

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

**Ekonomické důsledky sociálních problémů v zemích
bývalého Sovětského svazu – Ruská federace a Ukrajina**

Bc. Anastasiia Holovko

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Anastasiia Holovko

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Ekonomické důsledky sociálních problémů v zemích bývalého Sovětského svazu – Ruská federace a Ukrajina

Název anglicky

The economic consequences of social problems in the countries of the former Soviet Union – the Russian Federation and Ukraine

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je vyjádřit ekonomické důsledky sociálních problémů v zemích bývalého Sovětského svazu: Ruská federace a Ukrajina. Dílčím cílem je zhodnocení sledovaných ekonomik s využitím makroekonomických ukazatelů a provedení jejich komparativní analýzy.

Metodika

Diplomová práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů ve vybraných ekonomikách. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza dat. Aktuální data budou čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí. V práci bude použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Ruská federace, Ukrajina, HDP, inflace, nezaměstnanost, rozpad Sovětského svazu, hospodářská krize

Doporučené zdroje informací

HOLMAN, R. Dějiny ekonomického myšlení. 3.vyd. Praha: C.H.Beck, 2005. ISBN 80-7179-380-9.

JUREČKA, V. Makroekonomie. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0251-8.

KUBONIWA, M. Russian Economic Development over Three Centuries. New Data and Inferences, 2019. ISBN 9789811384288.

KUNEŠOVÁ, H. Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy. 3., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-502-2.

MAREŠ, P. Nezaměstnanost jako sociální problém. 3. rozšířené.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-08-3.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 11. 12. 2020

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 22. 1. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „**Ekonomické důsledky sociálních problémů v zemích bývalého Sovětského svazu – Ruská federace a Ukrajina**“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.03.2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Elizbaru Rodonaiovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnoval, a také za jeho podporu, rady, inspiraci a diskuse nejen při vypracování této diplomové práce.

Ekonomické důsledky sociálních problémů v zemích bývalého Sovětského svazu – Ruská federace a Ukrajina

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je důkladný výzkum modelů ekonomického chování dvou postsovětských republik, kterými jsou Ruská federace a Ukrajina, pomocí makroekonomických ukazatelů a hloubkové analýzy vlivu sociálních problémů na ekonomiku ve vybraném období od roku 2000 do roku 2020. Dílčím cílem je analýza sociálních problémů obou zemí a charakterizování ekonomických důsledků, které představují buď pozitivní nebo negativní tendence.

Teoretická část bude věnována vymezení makroekonomických ukazatelů magického čtyřúhelníku, jejich typů a funkcí na základě odborné ekonomické literatury. V závěru teoretické části budou probrány metody analýzy, které popisují sociální problémy moderní společnosti. Praktická část bude obsahovat hloubkovou analýzu ekonomiky a sociální politiky Ruské federace a Ukrajiny v období posledních 20 let. V první části vlastní práce bude prozkoumána Ruská federace, její vnitřní ekonomika a mezinárodní spolupráce, bude posouzena sociální politika státu, probrán problém nezaměstnanosti a zanalyzován vývoj míry inflace. Druhá část bude věnována ekonomickému a sociálnímu rozvoji Ukrajiny. V této části budou použity stejné ukazatele pro následnou komparaci, která bude provedena na konci této diplomové práce.

Klíčová slova: Ruská federace, Ukrajina, hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, platební bilance, migrace, rusko-ukrajinský konflikt, sociální problémy.

The economic consequences of social problems in the countries of the former Soviet Union - Russia Federation and Ukraine

Abstract

The aim of this thesis is a thorough study of models of economic behaviour of two post-Soviet republics, namely the Russian Federation and Ukraine, using macroeconomic indicators, and in-depth analysis of the impact of social problems on the economy in the selected period from 2000 to 2020. A partial goal is the analysis of social problems of both countries and the characterization of economic consequences, which represent positive or negative tendencies.

The theoretical part will be devoted to the definition of macroeconomic indicators of magic quadrangle, its types and functions on the basis of professional economic literature. At the end of the theoretical part, methods of analysis will be used, which describe the social problems of modern society. The practical part will contain an in-depth analysis of the economy and social policy of the Russian Federation and Ukraine over the last 20 years. The first part of the thesis will examine the Russian Federation, its internal economy and international cooperation, will assess the social policy of the state, discuss the problem of unemployment, and analyse the development of inflation. The second part will be devoted to the economic and social development of Ukraine. In this part, the same indicators will be used for the subsequent comparison, that will be performed at the end of this thesis.

Keywords: Russian Federation, Ukraine, GDP, inflation, unemployment, balance of payments, migration, Russian-Ukrainian conflict, social problems.

Obsah

1 Úvod	12
2 Cíl práce a metodika	14
2.1 Cíl práce.....	14
2.2 Metodika.....	14
3 Teoretická část	16
3.1 Klíčové makroekonomické ukazatele a jejich charakteristika.....	16
3.1.1 Hrubý domácí produkt.....	16
3.1.1.1 Druhy HDP	16
3.1.1.2 Metody vypočtu HDP	17
3.1.2 Nezaměstnanost	20
3.1.2.1 Typy nezaměstnanosti	22
3.1.2.2 Měření nezaměstnanosti.....	25
3.1.2.3 Důsledky nezaměstnanosti a její dopad na sociální život	27
3.1.3 Inflace.....	29
3.1.3.1 Typy inflace	30
3.1.3.2 Měření inflace	34
3.1.3.3 Důsledky inflace a její dopad na sociální život	35
3.1.4 Platební bilance	37
4 Vlastní práce	39
4.1 Ruská federace	39
4.1.1 Charakteristika Ruské federace	39
4.1.2 Sociální problémy Ruské federace.....	40
4.1.3 Statistická analýza dynamiky HDP Ruské federace	47
4.1.4 Problém nezaměstnanosti a rozvoj trhu práce v ruské ekonomice	50
4.1.5 Vlastnosti inflačních procesů v ruské ekonomice.....	54
4.1.6 Struktura platební bilance Ruské federace v současnosti.....	57
4.2 Ukrajina	61
4.2.1 Charakteristika Ukrajiny	61
4.2.2 Sociální problémy Ukrajiny.....	62
4.2.3 Statistická analýza dynamiky HDP Ukrajiny	66

4.2.4	Dynamika a struktura nezaměstnanosti na Ukrajině.....	69
4.2.5	Sociálně-ekonomické důsledky inflace na Ukrajině.....	72
4.2.6	Struktura platební bilance Ukrajiny v současnosti	75
5	Výsledky a diskuse.....	80
6	Závěr	84
7	Seznam použitých zdrojů	87
8	Přílohy.....	94

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1	- Dynamika HDP Ruské federace v letech 2000—2020.....	48
Tabulka č. 2	- Míra nezaměstnanosti populace v subjektech Ruské federace.....	52
Tabulka č. 3	- Zahraněční obchod s hlavními partnery Ruska v období 2019-2020.....	58
Tabulka č. 4	- Kapitálový účet Ruské federace ve vybraném období (v mil. USD).....	59
Tabulka č. 5	- Finanční účet Ruské federace ve vybraném období (v mld. USD).	60
Tabulka č. 6	-Platební bilance Ruské federace v roce 2019 (v mld. USD).	60
Tabulka č. 7	- Dynamika ukrajinského HDP v letech 2000—2020.	67
Tabulka č. 8	- Ekonomicky aktivní obyvatelstvo a míra nezaměstnanosti na Ukrajině.	70
Tabulka č. 9	- Zahraněční obchod s hlavními partnery Ukrajiny v roce 2020.....	76
Tabulka č. 10	-Platební bilance Ukrajiny ve vybraném období (v mil. USD).	78

Seznam grafů:

Graf č. 1	- Průzkum spokojenosti obyvatel dle vybraných indexů.	42
Graf č. 2	- Alkoholismus v Rusku v období 2003-2019.	43
Graf č. 3	- Zločiny spáchané pod vlivem alkoholu v Rusku v období 2011-2020.	44
Graf č. 4	- Celkový počet zaznamenaných trestných činů v Rusku v období 2010-2019. .	45
Graf č. 5	- Obyvatelstvo s peněžními příjmy pod úrovní životního minima v Rusku.	46
Graf č. 6	- Dynamika HDP Ruska v období 2000-2020.	49
Graf č. 7	- Dynamika míry nezaměstnanosti Ruské federace 2000-2020.....	51
Graf č. 8	- Dynamika roční míry inflace v Rusku v období 2000-2020.....	55
Graf č. 9	- Dynamika exportu a importu Ruské federace v období 2008-2020.....	57
Graf č. 10	- Dynamika změn natality a mortality na Ukrajině.....	64
Graf č. 11	- Dynamika úrovně chudoby podle výdajů pod úrovní životního minima.	65

Graf č. 12 - Dynamika HDP na Ukrajině v období 2002-2020.	68
Graf č. 13 - Dynamika míry nezaměstnanosti Ukrajiny v období 2000-2020.....	71
Graf č. 14 - Dynamika míry inflace na Ukrajině v období 2000-2020.	73
Graf č. 15 - Dynamika exportu a importu Ukrajiny v období 2008-2020.....	76
Graf č. 16 - Saldo běžného účtu Ukrajiny v % poměru k HDP v období 2009-2020.....	77

Seznam obrázků:

Obrázek 1 – Klasická teorie trhu práce	21
Obrázek 2 - Poptávková inflace	33
Obrázek 3 – Nabídková inflace.....	33

Seznam schématů:

Schéma - 1 - Klasifikace nezaměstnanosti podle charakteristik.	23
Schéma - 2 - Klasifikace obyvatelstva.	26

Seznam použitých zkratk:

ATO – Antiterorestická operace

CPI – Index spotřebitelských cen

CSTO – Collective Security Treaty Organization (Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti)

CZSO – Czech Statistical Office (Český statistický úřad)

EAEU - Eurasijská ekonomická unie

HDP – Hrubý domácí produkt

ILO – International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce)

MMF – Mezinárodní měnový fond

OBSE - Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace spojených národů

PPI – Index cen výrobců

ROSSTAT – Federální služba státní statistiky

SNS – Společenství nezávislých států

SSSR – Sovětský svaz socialistických republik

WHO – World Health Organization

WTO – World Trade Organization

1 Úvod

V současné době si lidé uvědomují významnost makroekonomických hodnot ovlivňujících takové důležité aspekty, jako jsou inflace, vývoj hrubého domácího produktu, problém zaměstnanosti a otázky spojené s platební bilancí. Moderní ekonomové a politici chápou, že je potřeba regulovat inflační procesy, kompetentně určovat politiku zaměstnanosti, regulovat peněžní toky a přispívat ke zvyšování úrovně HDP. Všechny výše uvedené faktory se projevují ve společnosti v důsledku čehož vzniká mnoho sociálních a psychologických problémů.

Toto téma diplomové práce bylo vybráno z důvodu relevance vztahu mezi Ruskou federací jako jednou z předních světových ekonomik a relativně mladým státem – Ukrajinou, která po době 30 let od okamžiku získání nezávislosti se snaží vybrat výhodnou cestu rozvoje – jak vybudovat stabilní ekonomický základ v zemi, tak i posílit zahraničněpolitické ekonomické vztahy na mezinárodní scéně.

Pro porozumění rusko-ukrajinským vztahům, je třeba vzít v úvahu historii dvou států, která se po staletích neustále proplétala a překračovala rámec zavedených mezistátních styků. Takové silné propojení přitahuje pozornost Evropské unii a velkých strategických partnerů, jako jsou USA a Kanada.

Je potřeba si pamatovat, že je to ekonomická otázka, která přímo závisí na politických vztazích. Při analýze těchto vztahů nelze zapomenout na celou řadu okolností, která začíná podobností vnitřního vývoje obou zemí, sociální a ekonomické úrovní, geopolitickým umístěním, kulturními faktory atd.

Postoj obou národů k sobě navzájem se zhoršil do kritického stupně v historii počínaje okamžikem úmyslu Viktora Janukovyče odmítnout ratifikaci dohody o přidružení s Evropskou Unií v roce 2013, masivními protesty Euromajdanu, které začaly v listopadu 2013, anexí Krymského poloostrova Ruskou federací, zahájením protiteroristické operace „ATO“ na Donbasu a odmítnutím Ukrajiny v roce 2015 nakupovat ruský plyn. Tyto a další události budou posouzeny z ekonomického hlediska od roku 2000 po době dalších 20 let,

aby bylo možné čtenáře podrobněji seznámit s dynamikou úrovní makroekonomických ukazatelů pomocí statistické analýzy.

2 Cíl práce a metodika

2.1 CÍL PRÁCE

Hlavním cílem této práce je důkladný průzkum modelů chování dvou postsovětských republik, kterými jsou Ruská federace a Ukrajina, pomocí makroekonomických ukazatelů: hrubého domácího produktu, inflace, nezaměstnanosti a platební bilance, a také hloubková analýza vlivu sociálních problémů na ekonomiku ve vybraném období od roku 2000 do roku 2020.

Dílním cílem je analýza sociálních problémů obou zemí a charakterizování ekonomických důsledků, které představují buď pozitivní, nebo negativní tendence.

2.2 METODIKA

Tato diplomová práce bude rozdělena do dvou základních částí: teoretické a praktické. Teoretická část bude věnována vymezení makroekonomických ukazatelů magického čtyřúhelníku, jejich typů a funkcí na základě odborné ekonomické literatury. V závěru teoretické části budou použity metody analýzy, které popisují sociální problémy moderní společnosti.

Praktická část bude obsahovat hloubkovou analýzu ekonomiky a sociální politiky Ruské federace a Ukrajiny v období posledních 20 let od roku 2000 do 2020. K dosažení hlavního a dílního cíle diplomové práce bude použita statistická analýza dat pomocí statistického softwaru Tibco Statistica 13. Také bude použita sekundární analýza dostupné literatury a komparace absolutních i relativních dat, která byla představena ve formě statistických grafů, tabulek a schémat. Díky rychlosti zpracování statistických údajů státními strukturami Ruska a Ukrajiny se podařilo provést některé vybrané analýzy až do února 2021.

V první části vlastní práce bude prozkoumána Ruská federace, její vnitřní ekonomika a mezinárodní spolupráce, bude posouzena sociální politika státu, probrán problém nezaměstnanosti a zanalyzován vývoj míry inflace především v období hospodářské krize

v druhé polovině roku 2008, měnové krize roku 2015-2017, a současné situaci pandemie COVID-19. Na konci kapitoly bude prozkoumána struktura platební bilance a její vliv na mezinárodní prostředí a společnost. Pro tuto kapitolu budou použita data získaná ze státních institucí, Centrální Banky, Ministerstva Vnitra Ruské federace, Ministerstva prací Ruské federace, Rosstatu apod.

V druhé části praktické práce bude detailně probrána ukrajinská ekonomika a zanalyzována sociální a ekonomická situace v zemi, včetně období „Oranžové revoluce“, hospodářské krize v roce 2008, Majdanu v roce 2012, anexe Krymu v únoru 2014, a dalších válečných událostí rusko-ukrajinského konfliktu probíhajícího od roku 2014 až do současnosti. Pro analýzu ukrajinských makroukazatelů budou prozkoumána data získaná ze státních institucí, jako jsou doklady a usnesení Verchovne Rady, Státní statistické služby Ukrajiny, IMF a dalších odborných mezinárodních organizací. Pro zpracování těchto dat bude využita metoda analýzy, komparace a syntézy s aplikací metod statistiky.

3 Teoretická část

V teoretické části budou zváženy makroekonomické ukazatele magického čtyřúhelníku, a uvedeny jejich podrobné charakteristiky pro další použití v praktické části práce.

3.1 KLÍČOVÉ MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE A JEJICH CHARAKTERISTIKA

Makroekonomické ukazatele jsou agregované ukazatele spotřeby, výroby, nákladů, příjmů, blahobytu obyvatel, vývozu, dovozu, ekonomického růstu atd. Aby bylo možné provést podrobnou analýzu ekonomik vybraných zemí, nejprve je potřeba uvést hlavní makroekonomické ukazatele, které hrají významnou roli při hodnocení a utváření úrovně efektivity ekonomické aktivity státu.

3.1.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP) je agregovaná hodnota veškerého zboží a služeb vytvořených na ekonomickém území určité země za určité časové období (ve většině případů je rok), za účelem jejich konečného použití. Dynamika HDP v běžných cenách je ovlivněna změnami cen zboží a služeb v zemi a jejich fyzickým objemem. Je třeba mít na paměti, že se při výpočtu HDP používají pouze náklady na konečný produkt, nikoli na meziproduct (Rojíček, 2016). Dá si představit situaci např. s masným výrobkem: pokud byl masný výrobek dodán na trh k prodeji obyvatelstvu, tak bude zahrnut do HDP, ale pokud bylo maso zakoupeno řeznictvím a pak bylo vyrobeno mleté maso, tak v tomto případě konečné náklady na mleté maso budou zahrnuté do HDP.

3.1.1.1 Druhy HDP

Ze základů ekonomiky je známo, že HDP se dělí na dva typy: nominální a reálný. Nominální HDP je skutečná, neupravená peněžní hodnota zboží. Jeho úroveň stoupá, nebo klesá v závislosti na růstu cen, takže je velmi obtížné objektivně posoudit stav ekonomiky, protože indikátor může způsobovat růst v době, kdy klesá množství vyrobeného zboží. Rovněž je třeba mít na paměti, že nominální HDP se bude rovnat reálnému HDP pouze v případě nulové inflace (Pavelka, 2010).

Reálný HDP je peněžní hodnota veškerého zboží a služeb pro daný rok, upravená o inflaci nebo deflaci, aby bylo možné zjistit skutečné změny v domácí ekonomice země. V případě upravení nominálního ukazatele o kolísání cen, bude přesně odražen stav ekonomiky. To umožňuje zjistit skutečné hodnocení růstu nebo poklesu produkce v zemi. Při výpočtu reálného HDP se používá deflátor – indikátor, který odráží cenové změny v ekonomice a zohledňuje vše, co ekonomika produkuje – nejedná se pouze o spotřební zboží, ale také i o investice (Dvořáček, 2012).

Pro usnadnění hodnocení ekonomiky existují také typy HDP, které jsou spočítány pomocí různých výpočtových metod a jsou zvažované z různých úhlů. V praktické části pro rychlejší a přesnější porovnávání budou použity uvedené metody vždy vyjádřené v amerických dolarech:

- Nominální HDP.
- Nominální HDP na obyvatele – je ukazatelem pomocí kterého lze zjistit prosperitu ekonomiky země a její bohatství. Tento ukazatel přímo závisí na počtu občanů žijících v zemi.
- HDP v paritě kupní síly.
- HDP v paritě kupní síly na obyvatele – je nejobektivnějším ukazatelem ukazujícím schopnost populace nakupovat potraviny a služby.

3.1.1.2 Metody výpočtu HDP

Pro zjištění HDP existují tři metody výpočtu:

První metodou je metoda **výrobní**. Táto metoda je součtem hodnot veškerého zboží a služeb, určených pro konečnou spotřebu (nikoli pro zpracování nebo další výrobu) pro každou samostatnou podnikovou oblast (Pavelka, 2010).

Vzorec:

$$HDP = W + I + Z + R + A,$$

W – hrubé mzdy
I – čisté úroky
Z – hrubé zisky
R – renta
A – amortizace, odpisy

Zdroj: Rojíček, 2016.

Druhá metoda – **výdajová** – vypočítává se jako součet všech nákladů vnitrostátních podniků na nákup konečného zboží a služeb. Jedná se o nejčastěji používanou metodu (Rojíček, 2016).

Vzorec:

$$HDP = C + I + G + NX,$$

C – výdaje populace za účelem spotřeby
I – hrubé investice v národním hospodářství
G – veřejné zakázky na zboží a služby
NX – čistý export (znehodnocení kapitálu)

Zdroj: Rojíček, 2016.

Třetí metoda – **důchodová** – výpočet HDP podle příjmů. V této metodě HDP je vyjádřen jako součet faktorových příjmů (mzdy, úroky, zisk, nájemné), tj. součet odměn vlastníků výrobních faktorů. HDP zahrnuje příjmy všech subjektů působících v

geografických hranicích země, a to jak rezidentů (občanů pobývajících v zemi, s výjimkou cizinců, kteří v zemi pobývají méně než rok), tak i nerezidentů (Rojíček, 2016).

Vzorec:

$$HDP = W + I + Z + R + A + T,$$

W – hrubé mzdy
I – čisté úroky
Z – hrubé zisky
R – renta
A – amortizace, odpisy
T – nepřímé daně

Zdroj: Rojíček, 2016.

Pro zvýšení HDP může stát snížit daňové sazby, a tím zvýšit příjmy a výdaje obyvatelstva nebo stimulovat zlevňování půjček. Nastává situace, kdy si obyvatelstvo více sjednává hypotéky a půjčky, a ve skutečnosti více utrácí. Jedna z hlavních podmínek růstu HDP je stabilita.

Méně globální metody zvyšování HDP jsou:

- investice – nejběžnější v infrastruktuře a při zavedení nových technologií;
- privatizace – převod veřejných státních podniků do soukromého vlastnictví;
- deregulace – snížení státní regulace, která stimuluje růst konkurence.

Také další možností je umělé zvýšení nebo snížení HDP prostřednictvím revalvace a devalvace. Revalvace je posílení směnného kurzu místní měny vůči dolaru. Při velkém směnném kurzu vývozce prodávají stejné výrobky pro větší počet konvenčních jednotek, čímž zvyšují hrubý domácí produkt. Devalvace je oslabením směnného kurzu konvenčních jednotek vůči dolaru, což zlevňuje výrobky, a proto je atraktivnější pro externí kupující, HDP se také může zvýšit díky zvýšení objemu prodaného zboží (Rojíček, 2016).

HDP však neodráží sociální stav obyvatelstva. Proto jej nelze považovat za ukazatel blahobytu společnosti. Tento ukazatel rovněž nezohledňuje volný čas, který se zvyšuje v důsledku kratšího pracovního týdne, zvýšení počtu víkendů, prázdnin a svátků. Volný čas je

také důležitým ukazatelem blahobytu lidí a podle jeho hodnoty lze analyzovat životní úroveň populace.

HDP neodráží zlepšení kvality zboží a služeb, změny ve vzorcích spotřeby (co lidé nejčastěji kupují) a distribuci zboží mezi obyvatelstvem (některé lidé mají více statků, některé méně) - a to nejasněji charakterizuje stav společnosti.

Růst HDP navíc ne vždy ukazuje zvýšení blahobytu, protože současně s objemem výroby se může populace země zvyšovat, v důsledku čehož se sníží produkce zboží na obyvatele.

HDP nezahrnuje takové činnosti, které ovlivňují životní úroveň v zemi, jako například:

- **netržní transakce** – transakce v domácnosti, renovace vlastního domu, práce vědců (kteří píšou neplacené články);
- **stínová ekonomika** – neformální práce občanů (např. práce žen v domácnosti nebo oprava bytu prováděná vlastními silami), práce bez odměny (například pomoc přátelům) a také náklady na zboží a služby vyrobené ve stínové ekonomice.

3.1.2 Nezaměstnanost

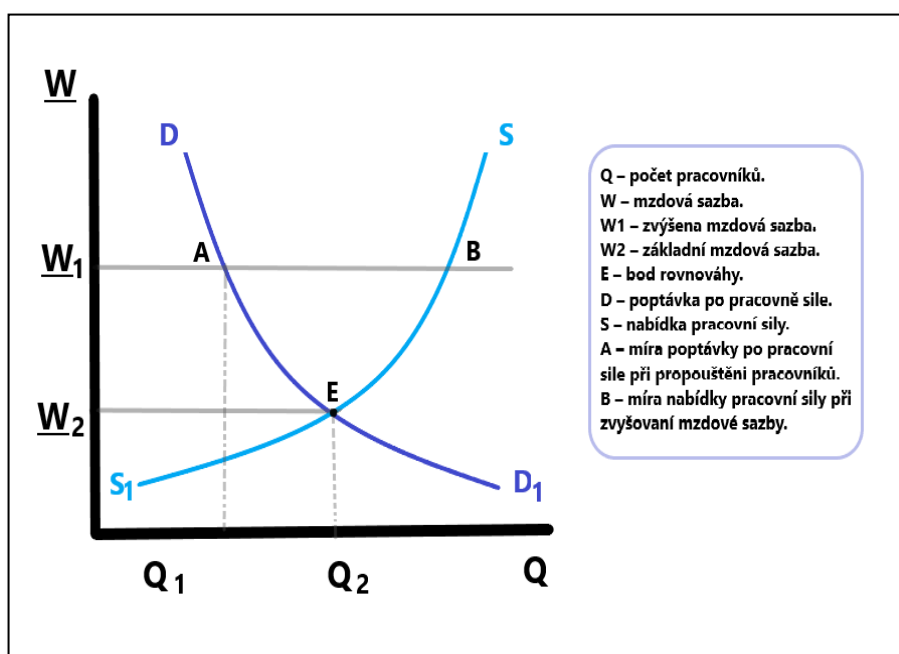
Faktorem nezaměstnanosti je takzvaný makroekonomický problém a také nedílná součást tržní ekonomiky. Nezaměstnanost je jedním z negativních důsledků celého trhu práce, který existuje ve všech zemích světa. Nezaměstnanost je tedy makroekonomickým ukazatelem a sociálním problémem. Sociálně-ekonomické ztráty z toho jsou natolik významné, že všechny země věnují velké úsilí na překonání nezaměstnanosti a na její minimalizaci, ale žádnému státu se ji nepodařilo zcela odstranit. Tak vzniká otázka, co je podstatou tohoto jevu.

Nezaměstnanost je tvořena takovými faktory, jako jsou strukturální změny v ekonomice (například zavádění nových technologií, omezení výroby v tradičních průmyslových odvětvích, uzavření technicky zaostalých podniků), zpomalení ekonomického rozvoje, sezónní výrobní výkyvy, nízká agregátní poptávka, inflace,

nedokonalá pracovněprávní legislativa, nízká úroveň odborného vzdělávání a rekvalifikace, nedostatečná úroveň programů zaměstnanosti, nabízených státem a demografické procesy.

Nejdůležitějším znakem nezaměstnanosti je nabídka práce převyšující poptávku po ní. V klasické teorii existuje koncept „klasické nezaměstnanosti“, kde nezaměstnanost je důsledkem příliš vysoké mzdové sazby, která vynucuje zaměstnavatele snižovat poptávku, čímž vzniká přebytek nabídky na trhu práce, jak ukazuje **obrázek č.1**.

Obrázek 1 – Klasická teorie trhu práce.

Zdroj: Samuelson, 2013.

Nezaměstnaná osoba podle metodiky ILO je jednotlivec ve věku od 15 do 70 let (registrovaný a neregistrovaný u státní služby zaměstnanosti), který současně splňuje tři podmínky:

1. neměl zaměstnání;
2. za poslední čtyři týdny aktivně hledal práci nebo chtěl začít podnikat
3. během příštích dvou týdnů byl připraven nastoupit do práce, tj. začít pracovat u zaměstnavatele nebo ve svém vlastním podniku, aby mohl dostávat výplatu nebo samostatně vydělávat.

Také do kategorie nezaměstnaných patří osoby, které nastoupí do práce během následujících dvou týdnů, našli zaměstnání, čekají na odpověď apod. (ILO, 2013).

3.1.2.1 Typy nezaměstnanosti

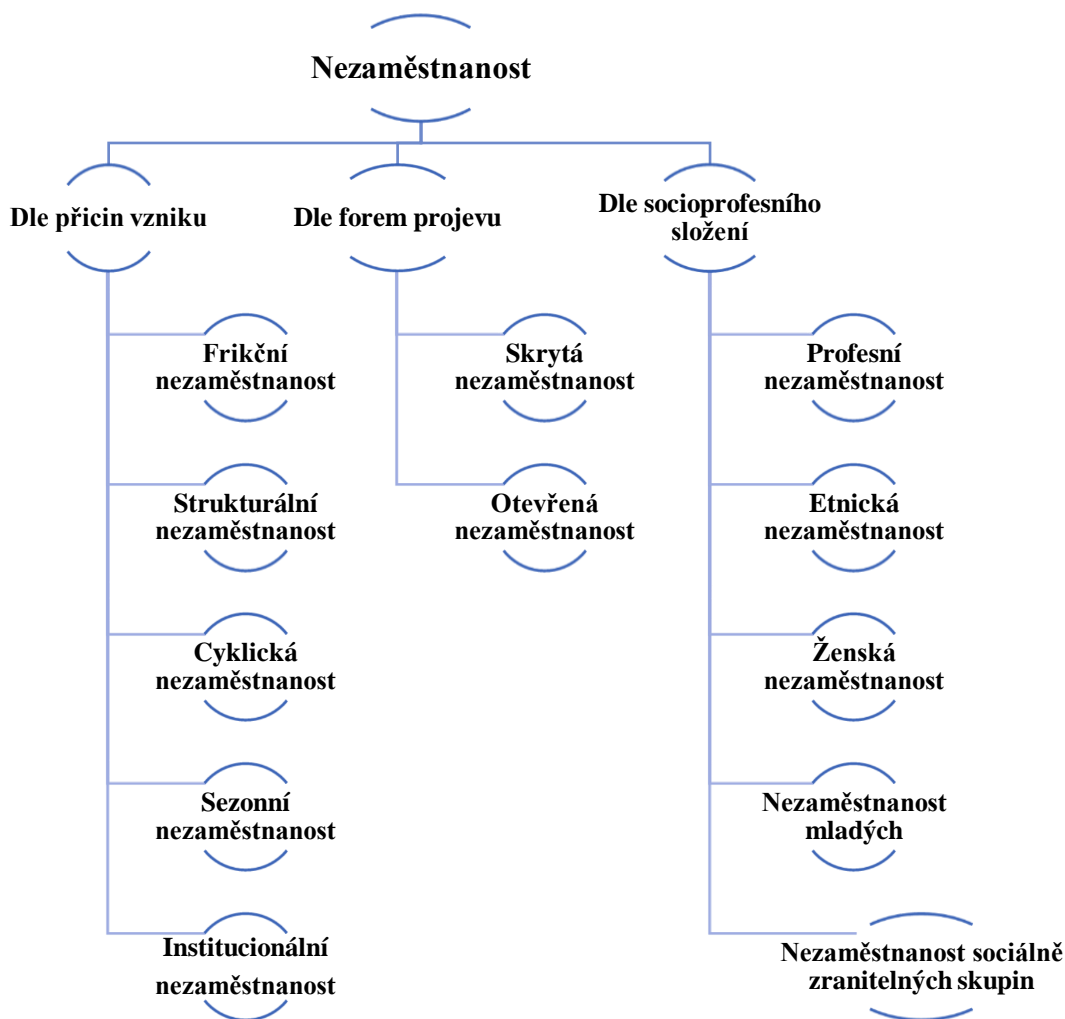
Vznik nezaměstnanosti má následující důsledky:

- zvyšování sociálního napětí;
- nárůst počtu osob s duševními chorobami nebo sebevražednými sklony;
- posílení sociální diferenciace;
- výskyt případů kriminální povahy;
- pokles pracovní aktivity a životní úrovně obyvatel;
- snížení daňových příjmů do státní pokladny;
- pokles HDP;
- zvýšení výdajů na výplatu dávek nezaměstnaným.

Nezaměstnanost je složitým multifunkčním fenoménem jako nedílná součást trhu práce každého státu. Samotnou podstatu nezaměstnanosti lze pochopit pouze pomocí správného definování jejích typů a forem. Zohlednění určitých typů nezaměstnanosti umožňuje analyzovat konkrétní příčiny jejich výskytu a rysy jejich projevů v sociální a ekonomické sféře (Brčák, 2014).

V závislosti na ekonomické situaci, demografických změnách, sociálně-ekonomických, administrativních, organizačních a legislativních prvcích státní regulace zaměstnanosti na makroekonomické úrovni, úloze a významu faktorů při tvorbě změn nezaměstnanosti, a v různých fázích ekonomického rozvoje, vznikají takové typy nezaměstnanosti:

Schéma - 1 - Klasifikace nezaměstnanosti podle charakteristik.

Zdroj: Mareš, 2002.

Z klasifikace, zobrazené ve **schématu 1**, dá se vyčlenit nejzákladnější skupinu „dle příčin vzniku“, kterou ekonomika nejčastěji zvažuje.

Frikční nezaměstnanost – nastává v době, kdy jedna část populace dobrovolně změní místo výkonu práce, druhá část populace po propuštění hledá nové zaměstnání, třetí část dočasně ztratila tzv. sezónní práci. Pojem „frikční nezaměstnanost“ se používá právě pro kategorii pracovníků, kteří hledají práci nebo čekají na nástup do zaměstnání v blízké budoucnosti. Frikční nezaměstnanost je považována za nevyhnutelnou a do jisté míry dokonce i žádoucí, protože někteří pracovníci mají příležitost přejít z pracovní pozice s nízkou produktivitou a s nízkou mzdou na vyšší pozici s lepší výplatou (Jurečka, 2018).

Strukturální nezaměstnanost se liší od frikční nezaměstnanosti především tím, že pracovníci, kteří přišli o zaměstnání v některých odvětvích hospodářství, nemohou získat pracovní místa, která jsou nabízena v jiných odvětvích. Strukturální nezaměstnanost trvá dlouho a je obvykle chronická. Zároveň klesá nebo úplně zmizí poptávka po pracovní síle pro určité profese. V případě dalších profesí, které dříve neexistovaly, poptávka začíná vykazovat růst.

Příčinou strukturální nezaměstnanosti je územní a kvalifikační nesoulad mezi volnými pracovními místy a nezaměstnanými osobami.

Zásadní rozdíl spočívá ve skutečnosti, že „frikční“ nezaměstnaní mají dovednosti, které mohou prodávat, zatímco „strukturální“ nezaměstnaní nemohou okamžitě získat práci bez rekvalifikace, dalšího vzdělávání nebo dokonce změny pobytu pro hledání práce v jiném místě.

Cyklická nezaměstnanost je způsobena neočekávaným poklesem výroby. Je to velmi jasně vidět během hospodářských krizí a vnitrostátních změn, kdy klesá agregátní poptávka po zboží a službách, klesá zaměstnanost a zvyšuje se míra nezaměstnanosti. Cyklická nezaměstnanost nejvíce ovlivňuje mladé lidi, ženy, starší lidi a přistěhovaleckou populaci (Jurečka, 2018). Dá se tento typ nezaměstnanosti nazvat velkou sociální katastrofou, protože deprese vede k nečinnosti, a právě nečinnost vede ke ztrátě kvalifikace, sebeúcty, poklesu morálních principů a také k sociálním a politickým přelomům, shromážděním a výrazům všeobecné nespokojenosti.

Sezónní nezaměstnanost ovlivňuje ty typy výroby, které mají sezónní charakter a po celý rok prudce kolísá poptávka po pracovní síle (zemědělství, stavebnictví, cestovní ruch atd.) (Brčák, 2014).

Institucionální nezaměstnanost – nezaměstnanost, která je generována právními normami konkrétního státu a ovlivňuje poptávku a nabídku pracovních sil. Může to být způsobeno například zavedením zaručené minimální mzdy nebo nedokonalým daňovým systémem. Mnoho států má zkušenosti se zaváděním nadměrných sociálních plateb, což

nakonec snižuje nabídku pracovní síly kvůli tomu, že člověk prostě nemá potřebu pracovat, protože je spokojený se svým životem. Také státy můžou akceptovat vysoké daňové sazby a snižování příjmů, aby byly srovnatelné s částkami sociálních plateb, v důsledku čehož se také snižuje nabídka pracovní síly.

3.1.2.2 Měření nezaměstnanosti

Pro měření míry nezaměstnanosti je potřeba začít od úplných základů - nejprve najít celkovou pracovní sílu, která se rovná celkovému počtu zaměstnaných a nezaměstnaných (Brčák, 2014).

L – Pracovní síla E – Zaměstnaní U – Nezaměstnaní
--

$$L = E + U, \text{ kde:} \quad (1)$$

Míra nezaměstnanosti (rate of unemployment – u) je poměr počtu nezaměstnaných k celkové pracovní síle (součet počtu zaměstnaných a nezaměstnaných), vyjádřený v procentech (Rojíček, 2016):

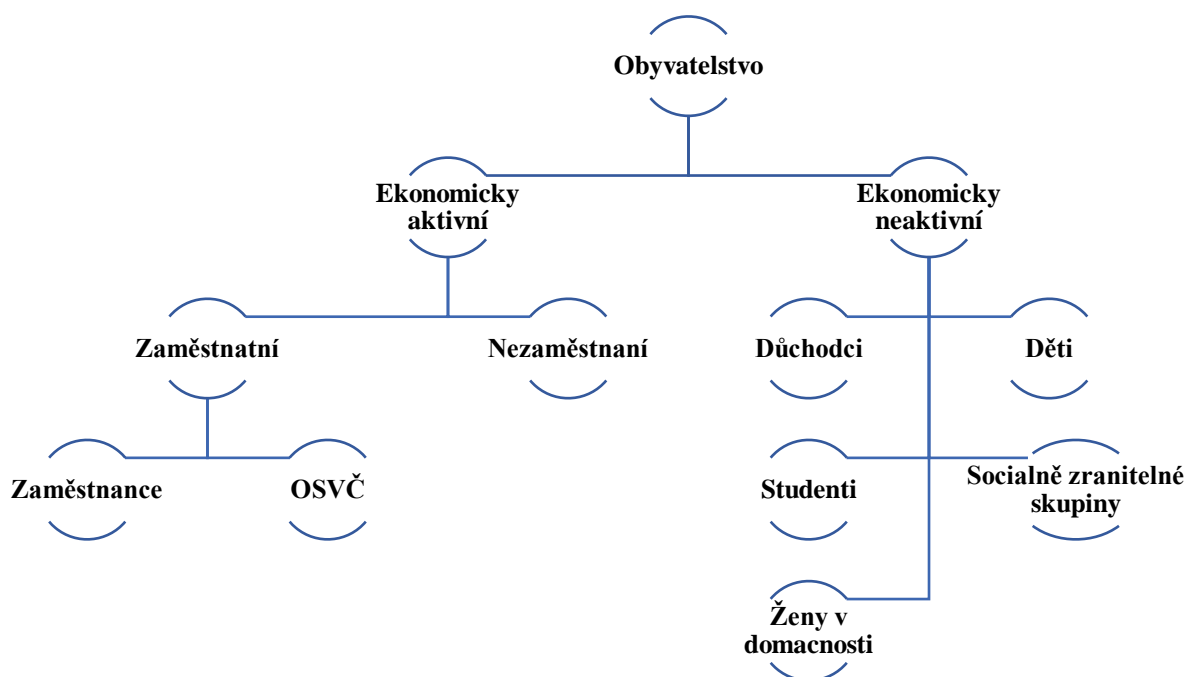
$$u = \frac{U}{L} \times 100\% = \frac{U \text{ (nezaměstnaní)}}{U \text{ (nezaměstnaní)} + E \text{ (zaměstnaní)}} \times 100\% \quad (1)$$

Obyvatelstvo se dělí na ekonomicky aktivní a ekonomicky neaktivní. Ekonomicky aktivním obyvatelstvem jsou lidé, kteří mohou nabízet svůj pracovní potenciál. Zaměstnaní se dělí na dvě kategorie lidí: kteří pracují pro zaměstnavatele, a kteří pracují na sebe a jsou samostatně výdělečně činnými osobami.

Ekonomicky neaktivní populace se dělí na: studenti, děti, důchodci, ženy v domácnosti a sociálně zranitelné skupiny. Jedním z běžných důvodů ekonomické nečinnosti populace je

plnění povinností v domácnosti (rodině), výchova dětí, péče o nemocné atd. Tento typ ekonomické nečinnosti je pozorován nejčastěji u žen. Významná část ekonomicky neaktivní populace je rovněž ve věkové skupině od 60 let, a je zřejmé, že někteří občane odcházejí do důchodu a přestávají pracovat po dosažení důchodového věku, čímž se snižuje celková úroveň ekonomické aktivity (Rojíček, 2016):

Schéma - 2 - Klasifikace obyvatelstva.

Zdroj: ILO, 2020.

Pokus možnými matematickými výpočty určit zvýšení nebo snížení úrovně nezaměstnanosti a zaměstnanosti v závislosti na odchylce skutečně vyrobeného hrubého národního produktu od potenciálního byl proveden americkým vědcem Arthurem Okunem. Přišel se zákonem, na jehož základě se udržuje roční přírůstek reálného HDP přibližně na úrovni 2,7 %, počet nezaměstnaných je na stejné úrovni. Za každé další dva procentní body kladného přírůstku reálného HDP se počet nezaměstnaných snižuje o jeden procentní bod. Za každé další dva procentní body snížení míry růstu HDP se zvyšuje míra nezaměstnanosti o jeden procentní bod (Rojíček, 2016).

Okunův zákon umožňuje určit běžnou úroveň nezaměstnanosti, která se zvyšuje v důsledku vývoje tržní ekonomiky. Z Okunova zákona vyplývá, že zaprvé je nutné určité zvýšení HNP, aby se zabránilo zvýšení míry nezaměstnanosti. Počet pracovních sil roste každým rokem a jejich využití je stále produktivnější. Z těchto důvodů by 2,5 až 3 % ročního růstu reálného HDP mělo směřovat k vytváření nových pracovních míst, která mohou udržet nezaměstnanost na stejné úrovni. Za druhé, rychlejší růst HDP snižuje nezaměstnanost, zatímco relativní pokles tempa přírůstku zvyšuje počet nezaměstnaných. Pokud se zvýší tempo přírůstku HDP, například ze 3 na 5 %, počet nezaměstnaných se sníží přibližně o jeden procentní bod.

3.1.2.3 Důsledky nezaměstnanosti a její dopad na sociální život

Při analýze faktoru nezaměstnanosti je potřeba vzít v úvahu nejen ekonomické chápání problému, ale také potřeba ji považovat především za problém sociální. Je známým faktem, o kterém diskutují všichni vědci, ekonomové, politici a sociologové, že nezaměstnanost má řadu emocionálních, sociálních, finančních, rodinných, medicínských a politických důsledků. Ztráta zaměstnání se ve skutečnosti rovná klouzání člověka směrem dolu na „sociálním žebříčku“, a to zase přímo souvisí se zhoršením finanční situace, což rovnou vede k faktoru chudoby.

Dá se tedy připsat emocionálním a psychologickým důsledkům nezaměstnanosti:

- **Nízké sebevědomí**
- **Deprese**
- **Sebevražedné sklony**
- **Potřeba péče o duševní zdraví**

M.H. Brenner, který zkoumá sociální důsledky nezaměstnanosti ve Spojených státech více než třicet let, zjistil, že se v důsledku nárůstu ukazatele nezaměstnanosti zvyšuje počet sebevražd o 4,1 %, počet pacientů v psychiatrických zařízeních se zvyšuje o 3,4 %, počet vězňů – o 4 % a počet zabití vzrostl o 5,7 % (Brenner, 2005).

Dalším příkladem je tvrzení profesora Lewise G., že sebevražda má silnější souvislost s nezaměstnaností, nebo s rozvojem neformální ekonomiky než s jinými ukazateli socioekonomického stavu (Lewis, 1998).

Pokud jde o problémy lékařské povahy, je potřeba zdůraznit stresový faktor, který vede ke zdravotním problémům. Nejjednodušším příkladem je takový řetězec: člověk ztratí práci – jeho sebeúcta klesá, motivace klesá, začíná stres, který se osoba rozhodne překonat pomocí alkoholu – kvůli alkoholické závislosti člověk získává řadu významných zdravotních problémů. Nakonec společnost dochází k tomu, že stres zkracuje průměrnou délku života a zvyšuje pravděpodobnost a míru úmrtí.

Švédští odborníci ve svých dílech popisují nepopiratelnou souvislost mezi nezaměstnaností a vraždou, násilím a uvězněním. Studie případů trestných činů ukazuje, že až 70 % vězňů v době zatčení nemělo práci, což lze vysvětlit její nedostatkem. Dopad nezaměstnanosti na finanční situaci je nesporný. Pracovníci a jejich rodiny často musí žít z úspor, prodávat věci a snášet nižší životní úroveň. Někdo se musí vzdát domu nebo auta, vyhlásit osobní bankrot, žít z dávek sociálního zabezpečení, a někdo si zvolí kriminální cestu (Nordin, 2017).

Nejbolestivějším tématem moderního světa je souvislost mezi nezaměstnaností a zhoršením rodinných vztahů, které se projevují, jako týrání dětí a partnerů, rozvody, konflikty mezi rodiči a dětmi. Také vzniká potřeba jmenování dítěti nového poručníka kvůli neschopnosti rodičů rozumně kontrolovat situaci. Děti v nezaměstnaných rodinách mají větší odchylky v chování, poruchy spánku a zdravotní problémy, protože dítě trpí stresem a neví, jak se s ním vypořádat. Partner nezaměstnané osoby má stejné psychosomatické příznaky jako ona sama. Je možné tedy tvrdit, že nezaměstnanost má negativní dopad na každého, kdo je přímo či nepřímo ovlivněn tímto jevem.

Z výše uvedeného vyplývá jasný závěr – s faktorem nezaměstnanosti je třeba bojovat. Nelze ji zcela odstranit, ale lze minimalizovat pomocí státní politiky a sociálních programů.

Opatření ke snížení nezaměstnanosti jsou následující:

- za první možnost se považuje vytváření nových pracovních míst ze strany státu nebo jiné formy podpory (například kvalifikace, rekvalifikace atd.);
- Využití flexibilních forem zaměstnání (domácí práce, práce na částečný nebo zkrácený úvazek);
- Informování populace o pracovních příležitostech, zejména mladých lidí. Také pořádání seminářů, online webinářů, veletrhů pracovních příležitostí a poskytování vysoce kvalitních pracovních portálů na internetu;
- Povzbuzování obyvatel k provozování vlastní podnikatelské činnosti, aby nové podnikatele vytvářeli pracovní místa pro ostatní občany.

3.1.3 Inflace

Ukazatel inflace zaujímá zvláštní místo mezi ekonomickými jevy a procesy, protože je na křižovatce zájmů státu, různých organizací, podniků, a především zájmů občanů.

Při analýze inflace z makroekonomického hlediska lze tvrdit, že představuje přetečení oběhových kanálů s peněžní zásobou převyšující potřeby komoditního oběhu, což způsobuje znehodnocení měnové jednotky a zvýšení cen zboží a služeb (Brčák, 2014). Je možné také říct, že peníze ztrácejí svou skutečnou hodnotu. Tento jev se vysvětluje tak, že za stejnou částku na začátku roku obyvatel může koupit jiné množství zboží nebo služeb, než na konci roku.

Jednoduše řečeno, že jedná se o nerovnováhu mezi agregátní poptávkou a agregátní nabídkou. Ceny komodit bez ohledu na stav měnové sféry mohou vykazovat růst v důsledku několika faktorů, jako jsou: změny dynamiky produktivity práce, cyklické a sezónní výkyvy, strukturální posuny ve výrobním systému, monopolizace trhu, státní regulace ekonomiky, zavedení nových daňových sazeb, přecenění měnové jednotky, dopad zahraničních ekonomických vztahů, přírodní katastrofy atd.

Zvolený makroekonomický ukazatel významně ovlivňuje nejen ekonomické chování obyvatelstva, jeho blahobyt a kvalitu života, ale také ovlivňuje státní politiku, která se provádí pro regulaci inflace a státního rozpočtu (Brčák, 2014).

Inflace je způsobena mnoha různými faktory:

- **přebytek poptávky nad nabídkou;**
- **nerovnováha vládních výdajů a příjmů**, která je vyjádřena v deficitu státního rozpočtu;
- **zvýšení vojenských výdajů**, kde výsledkem je růst mezd při stejném množství potravin a průmyslových výrobků, což vede k tomu, že růst peněžní zásoby nemá žádné komoditní pokrytí (Holcner, 2006);
- to může zahrnovat i **změny ve struktuře trhu** ve dvacátém století;
- **importovaná inflace**, která vzniká v souvislosti se zvýšením dovozních cen a výrazným zvýšením úrovně investic ze zahraničí (Turnovsky, 1974);
- **inflační očekávání** – nákup zboží, převyšující aktuální potřeby.

Opačným pojmem pro inflaci je **deflace**. Deflace je pokles obecné cenové hladiny. K tomuto efektu dochází zejména díky politice prováděné státem, kde hlavním cílem je potlačení inflaci, tj. umělé stažení přebytku peněz z oběhu, které se uskutečňuje zvýšením daňové sazby, zastavením růstu mezd a snižováním výdajů státního rozpočtu díky snižování objemu půjček. Ve srovnání s inflací tento proces probíhá málokdy a v moderním světě se vyskytuje jen zřídka (Kudláčková, 2012).

3.1.3.1 Typy inflace

S přihlédnutím ke skutečnosti, že inflace vyjadřuje stejný jev, vždy se dělí podle důvodů, rozsahu, forem projevu atd. Podle forem projevu se inflace dělí na 2 typy:

- **otevřená inflace** – je charakterní v zemích s tržní ekonomikou, kde volná interakce nabídky a poptávky vede k otevřenému růstu cen. Ačkoli tento typ inflace má vliv

na domácí trh určitého státu, ale zcela jej nezničí, protože tržní mechanismus nadále funguje a vysílá svým subjektům signály k odpovídající reakci;

- **skrytá inflace** – vysvětluje se jako obecná ekonomická nerovnováha mezi poptávkou a nabídkou peněz, která vzniká v ekonomickém systému, kde existuje obecná státní kontrola nad výrobou, cenami a veškerou sociální reprodukcí. To bohužel vede nejen k deformacím tržních mechanismů, ale také k jejich zničení, jehož hloubka závisí na formách a metodách regulace.

Existují další klasifikace závislosti na možnostech předpovědi růstu cen:

- **očekávaná inflace** – vysvětluje se jako odhadovaná míra inflace v budoucím období v důsledku faktorů současného období. To vede k závěru, že účastníci tržního procesu to očekávali a mohli přijmout veškerá opatření na ochranu před jeho škodlivými účinky;
- **neočekávaná inflace** – vyznačuje se prudkým nárůstem cen, který negativně ovlivňuje peněžní obrat a daňový systém. V takové situaci se populace obává ztráty a znehodnocení svých příjmů a v důsledku toho začíná výrazně zvyšovat náklady na nákup zboží a služeb pro sebe a svých rodinných příslušníků.

Důležitou mezinárodní klasifikací je také indikátor závislosti dle tempa růstu míry inflace (Rusmichová, 2002):

- **plíživá inflace** – pojem pro inflaci, při které tempo růstu cen nepřesáhne 10 % ročně. Vyznačuje se nadměrnou úrovní produkce a zrychlenou akumulací nabídky peněz v oběhových kanálech bez významného růstu cen. Plíživá inflace je charakterní ekonomikám většiny průmyslových zemí (Rusmichová, 2002).
- **cválající inflace** – druh inflace, když tempo růstu cen dosáhne od 10 do 100 % ročně. Vyznačuje se obrovským tempem růstu spotřebitelské poptávky ve srovnání s

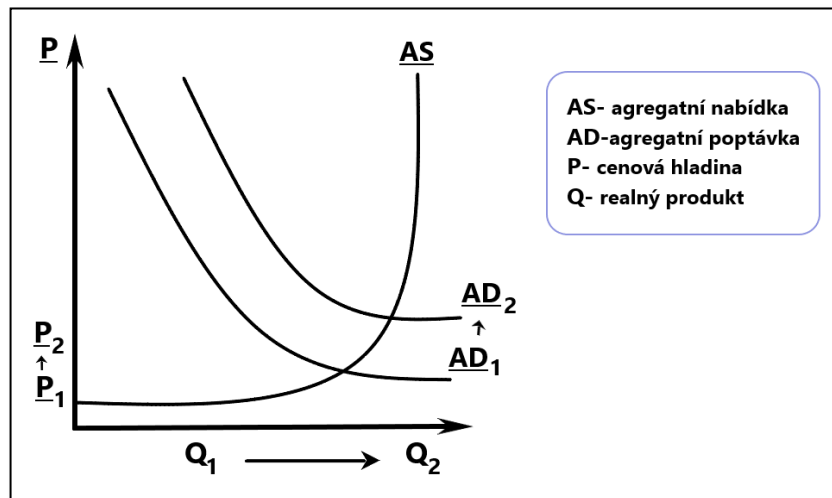
nabídkou zboží, což následně vede k rychlému růstu cen. S takovou rychlostí a intenzitou inflačního procesu se prohlubují ekonomické rozpory a sociální napětí ve společnosti. Takové efekty mají velmi negativní dopad na všechny sféry života země, protože inflace se začíná vymykat kontrole (Rusmichová, 2002).

- **hyperinflace** – objevuje se v okamžiku, když roční tempo růstu cen dosáhne více než 100 %. Fáze hyperinflace je charakterizována cenovou nestabilitou ve všech sektorech ekonomiky, je narušen finanční a úvěrový mechanismus, vyvíjejí se neorganizované spontánní procesy v ekonomice, což vede ke zvýšení obecné ekonomické a politické nestability. Hyperinflace se nejčastěji vyskytuje v zemích, kde dochází k politickému chaosu, sociálním revolucím nebo nerovnováze v ekonomice, které mohou být vyvolány v důsledku ozbrojených konfliktů (Rusmichová, 2002).

V teorii existuje základní klasifikace příčin způsobujících inflaci, a to jsou inflace poptávky a nabídky.

Poptávkovou inflaci lze charakterizovat nadměrným nárůstem komoditní poptávky ve srovnání s nabídkou. Pokud nedojde ke zvýšení nabídky, růst poptávky bude kompenzován růstem cen, což znamená, že také bude vzestup míry inflace. Vzhledem k tomu, že určujícím faktorem této inflace je růst peněžní zásoby, tento jev také má název peněžní nebo monetární inflace. Nejprve jde o příliš velké množství emise peněz, což vede k nadměrné poptávce po penězích ve srovnání se skutečnou nabídkou zboží a služeb (za těchto podmínek nastává ekonomická situace charakterizovaná jejich nedostatkem) (Rusmichová, 2002).

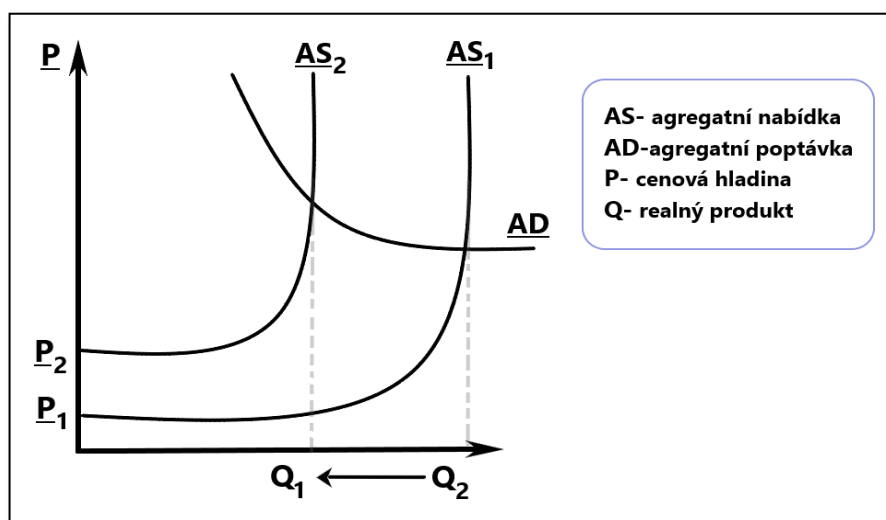
Obrázek 2 - Poptávková inflace.

Zdroj: Kushnir, 2010.

Posun křivky agregatní poptávky doprava z AD_1 na AD_2 vede ke zvýšení cen, pokud je ekonomika v mezilehlém segmentu křivky agregatní nabídky. Poptávková inflace je graficky znázorněna na **obrázku č. 2**. Nabídková inflace vzniká v důsledku rostoucích nákladů. Především se jedná o zvýšení mezd, nákladů na energii a suroviny, pokles produktivity práce, zvýšenou monopolizaci výroby na trhu, růst struktury výroby průmyslových odvětví s pomalým tempem růstu pracovní síly, vysoké nepřímé daně atd. (Rusmichová, 2002).

Obrázek 3 – Nabídková inflace.

Zdroj: Kushnir, 2010.

Jak je znázorněno na **obrázku č. 3**, takový nepříznivý nabídkový šok vede k vyšším cenám. Posun křivky agregátní nabídky doleva ($AS1 \rightarrow AS2$) v důsledku těchto důvodů odráží nárůst nákladů na jednotku výstupu, a s růstem cen ($P1 \rightarrow P2$) bude klesat skutečný objem výroby ($Q2 \rightarrow Q1$), nebo reálný HDP.

3.1.3.2 Měření inflace

Nejdůležitějšími ukazateli pro hodnocení inflace jsou různé cenové indexy, které charakterizují cenovou dynamiku. Pro měření míry inflace ve světové praxi se používají tři ukazatele: **deflátor hrubého domácího produktu**, **index spotřebitelských cen (CPI)** a **index cen výrobců (PPI)**.

Pro posouzení ekonomické úspěšnosti je hlavním makroekonomickým ukazatelem HDP, a z toho vyplývá, že jako první ukazatel, který je potřeba zvažovat **deflátor HDP** v další praktické části této diplomové práce. Tento index posuzuje míru inflace celého agregátu zboží vyrobeného a spotřebovaného ve státu a také bere v úvahu změnu cen zboží nejen spotřebovaného obyvatelstvem, ale také použitého ve veřejném zájmu jako investice pro export a import (Jurečka, 2018).

$$\text{Deflator HDP} = \frac{\sum p_t \times q_t}{\sum p_0 \times q_t} \times 100\% = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reaální HDP}} \times 100\% \quad (1)$$

Index spotřebitelských cen (CPI) je ukazatelem hodnoty spotřebního koše zboží a služeb, které splňují každodenní potřeby. Tento index zahrnuje ceny potravin, oblečení, bydlení, pohonných hmot, dopravy, lékařských služeb, školného apod. CPI se používá skoro ve všech zemích světa (ČSÚ, 2018).

$$\text{CPI} = \frac{\sum \frac{p_1}{p_0} \times p_0 q_0}{\sum p_0 q_0} \times 100\% \quad (1)$$

p_1 – jednotkové ceny zboží (služeb) vykazovaného období;

p_0 – jednotkové ceny zboží (služeb) základního období;

q_0 – počet zboží (služeb) ve „spotřebitelském koši“ základního období.

Index cen výrobců (PPI) charakterizuje časovou změnu obecné úrovně cen výrobních prostředků (suroviny, materiály, meziprodukty), které nakupují právnické osoby pro produkční spotřebu. Tento index vyjadřuje růst velkoobchodních cen, jejichž míra se ne vždy shoduje s tempem růstu maloobchodních cen, které se používají ke stanovení CPI. Je citlivější na změny výrobních nákladů než na změny poptávky. Tento index je aplikován v menší míře, než CPI (Samuelson, 2013).

3.1.3.3 Důsledky inflace a její dopad na sociální život

Stejně jako v případě nezaměstnanosti je potřeba zvážit sociální důsledky inflace, které ovlivňují příjmy občanů, čímž může být spuštěn proces přerozdělování statků. Inflace je založena na rozdílu vznikajícím mezi nominální hodnotou peněžní jednotky a její skutečnou kupní silou.

V podmínkách inflace je růst cen zpravidla doprovázen nárůstem absolutní velikosti nominálního příjmu, avšak přijaté prostředky ve skutečnosti vedou ke znehodnocení. Množství zboží a služeb, které mohou být zakoupené, ve skutečnosti klesá. V důsledku toho klesá úroveň a průměrná délka života většiny populace, což také vede k projevu problému chudoby. Nerovnoměrné zvyšování cen vede k sociální stratifikaci, prohlubuje se majetková nerovnost, což negativně ovlivňuje úspory a současnou spotřebu.

Současně s najatými pracovníky, malí a střední producenti komodit ztrácejí příjmy, protože ceny jejich zboží rostou pomaleji ve srovnání s cenami jiného zboží, což nejčastěji vede k zoufalství a zavírání svých soukromých podniků.

Inflace může způsobit značnou škodu vlastníkům úspor. S růstem cen se snižuje skutečná hodnota neboli kupní síla úspor odložených na "černý den". Inflace také snižuje skutečnou hodnotu pojistných smluv, anuit a dalších papírových aktiv s pevnou hodnotou, které kdysi stačily k vyrovnání s mimořádnými událostmi u obyvatelů. Je zřejmé, že téměř všechny formy spoření nadále generují úrokové sazby, avšak náklady na spoření klesají, pokud míra inflace přesahuje úrokovou míru.

S přihlédnutím k tomu vždy existují ti, kteří vydělávají na inflaci, a to jsou renomované průmyslové firmy, vlastníci půdy, majitelé vojenských podniků nebo výrobci exportního průmyslu.

Za účelem jasnější identifikace důsledků je potřeba obrátit pozornost k následujícím negativním dopadům:

1. Ztráta zájmu producentů o vytváření hmotného zboží, čímž se zvyšuje produkce zboží nízké kvality a vede ke snížení výroby relativně levného zboží;
2. zvyšování rozdílů mezi výrobou průmyslových a zemědělských produktů;
3. omezení prodeje zemědělských produktů v důsledku poklesu zájmu a očekávání růstu cen potravin;
4. zhoršení životních podmínek zejména u představitelů zranitelných sociálních skupin, například u důchodců, studentů nebo lidí, mající příjmy ze státního rozpočtu;
5. inflace také má negativní dopad na investice. Snížení úspor ve společnosti a omezení dlouhodobých půjček vede ke snížení investic;
6. komplikace zahraničních ekonomických vztahů. Inflace negativně ovlivňuje stav platební bilance země, vede k oslabení národní měny, vytváří problémy, spojené se splácením zahraničního dluhu. S růstem cen na národním trhu dochází k poklesu vývozu a ke zvýšení dovozu. Platební bilance země se stává zápornou.

3.1.4 Platební bilance

Pojem platební bilance země znamená poměr peněžních plateb pocházejících ze zahraničí a všech plateb do zahraničí za určité časové období. Tento vztah mezi mezinárodním pohybem zboží, služeb, znalostí, kapitálu a pracovních sil s makroekonomickými parametry vývoje jednotlivých zemí ovlivňuje jejich platební bilanci (Pavelka, 2007).

Mnoho zemí vyvíjí platební bilanci podle schématu a metodiky Mezinárodního měnového fondu. Platební bilance zahrnuje: obchodní bilanci; platby a příjmy za služby; nekomerční platby; příjmy ze zahraničních investic; pohyb dlouhodobého a krátkodobého kapitálu a devizové rezervy. Všechny prvky platební bilance jsou rozděleny do 3 skupin:

1. Část platební bilance, která odráží vývoz a dovoz, se nazývá **obchodní bilancí** země. Obchodní bilance je poměr exportní a importní hodnoty dané země k jejím zahraničním obchodním partnerům. Tato skupina představuje drtivou částku plateb, které jsou prováděny v rámci externích platebních povinností. Pokud vývoz převyšuje dovoz, obchodní bilance je považována za pozitivní (nebo aktivní). Pokud dovoz převyšuje vývoz – bilance je považována za negativní (nebo pasivní). První část platební bilance navíc představuje obchod se službami (cestovní ruch, komunikační služby, údržba diplomatických orgánů a vojenských základen v zahraničí). Celkový součet obchodní bilance, bilance služeb, výnosů a běžných převodů transferů, je vykázán ve složce **běžného účtu** (Jurečka, 2018);
2. **Kapitálový účet** zahrnuje platby a příjmy za použití zahraniční dopravy; pojištění; poštovní a telegrafní služby; provizní transakce; cestovní ruch; kulturní výměny; soukromé převody (plat, dědictví, stipendium, důchod); údržbu diplomatických a obchodních misí; výnosy z investic (úroky a dividendy z kapitálových výdajů); platby za licence; technickou pomoc a vojenské výdaje v zahraničí. Obchodní bilance, bilance služeb, bilance běžných převodů a nekomerční platby tvoří účet běžných operací (aktuální platební bilance), který zobrazuje proces účtování zboží a služeb, a taky jednosměrné jednorázové platby (Jurečka, 2018);

3. **Finanční účet** zahrnuje nákup a prodej zahraničních aktiv, získávání dlouhodobých a krátkodobých půjček. S prostředky poskytnutými jiným nebo zahraničním podnikům se zachází jako s odlivem kapitálu, zatímco s půjčkami přijatými od jiných zemí se zachází jako s přílivem. Třetí část zdůrazňuje operace, které nesouvisejí s komerčními aktivitami. Je prostředkem k vyvážení platební bilance – například ke snížení jejího deficitu. K tomuto účelu se používají: prodej zlata, získávání nových půjček, odklad plateb dříve přijatých půjček a platba úroků za jejich použití. Všechny tyto operace mají za účel zlepšení stavu platební bilance, a proto jsou zvýrazněny v samostatné části (Jurečka, 2018);
4. **Chyby a opomenutí;**
5. **Změny devizových rezerv.**

Kterákoli země chce dosáhnout aktivní platební bilance. V případě, že platební bilance bude po dlouhou dobu záporná, zlaté a devizové rezervy centrální banky začnou klesat a v budoucnu to může vést k devalvaci měny země.

Platební bilance je tedy pro každý stát důležitým statistickým a ekonomickým ukazatelem, odrážejícím zahraniční ekonomické transakce. Stav tohoto indexu má pro ekonomiku velmi významné klíčové faktory. V případě silných výkyvů zůstatku běžného účtu (kladném nebo záporným směrem) je potřeba je urgentně stabilizovat, protože jsou nežádoucí. Prudký nárůst přebytku vede k rychlému nárůstu peněžní zásoby, a tím stimuluje inflaci, zatímco prudký nárůst záporného salda může způsobit rychlý pokles směnného kurzu a následně chaos v zahraničních ekonomických operacích jakéhokoli státu. Proto každá země na světě aktivně reguluje platební bilanci pomocí kontroly operací s oficiálními mezinárodními rezervami nebo pomocí změn směnného kurzu (Jurečka, 2018).

Deficit je nadále financován buď půjčkou poskytnutou ze zahraničí od mezinárodních institucí a jiných států, nebo další možností – prodejem části aktiv. Nedostatek devizových příjmů lze také doplnit z oficiálních rezerv národní banky, ale je třeba si uvědomit, že jsou omezené. Každá země proto musí přijmout opatření k zajištění vyvážené platební bilance.

4 Vlastní práce

Praktická část této diplomové práce bude podrobně zkoumat a hloubkově analyzovat celou ekonomiku Ruské federace v první kapitole, a Ukrajiny ve druhé kapitole.

Každý vybraný stát bude probrán z hlediska rozvoje makroekonomických ukazatelů, budou vymezeny jejich dopady na sociální problémy obyvatel a posouzeny migrační odtoky z těchto zemí. Díky odborné literatuře a důvěryhodným datům, bude statisticky ilustrován vývoj všech indikátorů.

4.1 RUSKÁ FEDERACE

4.1.1 Charakteristika Ruské federace

Ruská federace je státem, který se nachází ve východní části Evropy a severní části Asie. Tento stát má největší rozlohu ve světě - 17 075,4 tis. km², která hraničí s 18 státy a nachází se v 10 časových pásmech. Největší část státu je severním a východním polokouli a autonomní oblast Čukotka na západním polokouli.

V této práci bude Ruská federace zmíněna také ve zkráceném názvu Rusko, protože podle Ústavy země jsou tyto názvy rovnocenné od roku 1993 (Ústava Ruské Federace, 2001).

Pokud jde o demografickou strukturu, tak populace země podle posledních zveřejněných údajů Rosstatu dosahuje 146 238 185 lidí, což je cca 1,86 % světové populace. Přibližně 78 % populace žije v evropské části Rusku a v asijské – 22 % celkové populace. Přirozený přírůstek země je od roku 2021 záporný (-4,7 ‰). Podle složení populace má Rusko takovou strukturu: ženy – 52 % a muži – 48 %. Podle úrovně urbanizace země má takové rozdělení: městská populace - 74,8 % a venkovské obyvatelstvo je na úrovni 25,2 %. Průměrná délka života obyvatel je 73,34 let (Rosstat, 2021).

Ruská federace je prezidentsko-parlamentní republikou, kde hlavou státu je prezident. Výkonná moc patří vládě v čele s předsedou vlády. Zákonodárnou moc vykonává Federální shromáždění, které se skládá ze dvou komor: Rady federací a Státní dumy (Ústava Ruské Federace, 2001).

Je také důležité poznamenat, že Rusko je federální republikou a podle Ústavy zahrnuje 85 subjektů, z nichž 46 jsou regiony, 22 - republiky, 9 - území, 3 - města federálního významu, 4 - autonomní okresy a 1 - autonomní region. Tato geografická a federální struktura zahrnuje autonomní republiku Krym, kterou připojilo Rusko v únoru až březnu 2014, ale toto území není uznáno mnoha demokratickými státy a je považované za připojené území Ukrajiny (UN, 2014).

Po rozpadu SSSR v březnu 1992 se Rusko stalo jeho právním nástupcem v OSN, v Radě bezpečnosti a v dalších mezistátních organizacích, které určovaly jeho vysoké mezinárodní postavení. Rusko je také členem skupiny G20, dříve také byla členem skupiny G8 (od roku 2014 je však její členství pozastaveno z důvodu odsouzení Ruska za porušování suverenity Ukrajiny) (Déclaration des nations du G7, 2014).

Ruská federace také je členem mnoha dalších mezinárodních organizací včetně Rady Evropy a OBSE. Zvláštní místo zauímají organizace vytvořené v prostoru bývalého SSSR, kde Rusko má s vedoucí roli: SNS, EAEU, CSTO a SCO. Rusko spolu s Běloruskem tvoří Svaz Ruska a Běloruska (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2021).

4.1.2 Sociální problémy Ruské federace

Při analýze sociálních problémů Ruské federace je potřeba věnovat pozornost historii státu, struktuře společnosti, její mentalitě a chování, jakož i vybudovaným zvykům. Rusko jako nezávislý stát vzniklo po rozpadu Sovětského svazu na počátku devadesátých let, čímž se jeho občané dostali do situace otřesu a šoku, protože sovětský systém nebyl podobný systému nového vzniklého státu.

Tyto rozdíly byly viditelné jak v příjmech obyvatel, ve spotřebě produktů a služeb, tak i na celém trhu. Bylo to vyvoláno tím, že trh se stal otevřenějším a svobodnějším, což znamenalo, že se začaly objevovat nové produkty, začala éra privatizace nemovitostí a lidé se již mohli volněji pohybovat po kontinentu a hledat lepší život a příležitosti k jeho rozvoji. Hlavní faktor, který je potřeba si pamatovat je takový, že se v zemi objevil akutní problém sociální stratifikace. Obyvatelstvo se začalo rozdělovat na bohaté, chudé a střední třídy, které si vytvořily svá vlastní pravidla způsobu života, čímž prohloubily rozdíly mezi sebou.

Problémy, které vznikly v sociální sféře, vedly k omezení rozvoje celého sektoru ekonomiky, protože se země snažila co nejdříve se stát lídrem na civilizovaném trhu a zavést různé ekonomické a finanční reformy. Později se však ukázalo, že liberalizace trhu nemůže být úspěšně dokončena na základě počtu rozporů ve společnosti a bez zohlednění názorů obyvatel.

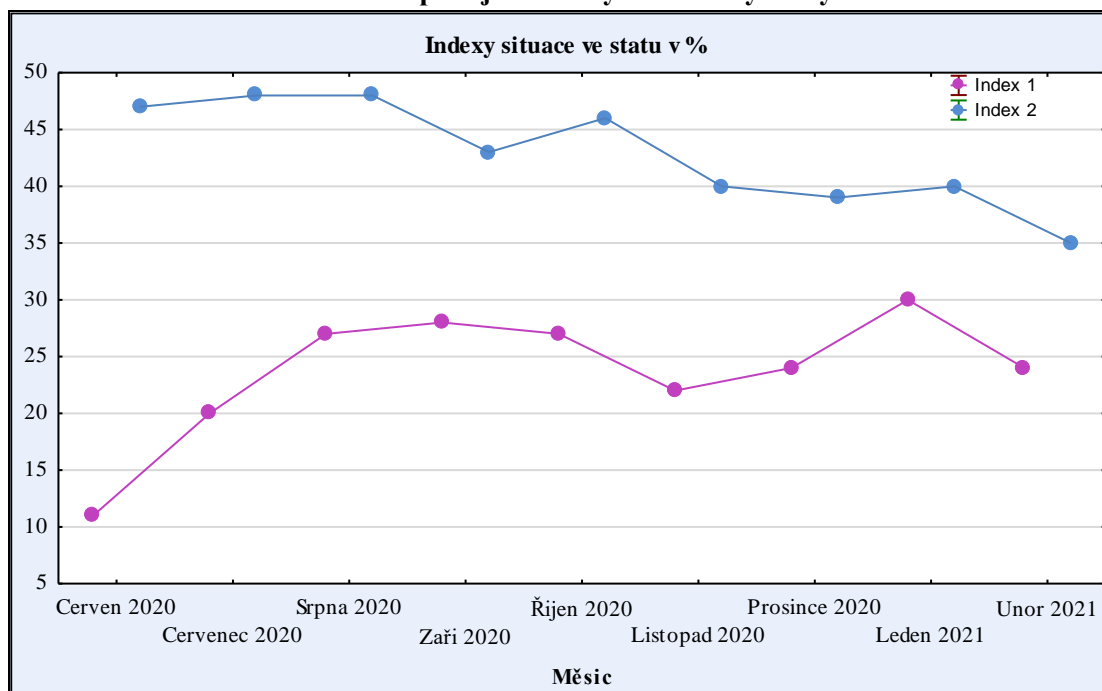
Rusko je zemí, která má zájem mít postavení hlavního mezinárodního vůdce, ale její systém sociální podpory a rozvoje sociálních programů není schopen vyřešit problém poskytnutí zdrojů lidem v nouzi na nejnižší úrovni společnosti. Je třeba si uvědomit, že tyto problémy přecházejí z vnitřní struktury země na mezinárodní politickou scénu a představují sociálně-ekonomický proces.

K analýze problémů Ruské federaci se dá použít výzkum Všeruského centra pro studium veřejného mínění (VCIOM), které patří do Federální služby kontroly komunikací, informačních technologií a hromadných sdělovacích prostředků.

Podle dotazníkových šetření centru VCIOM obyvatelstvo Ruska považuje za jeden z klíčových problémů státu nízkou životní úroveň, ekonomickou strukturu a nedokonalou sociální politiku.

Ve výzkumu, který byl znázorněn v **grafu č. 1**, je vidět vývoj dvou indexů od června 2020 do února 2021, který byl proveden ve 45 regionech, územích a republikách Ruska. Indexy sociální nálady představují položené otázky.

Graf č. 1 - Průzkum spokojenosti obyvatel dle vybraných indexů.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle VCIOM, 2021.

První otázka, označena fialovou barvou, kterou označuje Index 1 je taková: „Jak byste zhodnotili současnou ekonomickou situaci v Rusku?“. Podle získaných odpovědí respondentů se ekonomická situace během šesti měsíců zlepšila z 11 % na 24 %.

Druhý index představuje otázku „Jak byste zhodnotili celkovou současnou politickou situaci v Rusku?“. A je vidět, že v posledních měsících se podle občanů politická situace v zemi zhoršila – měla skok dolu ze 47 % na 35 %.

Podle dotazníkového šetření byly určeny několik hlavních sociálních problémů země na konci roku 2020, a to jsou: korupce - 28 %, celkový stav ekonomiky - 23 %, rostoucí ceny - 20 %, nízké mzdy - 18 %, zdravotní péče - 17 % a nezaměstnanost - 15 % (VCIOM, 2020).

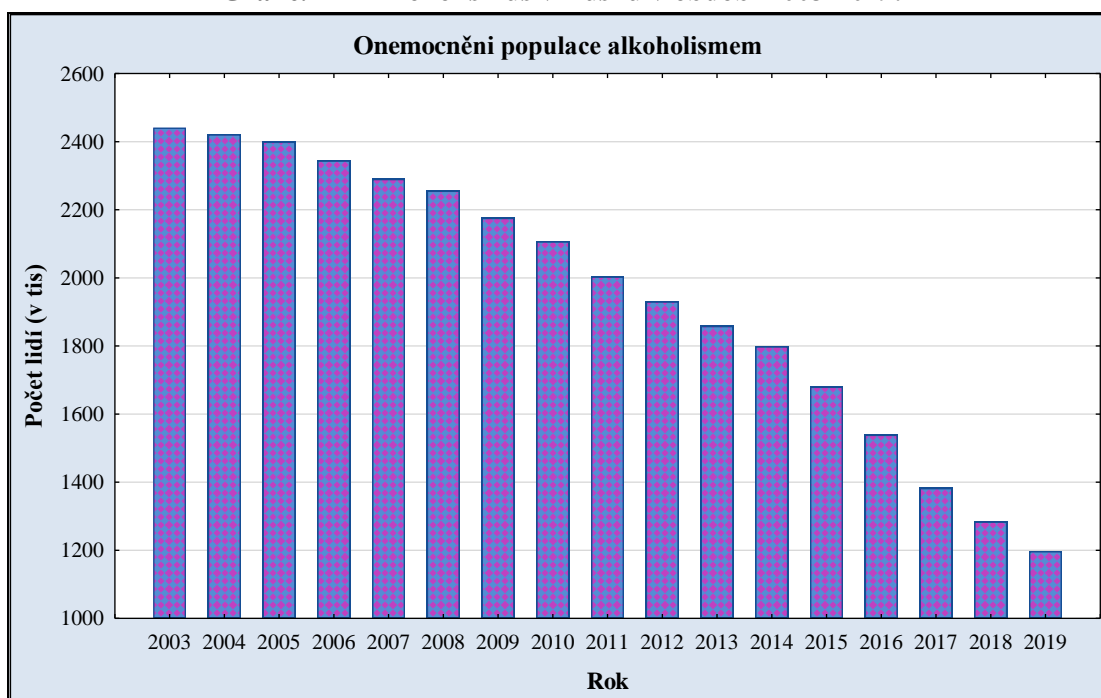
Mladá generace občanů Ruska ve věku od 18 do 24 let uvádí jako hlavní důvody svého znepokojení ekonomiku - 19 %, inflaci - 17 % a nezaměstnanost - 14 %. Občané ve věku 60 a více let kromě ekonomiky (24 %) uvádějí problémy se zdravotní péčí (23 %) a nízkými důchody (16 %) (VCIOM, 2020).

Poslední uvedené příčiny, které je možno poznamenat jsou korupce, vysoké ceny na pronájem bytů a komunální služby (4 % respondentů), ozbrojený konflikt na východní Ukrajině, neschopnost koupit bydlení, znehodnocení rublu (3 %), kvalita silnic (2 %). Dotazovaní respondenti si také stěžovali na nedostatek vyhlídek pro mladé lidi, migrační politiku, nedostupné vzdělání, kriminalitu, alkoholismus, nízkou úroveň kultury. Díky této analýze se dá identifikovat hlavní sociální problémy této země.

Prvním problémem, který bude popsán v této části je **alkoholismus**. Podle nejnovějších údajů Rosstatu pro rok 2019 z celkového počtu obyvatel Ruské federace mají přibližně 1,2 mil. lidí alkoholovou závislost. Počet závislých na alkoholu se za 16 let snížil téměř o 50 %, jak je patrné z **grafu č. 2**.

Snížení objemu konzumace alkoholu způsobovalo úspěšné provádění státní protialkoholní politiky. Politika zahrnovala zvýšení cen a spotřebních daní na alkoholické výrobky, a také omezení teritoriální a dočasné dostupnosti alkoholu. Podle specialistů je samotná skutečnost závislosti v Rusku způsobena zhoršením životních podmínek: člověk, který cítí nebezpečnost a nejistotu, hledá cestu ven pomocí alkoholu. Tímto způsobem odstraňuje stres a napětí, získává vymyšlený klid, čímž získává lživé „řešení problému“.

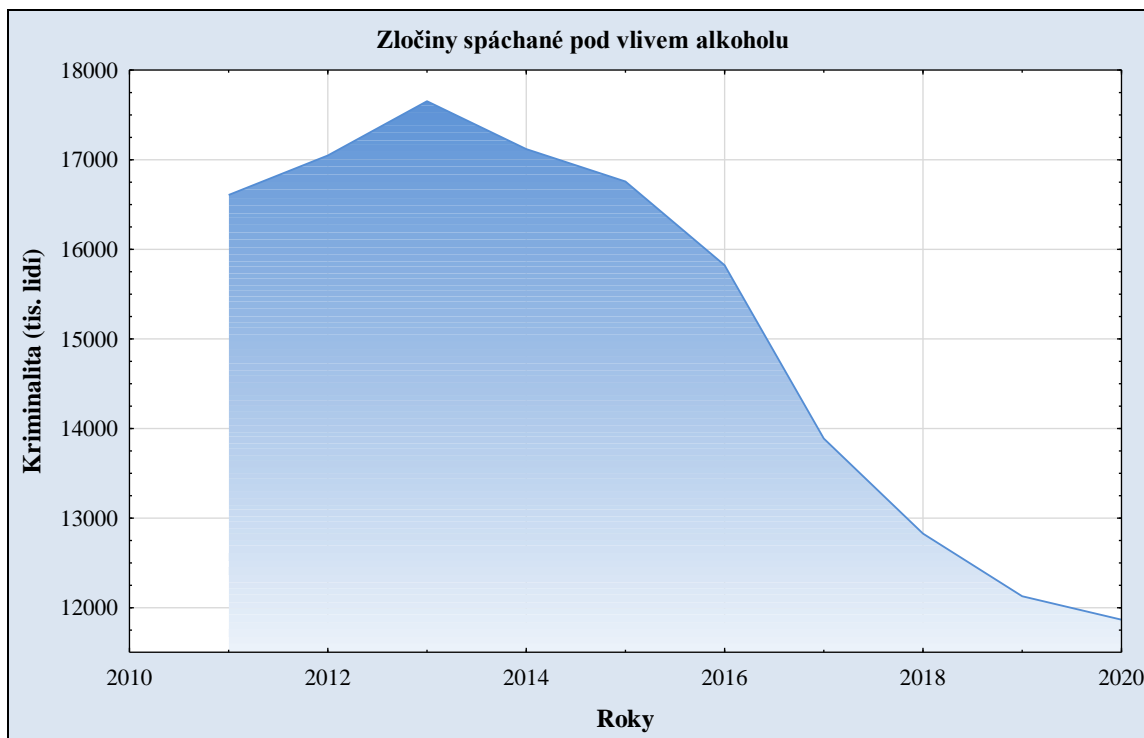
Graf č. 2 - Alkoholismus v Rusku v období 2003-2019.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu, 2020.

Bez ohledu na to zůstává vnitřní bezpečnost země ohrožena, protože alkohol zvyšuje rozvoj chronických onemocnění a zvyšuje úmrtnost, přispívá ke zvyšování kriminality a násilí. V grafu č. 3 je vidět dynamiku trestných činů lidí pod vlivem alkoholu.

Graf č. 3 - Zločiny spáchané pod vlivem alkoholu v Rusku v období 2011-2020.

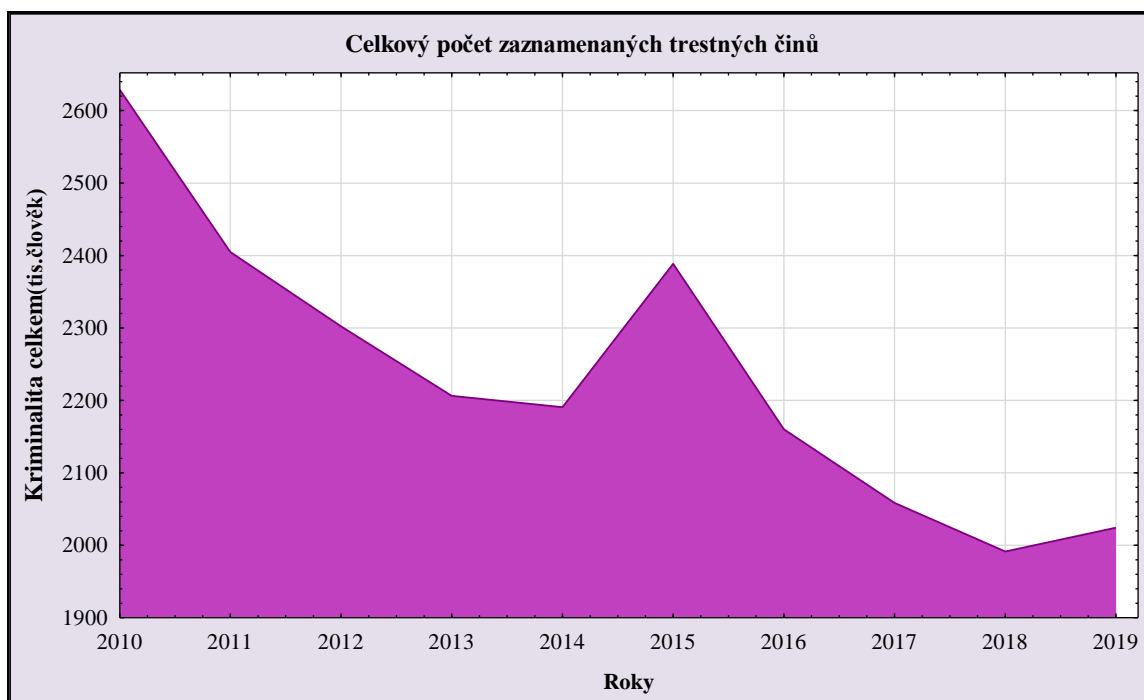

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Generální prokuratury Ruské federace, 2020.

Pod vlivem alkoholu člověk může ztratit kontrolu sám nad sebou, pocity jsou otupělé, objevuje se pocit povolenosti. Lidé upřímně věří, že se nikdo nedozví o tom, co udělali, ačkoli mnoho trestných činů spáchaných lidmi ve stavu intoxikace se odhalí mnohem rychleji. Když se člověk chová impulzivně, nemyslí na důsledky. K největšímu počtu rodinných konfliktů v Rusku dochází v důsledku nadměrné konzumace alkoholických nápojů. Alkoholismus v určitých momentech vyvolává agresi a osobu, která pije, mohou ostatní jednoduše naštvat. Z tohoto důvodu existuje riziko násilí a krutosti.

V době psaní této diplomové práce bylo zaevidováno 2,04 mil. trestných činů (prosinec 2020). Z toho jsou 44 % případů krádeží cizího majetku, což přímo souvisí s ekonomickými problémy. Každý druhý trestný čin byl spáchan osobami, které dříve porušily zákon, a každý třetí byl spáchan ve stavu intoxikace alkoholem.

Graf č. 4 - Celkový počet zaznamenaných trestných činů v Rusku v období 2010-2019.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Generální prokuratury Ruské federace, 2020.

Dalším sociálním problémem světového společenství je **drogová závislost**. V nalezených zprávách Federální služby Ruské federace pro kontrolu narkotik (FSKN RF) za poslední předložené zprávy v roce 2020 jsou uvedeny následující statistiky:

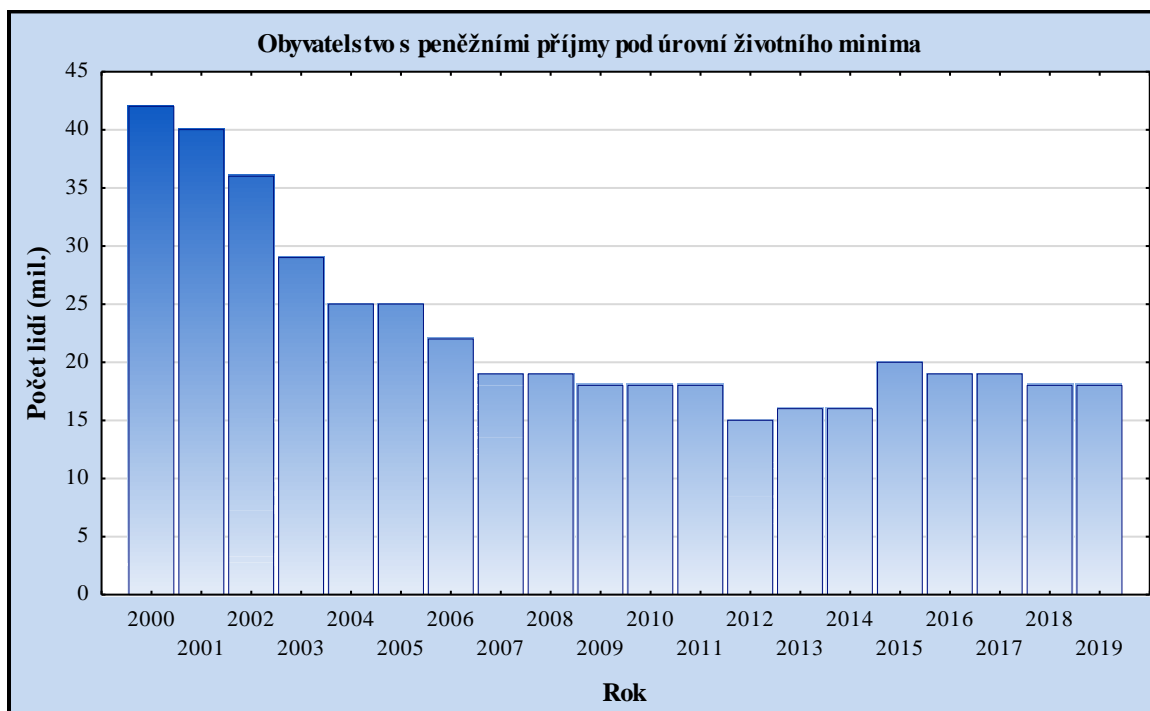
- Celkově zhruba 18 milionů Rusů mají zkušenosti s užíváním drog, a to je cca 12 % z celkové populace.
- Roční nárůst lidí, začínajících užívat drogy je přibližně 90 tisíc obyvatel Ruské federace.
- Cca 2 miliony lidí pravidelně užívají drogy.
- Průměrný věk drogově závislých je 16–18 let.
- Míra úmrtnosti dosahuje 70 tis. závislých osob ročně (TASS, 2020).

Stejně jako v případě s alkoholem měla před deseti lety spousta lidí silnou drogovou závislost, což vedlo ke ztrátě sociálního statusu. V posledních letech se však trend změnil: občané začali drogy užívat méně pravidelně. V tomto případě uvedená čísla berou v úvahu pouze počet úředně registrovaných závislých, je však třeba mít na paměti, že ne každý žádá o pomoc.

Problém **korupce** je v Rusku velmi akutní, protože každý Rus se dříve či později setká s tímto jevem. Důvodem je jak tolerance ke korupci, tak psychický strach během navazujícího dialogu s úředníkem, touha zvýšit svou výhodu, nebo zahrnit sebe pomocí peněz kvůli špatné znalosti občana o jeho právech, jakož i o právech a povinnostech osoby, která vykonává funkce v statní nebo jiné organizaci. Ruská federace patří mezi zemí s vysokou mírou korupce a je na 129. místě ze 180., přičemž sdílí své místo s Mali, Gabonem a Ázerbájdžánem, uvádí Transparency International, která pro svůj výzkum používá Index vnímání korupce (CPI). Nejzkorumpovanější jsou sociální odvětví (medicína a komunální služby), donucovací orgány, vzdělávací systém a některé vládní organizace (rozdělení půdy, vládní a veřejné zakázky, certifikace) (Transparency International, 2021).

Chudoba. Podle Rosstatu lze za chudé považovat 18,1 mil. Rusů (12,6 % celkové populace země). Ve skutečnosti je toto číslo mnohem vyšší, protože životní minimum (podle kterého se počítá množství chudých) je mnohem nižší než skutečné peněžní částky potřebné k životu. Životní minimum za rok 2020 byl na úrovni 11 468 rublů (155 USD) (Mintrud, 2020). Dynamiku tohoto sociálního indexu za posledních 20 let lze sledovat v **grafu č. 5**.

Graf č. 5 - Obyvatelstvo s peněžními příjmy pod úrovní životního minima v Rusku.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu, 2020.

Podle dat z **grafu**, míra chudoby se do roku 2013 neustále snižovala a poté začala z různých důvodů stoupat. Příjmy začaly klesat v důsledku prudkého nárůstu inflace, zpřísnění podmínek pro přijímání sociálních plateb nebo jejich zrušení ze strany regionálních úřadů, jakož i masové migrace obyvatelstva z chudších zemí Kavkazu a Střední Asie do Ruska. Stalo se, že zaměstnavatelé a samotný stát nepřímo přispívali k přílivu migrantů prostřednictvím pracovních aktivit, aby udrželi nízkou mzdu a mohli nabrat novou levnou pracovní sílu. To vede k nižším mzdám a ztrátě pracovních míst místního obyvatelstva.

Za zmínku také stojí měnová krize v roce 2015, kde počet lidí se téměř vrátil na úroveň roku 2006. Sankce uvalené EU, Kanadou a Spojenými státy, jakož i pokles cen ropy měly akutní dopad na občany státu.

Další příčinou chudoby je pravděpodobně ještě i výše zmíněná korupce. Dále je potřeba konstatovat šíření alkoholické a drogové závislosti, epidemií HIV / AIDS atd.

Je třeba poznamenat, že hodnocení sociálních problémů je velmi důležitým a komplikovaným, protože většina problémů jsou vzájemně propojené a závislé jedna na druhé. Některé jsou krátkodobé povahy, jiné jsou dlouhodobé nebo historicky zformovány populací Ruska. To vše výrazně ovlivňuje ekonomický potenciál a politickou strukturu státu.

4.1.3 Statistická analýza dynamiky HDP Ruské federace

V ekonomice Ruské federace dnes existuje řada výhod, jako například:

- Velké množství přírodních zdrojů, které zajišťují většinu domácích potřeb. Je třeba si uvědomit, že Rusko je státem se silnou zdrojovou základnou, a proto se ekonomice státu také říká „surovinová“;
- Největší rozloha s velkým vnitřním trhem;
- Vysoká úroveň vzdělání a kvalifikace obyvatelstva;
- Rozvinutý vědecký a průmyslový potenciál;

Jelikož HDP představuje úroveň ekonomického rozvoje, míru ekonomického růstu a analýzu produktivity práce v ekonomice každého státu, měl by být vývoj tohoto ukazatele v

Rusku prozkoumán v první řadě v řetězci hloubkové analýzy. Také by měly být zanalyzovány souvislosti a reflexe tohoto indexu se sociálními problémy.

Tabulka č. 1 - Dynamika HDP Ruské federace v letech 2000—2020.

Roky:	Nominální HDP, v mld. rublů	Růst reálného HDP	HDP v PPP, v mld. dolarů	HDP na obyvatele, v dolarech
2000	7305,6	10 %	1636,08	1771,594
2001	8943,6	5,1 %	1757,07	2100,353
2002	10830,5	4,8 %	1869,55	2377,53
2003	13208,2	7,3 %	2044,21	2975,125
2004	17027,2	7,2 %	2249,88	4102,365
2005	21609,8	6,4 %	2467,88	5323,463
2006	26917,2	8,2 %	2749,88	6920,189
2007	33247,5	8,5 %	3064,76	9101,255
2008	41276,8	5,2 %	3288,33	11635,27
2009	38807,2	-7,8 %	3054,26	8562,813
2010	46308,5	4,5 %	3229	10675
2011	60114	4,3 %	3463,46	14311,08
2012	68103,4	3,4 %	3660,5	15420,87
2013	72985,7	1,3 %	3791,77	15974,64
2014	79030	0,7 %	3890,55	14095,65
2015	83087,4	-2,5 %	3833,86	9313,014
2016	85616,1	0,3 %	3887,39	8704,898
2017	91843,2	1,6 %	4036,53	10720,33
2018	103861,7	2,2 %	4223,40	11288,87
2019	109193,2	1,3 %	4282	11585
2020	106606,6	-3,1 %	4021,73	-----

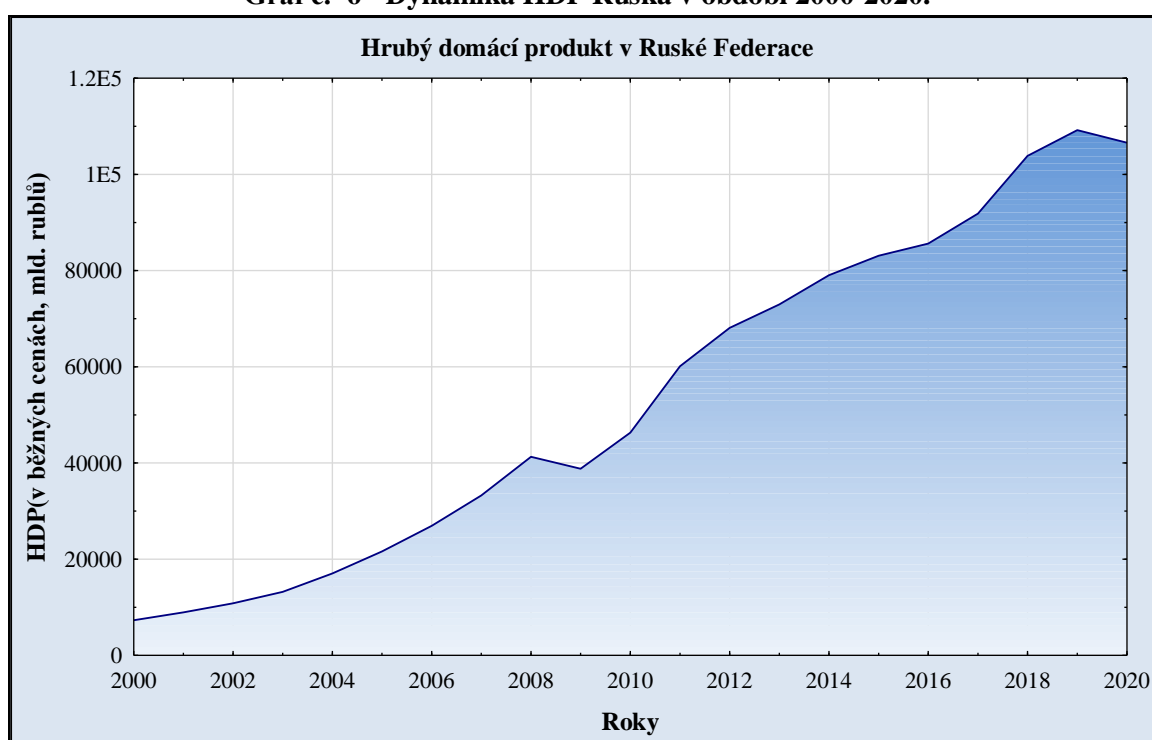
Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu a World Bank, 2021.

Rusko je podle Světové banky na 11. místě z hlediska nominálního HDP, na 61. místě z hlediska nominálního HDP na obyvatele a také na 6. místě z hlediska PPP. Samotný ukazatel HDP na obyvatele ukazuje mechanické dělení peněžního vyjádření HDP země

počtem občanů. Existují tedy dvě možnosti, jak jej zvýšit. Prvním pozitivním je růst produktivity práce, který bude převyšovat růst populace země.

Druhá možnost je negativní, která spočívá v poklesu populace při přibližně nulové míře růstu HDP a produktivity práce. Lepším ukazatelem skutečného blahobytu občanů je HDP na obyvatele. V tomto případě na příkladu Ruska situace ve srovnání s ukazatelem HDP jako takovým je o mnohem horší. Stát rychle stoupa na 61. místo a má pozici nižší než ostrov Mauritius, ale vyšší než Rumunsko a Kostarika, což jasně ukazuje existenci sociální stratifikace (World Bank, 2020).

Graf č. 6 - Dynamika HDP Ruska v období 2000-2020.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu, 2020.

Při analýze **grafu č. 6** a **tabulky č. 1** je vidět, že nominální HDP vyjádřený v místní měně vzrostl za 20 let z 7 305,6 mld. na 10 660,6 mld. Růst místní měny je ve skutečnosti obrovský, ale se při přepočtu na historické směnné kurzy dá vidět, že v roce 2000 činil nominální HDP 252 mld. USD a v roce 2020 - 1 518 mld. USD (Rosstat, 2020). Nominální HDP v domácí měně v roce 2020 ve srovnání s rokem 2000 měl skoro 15násobný růst, zatímco při převodu na americký dolar byl růst jenom 6násobný. Zajímavý fakt, že média používají právě ukazatel v rublech, aby posílit postavení vlády.

Po analýze dat lze konstatovat, že ruská ekonomika vykazuje zrychlení růstu jak v období do roku 2008, tak i značný růst indikátoru do roku 2019 (jediná výjimka byla v roce 2009 po ekonomické krizi). Je třeba poznamenat, že k jeho rychlému nárůstu došlo i přes pokles vlivu palivového a energetického sektoru na ekonomiku. To znamená, že růst nebyl způsoben vysokými cenami energetických zdrojů, ale růstem investic a spotřebitelské poptávky, objemem staveb, výrobou širokého sortimentu produktů výrobních odvětví atd. (Myanmt, 2013).

Z údajů tabulky vyplývá, že hrubý domácí produkt v Ruské federaci rostl po celém sledovaném období, avšak roční tempo růstu bylo maximální v roce 2000 (+10 %) a poté v roce 2007 (+8,5 %). Prudký pokles téměř o 8 % je spojen s globální krizí v srpnu 2008, poté následovala negativní hodnota během měnové krize 2015-2017. V minulém roce 2020 kvůli globální pandemii koronaviru poklesla o 3,5 % ve srovnání s rokem 2019. Tato dynamika je do značné míry způsobena poklesem růstu průmyslové výroby (zejména zpracovatelského průmyslu), investicemi do stálých aktiv a do sféry stavebnictví, narušením zahraničního obchodu a mnoha politickými faktory.

Je třeba poznamenat, že v každém státu existuje takzvaný stínový sektor ekonomiky (ještě má název skrytá ekonomika). Takovou ekonomiku nelze v oficiálních národních statistikách nijak zohlednit. Předpokládá se, že podíl stínového sektoru na celkovém objemu HDP v Rusku je nejméně 40-45 %. Jedná se o extrémně velkou hodnotu, kterou již nelze zanedbávat. Proto ve vybraných výpočtech ani státních statistických orgánů nelze jednoznačně určit, že údaje jsou spolehlivé. Pro efektivní řízení hospodářského vnitřního trhu úřady budou potřebovat úplné a přesné informace, aby bylo možno určit správnou státní politiku a vytvořit nové pomocné reformy (Tālis J. Putniņš a Arnis Sauka, 2020).

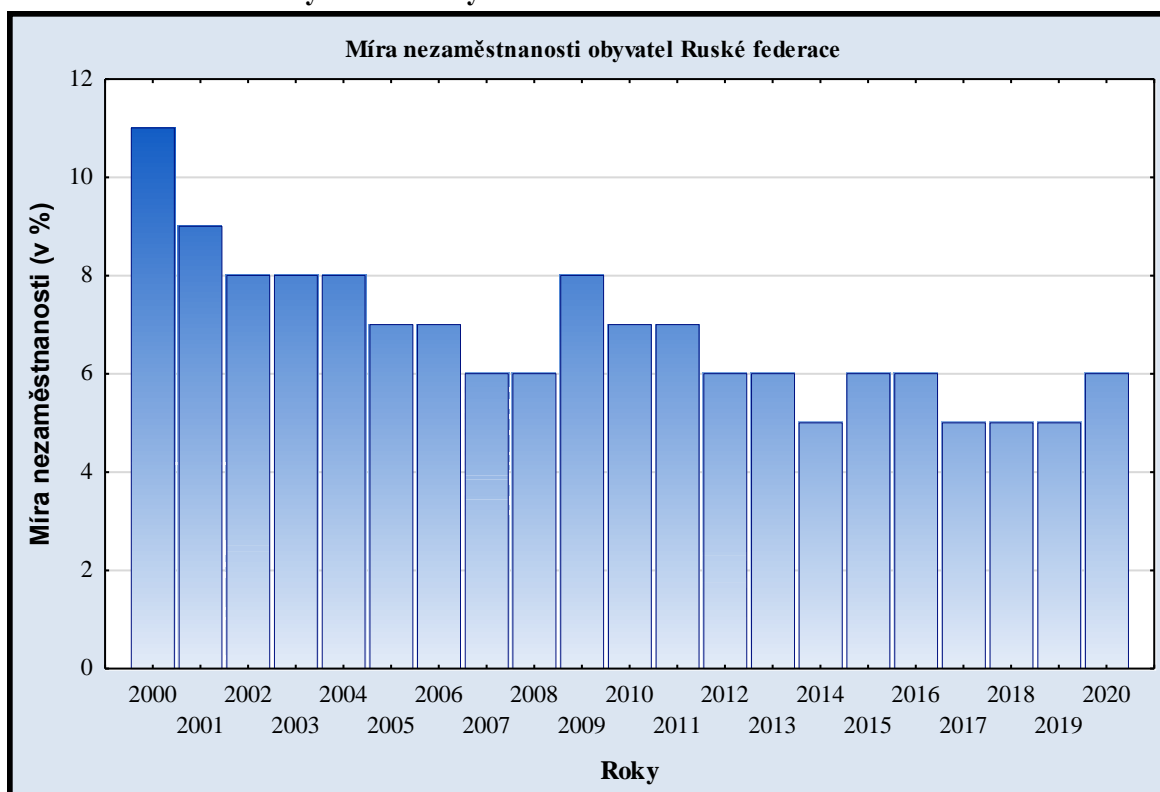
4.1.4 Problém nezaměstnanosti a rozvoj trhu práce v ruské ekonomice

Pokud se jedná o nezaměstnanost, je třeba se ohlédnout v čase trochu zpět, aby zjistit příčiny ruské nezaměstnanosti. Během existence Sovětského svazu nebyla státní politika založena na zájmech a přáních pracovníků, ale na potřebách domácí ekonomiky. Nastala

taková situace, že počet pracovních míst v průmyslovém komplexu rostl, což vedlo k formování nedostatku personálu a následnému vyčerpání pracovní síly. V důsledku toho bylo zapojeno do výroby i ekonomicky neaktivní obyvatelstvo. Objevilo se, že na místech vedení bylo jen několik osob, ale současně byl obrovský počet volných pracovních míst v továrnách pro manuální pracovníky.

V době přechodu na tržní ekonomiku se objevovaly obrovské změny, spojené s liberalizací trhu. Odvětvová ministerstva, reformované státní orgány a velké sovětské podniky začaly krachovat, bez ohledu na své zaměstnance, čímž vytvářely velká ohniska nezaměstnanosti a způsobovaly vznik mnoha sociálně-ekonomických problémů.

Graf č. 7 - Dynamika míry nezaměstnanosti Ruské federace 2000-2020.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu, 2020.

V **grafu č. 7** lze pozorovat pokles míry nezaměstnanosti až do krize v roce 2008, která se stala signálem k reformě systému zaměstnanosti. Tak v roce 2009, kdy míra nezaměstnanosti dosáhla 8,3 %, Rusko začalo velice aktivně bojovat proti nezaměstnanosti. Během tohoto období vláda organizovala řadu veřejných prací pro nezaměstnané občany, a organizace podpory zaměstnanosti začaly pomáhat lidem při otvírání malých a středních

podniků a poskytovat půjčky na nové podnikání. Také v roce 2009 byla zavedena organizace kurzů rekvalifikace zaměstnanců.

Při analýze problému nezaměstnanosti v Ruské federaci v rozmezí vybraných 5 let (2014–2019) lze poznamenat, že v zemi má míra nezaměstnanosti přijatelnou hodnotu a jen mírně překračuje teoretickou míru nezaměstnanosti 4–5 %. Zejména v letech 2015–2016, kdy hodně zasáhla měnová krize do životů občanů. V tomto období byla velká tendence si hledat nové zaměstnání kvůli lepšímu platu. V této době se vyskytuje migrace obyvatelstva do zemí, které nejsou členy SNS, zejména do EU. Ve většině případů to jsou kvalifikované pracovníci a specialisti, které jsou schopni konkurovat na světovém trhu práce. Pro Rusko to mělo dvojitý následek – na jedné straně byla snížena nabídka práce, na druhé straně se její kvalita zhoršila kvůli takzvanému „odlivu mozků“.

Tabulka č. 2 - Míra nezaměstnanosti populace v subjektech Ruské federace.

Roky:					
Subjekty Ruská:	2015	2016	2017	2018	2019
Ruská Federace	5,2	5,6	5,5	5,2	4,8
Moskva	1,8	1,8	1,4	1,2	1,4
Petrohrad	2,1	1,6	1,7	1,5	1,4
Ingušská republika	30,5	30,2	27,0	26,6	26,8
Čečenská republika	17,1	15,8	14,0	13,7	13,4
Republika Dagestán	10,8	10,9	12,0	11,6	13,0
Altajská republika	9,7	12,0	12,0	11,2	11,0
Jamalo-něnecký autonomní okruh	3,6	2,6	3,2	2,1	1,9
Transbaikalská oblast	10,4	10,8	10,7	10,2	9,3

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu, 2020.

V **tabulce č. 2** se dá sledovat ve vybraných subjektech míru nezaměstnanosti u občanů ve věku od 15 do 72 let. Moskva a Petrohrad jsou dvě města federálního významu, stejně jako i hlavní centra vzdělávacího, ekonomického a finančního rozvoje. Vzhledem k velkému

migračnímu toku v těchto městech a silnému toku pracovních sil, vyplývá taková situace, že každé nově vzniklé pracovní místo bude okamžitě obsazeno.

Je třeba také poznamenat, že Jamalo-něnecký autonomní okruh který je na třetím místě ze všech 85 subjektů, pokud jde o nezaměstnanost. Důvodem je skutečnost, že tento region je zaměřen na rozvoj stavebnictví, nikoli sektoru služeb jako ve většině ostatních oblastí. Jedná se tady o nízký počet nezaměstnaných občanů - 57 lidí bez práce na 100 volných pracovních míst (RBK, 2019).

Nežádoucím tématem pro federaci je Dagestánská republika, Čečenská republika a Ingušská republika. Důvodem je především nízká nabídka a vysoká poptávka po pracovní síle na trhu práce. Obyvatelé Kavkazu kvůli tomu migrují do centrálních regionů pro hledání lepších životních podmínek. Je také třeba poznamenat, že v důsledku malého počtu volných pracovních míst, vysoká míra nezaměstnanosti je tady spojena se stínovou zaměstnaností.

Pokud se jedná o určení důvodů poklesu zaměstnanosti, je možné uvést několik jasných bodů:

1) Jak již bylo uvedeno dříve, v důsledku privatizace soukromými vlastníky se snížil nadměrný počet pracovníků v sovětských podnicích. Pro takové vlastníky mít velké množství pracovníků není optimálním řešením, protože budou vyplácet zbytečné peníze. Také větší počet zaměstnanců může zpomalit vědecký a technologický pokrok. Takové změny vytlačily mnoho lidí do klasifikace nezaměstnaných.

2) Dalším důvodem, který je potřeba zohlednit, je nezaměstnanost mladých, která v roce 2020 dosahuje 42,1 % na celkovém počtu nezaměstnaných (Rosstat, 2020). Nedostatek pracovních zkušeností nebo nedostatečných znalostí je jedním z hlavních důvodů nízké zaměstnanosti mladých lidí. Kvůli tomu fakti mladí lidé stojí v poslední řadě na celkovém množství potenciálních pracovníků, pokud existují volná pracovní místa. Za zmínku stojí také vysoké procento nezaměstnanosti mezi lidmi s vysokoškolským vzděláním – v tomto případě se jedná o vysoké mzdové požadavky a zároveň mále zkušenosti potenciálního zaměstnance.

3) Třetím bodem ruského trhu práce je obrovská velikost skryté nezaměstnanosti a neustálý vývoj stínové ekonomiky. Ukazatel, který je zaznamenán ve všech statistických údajích získaných ze státních orgánů Ruské federace se počítá na základě počtu lidí registrovaných v centru zaměstnanosti nebo odhlášených ze svých dřívějších pracovních pozic, pokud zaměstnavatel uvede tyto informace ve výroční zprávě. Z toho vyplývá, že má skutečná míra nezaměstnanosti o mnohém vyšší úroveň, než je zaevidováno. Celkový počet nezaměstnaných ke konci roku 2020 byl 4 579,5 tis. lidí, z toho jsou cca 2 mil. lidí registrované ve službě zaměstnanosti. V únoru 2021 byl tento ukazatel na úrovni 4 317 tis. lidí. Tyto ukazatele můžou mít název zjevné nebo otevřené nezaměstnanosti.

Pokud jde o skrytou nezaměstnanost, je zaevidováno podle výpočtů Ministerstva práce Ruské federace více než 5 mil. lidí. Sem patří lidé, kteří organizují své vlastní nelegální podnikání, vydělávají peníze u oficiálního zaměstnavatele za stínových podmínek, nebo jsou jednoduše registrováni v podnicích, ale ve skutečnosti nepracují.

Latentní nezaměstnanost by měla být zpočátku považována za abnormální jev, který vede ekonomiku země k nestabilitě a její občany ke strachu z budoucnosti a z nejistoty.

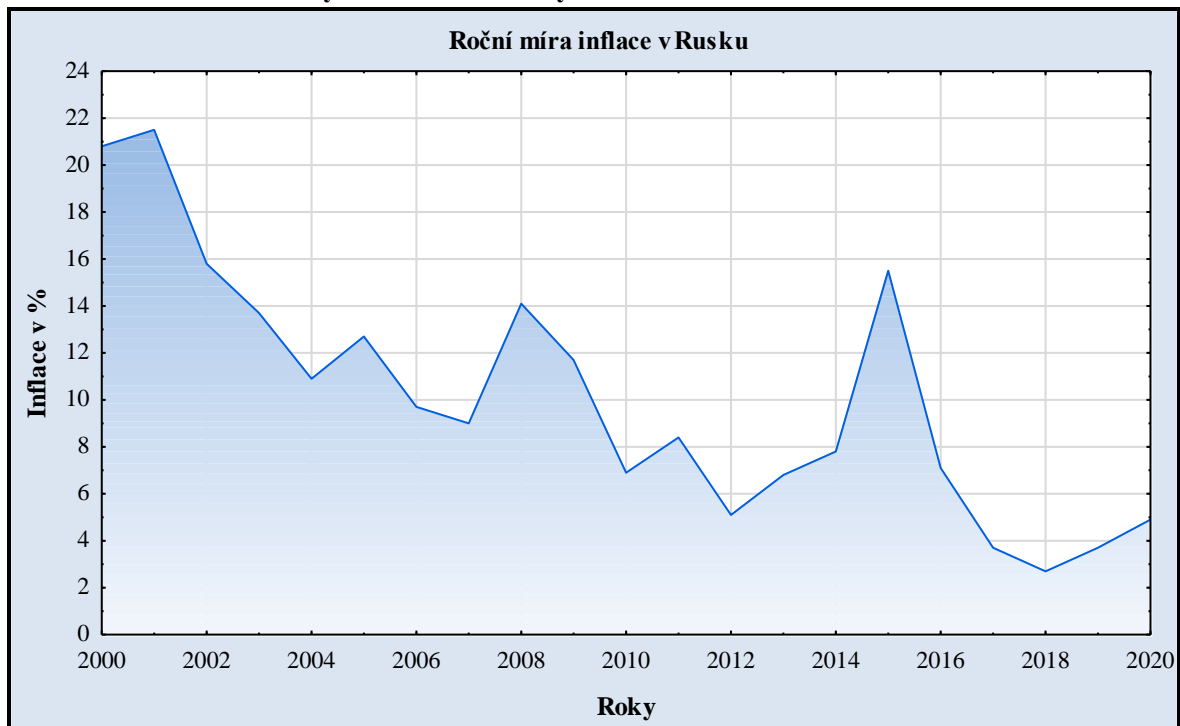
Ale i s ohledem na relativně nízkou úroveň registrované nezaměstnanosti v Rusku v současnosti je nutné vyvinout a implementovat opatření, která pomohou minimalizovat počet nezaměstnaných a řešit hlavní sociální problémy.

4.1.5 Vlastnosti inflačních procesů v ruské ekonomice

Země celého světa uvažují o reformách snížení inflace, aby měly plnou kontrolu nad tímto procesem. Bohužel ji lze ovládat jen v malé míře kvůli různým faktorům. V této části bude probrána problematika vývoje inflace v Ruské federaci a budou určeny faktory, které ji ovlivňují. Vývoj tohoto makroekonomického ukazatele v Rusku se bude lišit od vývoje v jiných zemích kvůli převaze surovinového průmyslu, což výrazně ovlivňuje závislost na mezinárodním trhu.

Na základě **grafu č. 8** je možno sledovat dynamiku inflačního indexu za posledních 20 let. Pro správné posouzení stavu inflace v Rusku, je potřeba si pamatovat obrovskou hyperinflaci v letech 1991 až 1996. Maximální hodnota tohoto ukazatele byla v zemi v roce 1993 a dosáhla v důsledku nezvážených ekonomických reforem 2508,8 %.

Graf č. 8 – Dynamika roční míry inflace v Rusku v období 2000-2020.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu. 2021.

Od roku 2000, kdy předsedou vlády byl Mikhail Kasjanov a ministrem financí Alexey Kudrin, začala se provádět protiinflační politika. V jejímž důsledku byla přijata opatření k omezení cenového růstu: byly provedeny úvěrové reformy, zlepšil se stav státního rozpočtu; bylo dosaženo snížení dluhů; byly vybudovány nové mezinárodní vztahy, které přitahovaly zahraniční kapitál ve formě investic.

Po optimistickém pohybu inflace směrem dolů, klíčovým obdobím jejího oživení bylo 2007–2008, kdy inflace vzrostla z 9 % na 14,1 %. Dva důvody vysoké inflace v roce 2008 jsou následující: výbuch světových cen surovin a potravin v důsledku finanční krize a zvýšení tempa růstu cel v Ruské federaci. Ruská ekonomika se začala regenerovat po

oslabení finanční krizí – tak vyhlásil v roce 2010 jako předseda vlády (Korrespondent.net, 2010).

K dalšímu podlomení ekonomiky došlo v roce 2014, kdy ukazatel 7,8 %, a poté v roce 2015, kde ukazatel byl na úrovni 15,5 %, což znamenalo začátek měnové krize a vrátilo zemi na úroveň roku 2002. Dynamika růstu cen zboží a služeb začala převyšovat růst příjmů. Důvodem bylo potravinářské embargo, uvalení sankcí po anexi Krymu, růst dolaru vůči rublu, pokles cen ropy a všeobecné zpomalení ekonomiky. Poslední krizový rok 2017 prokázal růst nezaměstnanosti, prodloužení sankcí ze strany EU, Kanady a Spojených států, pokles HDP a embargo na dovoz evropských produktů, což zvýšilo ceny v zemi.

Specifika vývoje inflace v Rusku spočívá v tom, že pokud jde o její historickou složku, tak pochází ze sovětského centralizovaného ekonomického systému. Z tohoto systému vyplývají 2 klíčové faktory: technologická stagnace a monopolismus.

Pro Rusko v krátkém období existuje několik hlavních příčin inflace:

- importovaná inflace ze světových trhů s potravinami a surovinami, což vytváří ekonomickou závislost. Vzhledem k tomu, že Rusko má poměrně vysoké procento dovozu, má to významný dopad (Kopfová, 2012);
- zaostávání cen státních podniků za tržními ceny;
- slabost konkurenčních mechanismů;
- přerozdělování výhod a bohatství ve prospěch malé části populace, jakož i zvýšení míry korupce;
- inflační očekávání populace;
- rychlost peněžního oběhu, která se zvyšuje při nízké důvěře v rubl;
- zaostávání reálné úrokové sazby úvěru za roční mírou inflace, což vynucuje bankéře zvyšovat úrokovou sazbu, v důsledku čehož se zvětšují dluhy;
- závislost míry růstu inflace na míře nezaměstnanosti.

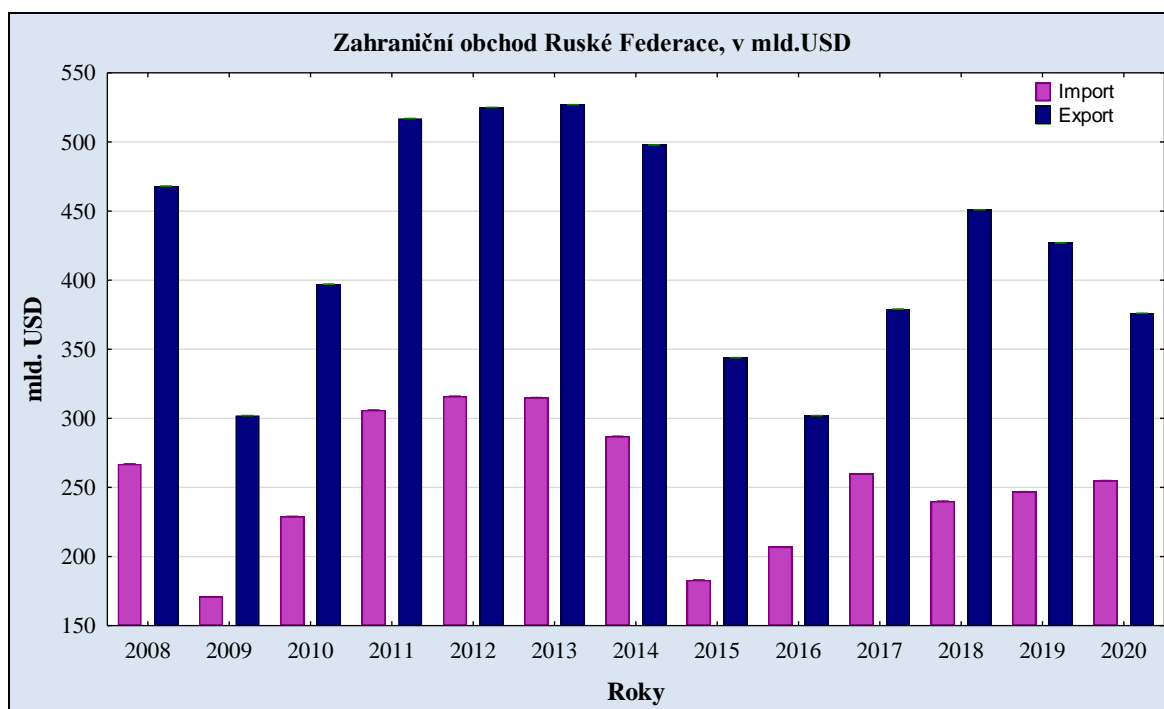
Po provedené analýze lze dospět k závěru, že je ruská ekonomika stále poměrně nestabilní a může ji ovlivnit řada faktorů. Bez ohledu na to podle ruské centrální banky

Ruské federace v roce 2020 docela dobře vydržela vliv pandemie a míra inflace dosáhla na začátku roku 2021 5,19 %, což neukazuje rychlý růst.

4.1.6 Struktura platební bilance Ruské federace v současnosti

Saldo běžného účtu je jednou z nejdůležitějších složek platební bilance. Pro její analýzu je potřeba probrat dynamiku dovozu a vývozu zboží a služeb Ruska na příkladě **grafu č. 9** pro vybrané roky 2008 až 2020. Podle centrální banky Ruské federaci poklesl přebytek běžného účtu na 32,5 mld. USD za celý rok 2020 kvůli globální pandemii. V důsledku toho došlo k poklesu vývozu za recesních podmínek, které do určité míry kompenzovaly snížení dovozu a snížení deficitu jiných komponentů světové ekonomiky. Za zmínku stojí také to, že se zpomalil pokles přebytku obchodní bilance v důsledku zlepšení dynamiky světových cen mnoha komodit, což bylo velmi důležité po závažné krizi v letech 2015–2017. Jeho pokles byl částečně kompenzován snížením deficitu bilance služeb a snížením investičního výnosu (Centrální Banka, 2020).

Graf č. 9 – Dynamika exportu a importu Ruské federace v období 2008-2020.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Federální celní služby, 2021.

Rusko začalo téměř podle všech ukazatelů vyvážen mnohem méně produkce po roce 2008, protože výrazně poklesly ceny zdrojů. V důsledku toho se období 2009–2010 stalo obdobím, kdy se rychle zhoršila situace s platební bilancí, protože Rusko bylo ovlivněno světovou krizí stejně jako všechny ostatní země. Znatelný pokles na stejnou úroveň jako v roce 2009 byl v letech 2015–2016 v důsledku znehodnocení ropy a kvůli krizi v mezinárodních vztazích s hlavními partnery EU a USA, což vedlo k obrovským ztrátám. Navzdory tomu se Rusko brzy přeorientovalo na silnější hospodářskou spolupráci s Čínou, Kazachstánem, Japonskem a Jižní Koreou (Federální celní služba, 2020).

Rusko má pozitivní saldo obchodní bilance zahraničního obchodu. Hlavními obchodními partnery jsou země Evropy, Čína, Indie, USA, Korea, Japonsko, které lze podrobně analyzovat v **tabulce č. 3**. Pro komoditní strukturu ruského vývozu je charakteristická surovinová orientace s převahou energetických nosičů. Kromě toho země vyváží určité typy strojů a zařízení, zbraní, chemikálií, dřeva, textilu, ryby atd. (Rosstat, 2020).

Tabulka č. 3 - Zahraniční obchod s hlavními partnery Ruska v období 2019-2020.

	Export			Import	
	2019	2020		2019	2020
Celkem:	424,4	376	Celkem:	244,3	255
Čína	57,3	49	Čína	54,1	54,9
Nizozemsko	44,8	24,8	Německo	25,1	23,4
Německo	28	18,5	USA	13,2	13
Turecko	21,1	15,7	Bělorusko	13,1	12,6
Bělorusko	20,8	15,9	Italie	10,9	10,2
Jižní Korea	16,4	12,4	Japonsko	8,96	7,1
Italie	14,3	10	Francie	8,59	8
Kazachstán	14,3	14	Jižní Korea	8	7,1

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle EMISS, 2021.

Pokud se jedná o kapitálový účet, zahrnuje především kapitálové transfery, které mají v sobě takové položky, jako: odpuštění dluhů; majetek a peněžní prostředky migrantů; převod majetku do stálých aktiv, což je typicky pro Ruskou federaci.

Kvůli tomu tisíce firem působících v zahraničí s ruským kapitálem stejně jako zahraniční firmy mají své pobočky i v Rusku. Rusko je dodavatelem kvalifikované pracovní síly do zahraničí. Současně v samotném Rusku dočasní pracovníci pracují hlavně ze sousedních zemí a tyto faktory zase přispívají k rozvoji kapitálového účtu (Volgina, 2020).

Tabulka č. 4 – Kapitálový účet Ruské federace ve vybraném období (v mil. USD).

Rok:	2005	2010	2014	2016	2018	2019 (leden- září)
Kapitálový účet	-12387	-41	-42012	-767	-1114	-345
Převody nefinančních hmotných aktiv a nehmotných práv celkem	-57	24	-284	-14	-66	-93
Kapitálové transfery	-12331	-65	-41728	-753	-1048	-252
Příjmy	95	143	419	1017	214	160
Výdaje	-12426	-208	-42147	1770	1262	411

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Centrální Banky, 2021.

Podle údajů **tabulky č. 4** se dá pozorovat především to, jak Rusko odpouští dluhy vůči cizím státům. Jako příklad byl zvolen rok 2014, který ukazuje rekordní záporné saldo kvůli odpuštění dluhů z politických důvodů vůči Kubě, KLDR a Uzbekistánu. Celková částka tvoří 42 mld. USD. Saldo finančního účtu pokrývá přímé a portfoliové investice, finanční deriváty, ostatní investice a pohyb rezervních aktiv.

Tabulka č. 5 jasně ukazuje, že prostředky finančního účtu (konkrétně finanční aktiva a pasiva) přicházejí do země a odcházejí z ní prostřednictvím investic a rezervních aktiv. V posledních letech došlo v Rusku k pozitivní bilanci, což znamená, že investice státu a jeho občanů v zahraničí rostly rychleji než zahraniční investice v zemi. Vybrané roky 2014 a 2016

však ukazují faktory poklesu světových cen ropy a zavedení finančních sankcí vůči Rusku, což výrazně oslabuje tendenci k vývoji domácí ekonomiky (Volgina, 2020).

Tabulka č. 5 – Finanční účet Ruské federace ve vybraném období (v mld. USD).

Rok:	2005	2010	2014	2016	2018
Finanční účet	67	58,3	23,5	20,2	115,2
Přímé investice	2,4	9,4	35,1	-10,2	23,1
Portfoliové investice	11,4	1,5	39,9	-2,4	7,6
Finanční deriváty	0,2	1,8	5,3	0,5	-0,7
Ostatní investice	-8,5	8,7	50,7	24,1	47
Rezervní aktiva	61,5	35,8	-107,5	8,2	38,2

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Centrální Banky, 2021.

Tabulka č. 6 –Platební bilance Ruské federace v roce 2019 (v mld. USD).

	I čtvrtletí 2019	II čtvrtletí 2019	III čtvrtletí 2019	IV čtvrtletí 2019	2019 celkem:
Běžný účet	33,370	9,990	10,519	10,927	64,806
Kapitálový účet	15	-213	-97	-389	-684
Saldo běžného účtu a kapitálového účtu	33,386	9,777	10,422	10,538	64,122
Saldo finančního účtu, s výjimkou rezervních aktiv	12,310	-5,171	-7,222	-3,781	-3,864
Čistý závazek	11,888	13,735	-714	3,790	28,698
Čistá akvizice finančních aktiv, s výjimkou rezervních aktiv	24,198	8,564	-7,936	9	24,834
Účet chyb a opomenutí	-2,494	1,636	-1,714	1,066	-1,505
Rezervy a příslušné položky	18,582	16,585	15,930	15,385	66,481

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Centrální Banky, 2021.

Z **tabulky č. 6** vyplývá, že přebytek platební bilance je 64,8 mld. USD. V roce 2020 se podle Ruské centrální banky toto číslo snížilo o polovinu a zůstalo na úrovni 32,5 mld. USD. Důvodem této rezonance je pokles vývozu zboží v důsledku pandemie Covid-19 a zvýšení dovozu. Další zajímavou skutečností, kterou lze pozorovat, je deficit bilance výnosů z investic, který se každé čtvrtletí prohluboval v důsledku poklesu příjmu z dividend do Ruska (FINMARKET.RU, 2021).

4.2 UKRAJINA

4.2.1 Charakteristika Ukrajiny

Ukrajina je demokratickým státem nacházejícím se ve střední části Evropy, která je 2. největším na území kontinentu a 44. na světě – její rozloha je 603,7 tis. km². Ukrajina zaujímá cca 5,7% území Evropy a hraničí se sedmi zeměmi: na severozápadě a západě – s Polskem; na západě – se Slovenskem a Maďarskem; na jihozápadě – s Rumunskem a Moldavskem; na východě a severovýchodě – s Ruskem; na severu – s Běloruskem.

Území Ukrajiny leží ve východní a střední Evropě v zóně setkávání západní a východní kultury. Historicky to nebylo vždy ve prospěch ukrajinského obyvatelstva, protože sousední země nemohly odolat pokušení rozdělit Ukrajinu, zmocnit se jí úplně nebo zčásti. Také je přitahovaly přírodní zdroje státu, především úrodné ukrajinské země (ukrajinský černozem tvoří 9 % světových rezerv, 30 % evropských).

Nyní, když se ve světové politice postupně začínají budovat partnerské mezinárodní vztahy, Ukrajina může mít velké ekonomické výhody ze své specifické geografické polohy. Stát je umístěn takovým způsobem, že není možné jej obejít při pokládání nových komunikačních cest nebo provozu stávajících. S ohledem na roční platby za tranzitní zónu země může získávat poměrně velké příjmy ze zásob ve formě přírodních minerálů, ropy, plynu atd.

Populace Ukrajiny k 1. 1. 2021 je 41 588 354 lidí, s výjimkou okupovaných území (Autonomní republika Krym, Sevastopol, část Donbasu) od roku 2014. Složení populace

tvoří 46,4 % žen a 53,6 % mužů. Městské obyvatelstvo tvoří 69,5 % a venkovské obyvatelstvo je na úrovni 30,5 %. Populace každoročně klesá v průměru o 250 tis. Ukrajinců. Stát bohužel prakticky není schopen ovlivnit demografické procesy. V tuto chvíli míra úmrtnosti převyšuje porodnost a počet migrantů ze země pokaždé stoupá, což vytváří samostatný socioekonomický problém (Státní statistická služba Ukrajiny, 2021).

Vznik samostatného ukrajinského státu v roce 1991 významně ovlivnil globální politické a ekonomické procesy a také oddělení způsobovalo posílení země na politické aréně a v mezinárodních vztazích. Ukrajina je unitární prezidentsko-parlamentní republikou podle přijaté ústavy. Jediným zákonodárným orgánem je parlament, který nese název „Verchovna Rada Ukrajiny“ a který je založen na principu pluralitního systému. Jednokomorový parlament má 450 zastupitelů. Prezident má pravomoci hlavy státu, jedná jménem státu, je garantem státní suverenity, územní celistvosti Ukrajiny, dodržování ústavy, občanských práv a svobod (Ústava Ukrajiny, 2020).

Dnešní klíčovou rolí v mezinárodních vztazích Ukrajiny hraje evropská a euroatlantická integrace Ukrajiny a budování úzkého partnerství se zeměmi EU a NATO. Činnost Ukrajiny v mnoha mezinárodních organizacích, jako OSN, OBSE, Rada Evropy, PACE, má velký význam, protože tyto instituce jsou dnes hlavní oblastí právní konfrontace ve vztazích mezi Ukrajinou a Ruskem.

4.2.2 Sociální problémy Ukrajiny

Kvalita života obyvatel Ukrajiny se v posledních letech znatelně snížila, což je spojeno se zvýšením inflace, zvýšením cen základních produktů a tarifních cen za služby, snížením příjmů a zvýšením počtu nezaměstnaných občanů. Všechny výše uvedené faktory by měly být regulovány státem, ale opatření přijatá orgány však nebyla dostatečně úspěšná ani účinná.

První článek ústavy říká, že Ukrajina je sociální stát, který hlásá sociální práva jako právo na práci, sociální ochranu a právo na životní úroveň. Na ústavní úrovni je také pevně stanoveno dodržování myšlenky a hodnot sociálního státu, jakož i formování a rozvoj sociální politiky.

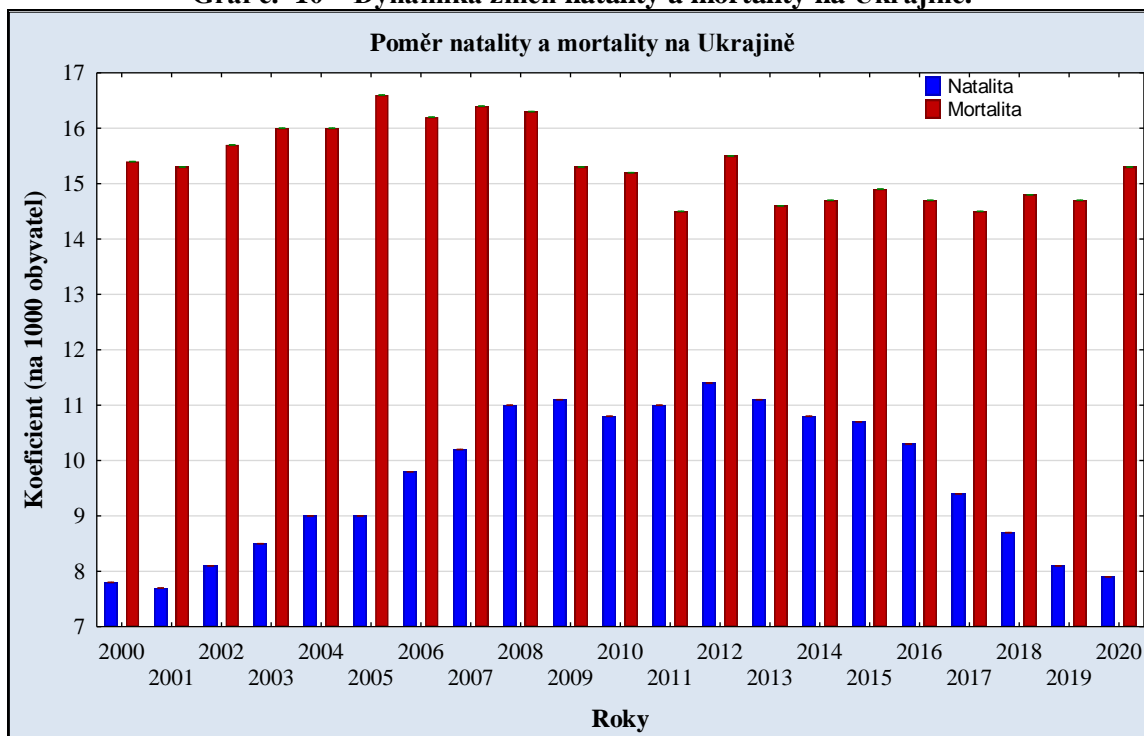
Jak se dá pozorovat, sociální problémy Ukrajiny jsou úzce propojeny s problémy Ruské federace. Podle sociologického šetření je pro většinu ukrajinského obyvatelstva nejaktuálnějším problémem válka na východě - 67,2 %; nízká úroveň mezd nebo důchodů - 52,3 %; vysoké poplatky za služby - 37,5 %; růst cen základního zboží - 27 %; nezaměstnanost - 21,9 %; korupce - 15,5 % (Socis.kiev.ua, 2020).

Jedním z hlavních klíčových faktorů sociálního a ekonomického rozvoje každé země je demografický vývoj. Historie ukazuje, že jakmile se demografická situace v zemi zhorší, začne se socioekonomický rozvoj země zastavovat. Příkladem je situace, kdy na trhu práce dochází ke stagnaci, personální potenciál země se začíná snižovat.

Z toho se dá vyčlenit první sociální problém – demografický. Je to vyjádřeno skutečností, že počet obyvatel Ukrajiny nadále klesá. Jak ukazují statistiky Ukrajinci začali rodit méně dětí, umírá více občanů země a miliony dalších občanů Ukrajiny odjíždí hledat lepší život do zahraničí.

Nízká natalita v této země může být o dvakrát, nebo vícekrát menší než mortalita a je typická pro Ukrajinu od roku 2000 do současnosti, což je krizovým faktorem rozvoje země. Tento klesající trend porodnosti se na Ukrajině posílil již v 90. letech minulého století v důsledku hospodářské krize, prudkého poklesu životní úrovně, příjmů běžné populace a nejistoty ohledně budoucnosti země. Pro úplnou analýzu se dá graficky znázornit dynamiku vývoje natality a mortality země:

Graf č. 10 – Dynamika změn natality a mortality na Ukrajině.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Státní statistické služby Ukrajiny, 2021.

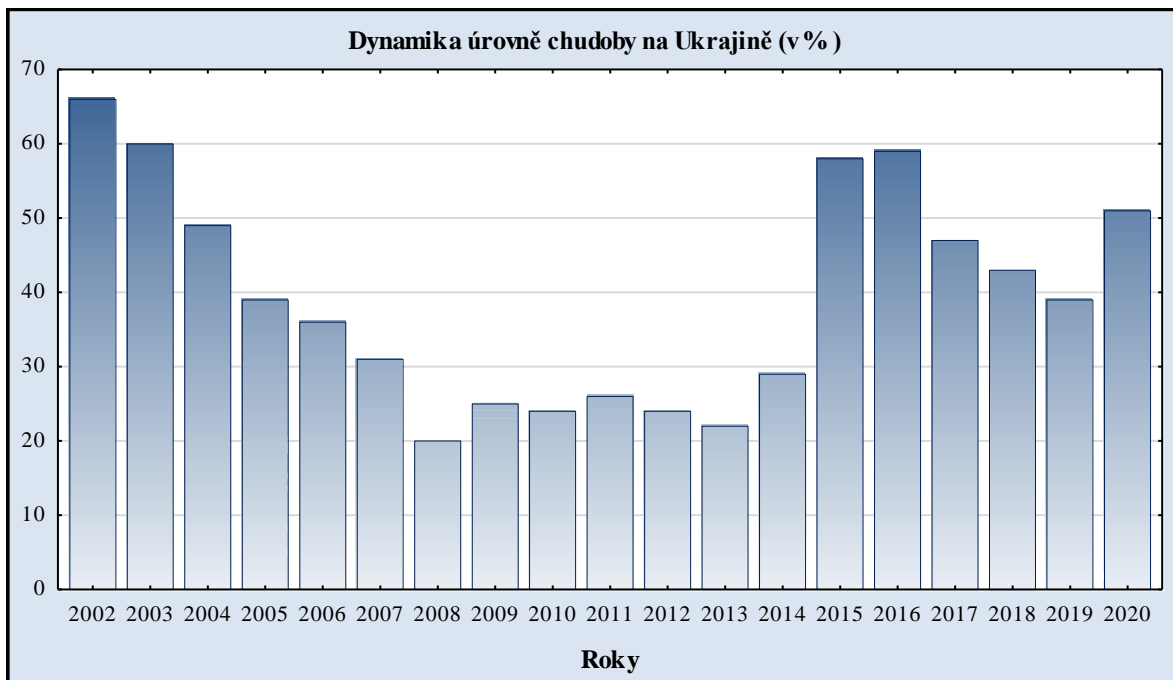
V **grafu č. 10** je vidět jasnou depopulaci, která je doprovázena především poklesem střední délky života v důsledku výrazného zhoršení zdraví populace. Jinými slovy, problém nespočívá tak silně ve zlepšování kvality zdraví, jak v jeho zachování a udržování. Na Ukrajině existuje problém ekologie, technogenního a radioaktivního znečištění ovzduší, půdy a vodních zdrojů. Z toho vyplývají takové zdravotní problémy jako poškození genů, vznik mutací a zvýšení počtu onkologických a chronických onemocnění. Všechny tyto faktory existují kvůli nedostatečnému financování zdravotnického sektoru a kvůli neschopnosti země poskytovat včasnou a kvalitní lékařskou péči obyvatelstvu.

Dalším důvodem depopulace je masová migrace. Je potřeba poznamenat, že Evropská unie začala zjednodušovat vstup občanům Ukrajiny v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na východě v období 2014–2015. V roce 2017 byl zaveden bezvízový režim a přibližně 4 mil. ukrajinských pracovníků odjeli ze státu za účelem najít práci v jiné zemi. Další 7 mil. občanů šli na sezónní práci. Téměř všichni práceschopní obyvatelé západní Ukrajiny začali migrovat kvůli práci na Slovensko, do Maďarska a Polska, což výrazně zpomalilo ekonomický rozvoj regionu.

Za účelem řešení problému depopulace stát přijal v roce 2006 „Strategii demografického vývoje do roku 2015“, která existovala pouze na papíře. V červenci 2014 úřady zrušily příspěvek na péči o dítě do tří let a také zmenšily jednorázové platby v hotovosti, což vůbec přestává stimulovat zájem občanů. (Kabinet ministrů Ukrajiny, 2006).

Chudoba není jen sociálním, ale i ekonomickým problémem, a proto závisí na takových makroekonomických ukazatelích, jako je HDP, nezaměstnanost, inflace a reálné mzdy. Politická krize na konci roku 2013, následovaná anexí Krymu Ruskem a ozbrojeným konfliktem na Donbasu významně komplikovala ekonomickou situaci na Ukrajině. V důsledku hospodářské krize se HDP v roce 2014 snížil o 28,1 % a v roce 2015 o dalších 31,3 %. V absolutních číslech byla země vrácena zpět o 10 let (Státní statistická služba Ukrajiny, 2021).

Graf č. 11 - Dynamika úrovně chudoby podle výdajů pod úrovní životního minima.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Státní statistické služby Ukrajiny, 2021.

Stejně jako Ruská federace, Ukrajina používá k určení hranic chudoby životní minimum, které v prosinci 2020 činil 2 189 UAH (79 USD) (Zákon Ukrajiny 294, 2019). V **grafu č. 11** je vidět skokový indikátor úrovně chudoby na Ukrajině. Nejnovější šokující

údaje pro rok 2020 sdílela místopředsedkyně Verchovne Rady Ukrajiny Olena Kondratyuk, která uvedla, že skoro 19 mil. Ukrajinců je pod hranicí chudoby, což je 51% celkové populace země (slovodilo.ua, 2021).

Alkohol je třetím hlavním faktorem, který zvyšuje úmrtnost populace země. Podle zprávy Světové zdravotnické organizace Ukrajina zaujala první místo na světě dle dětského alkoholismu v roce 2018. 87 % ukrajinských žáků ochutnávali alkoholické nápoje alespoň jednou, 26 % konzumovali alkohol několikrát za měsíc. Každoročně v průměru každý Ukrajinec ve věku od 15 let konzumuje 13,8 litrů alkoholu. WHO rovněž představila statistiky úmrtí souvisejících s konzumací alkoholu. V zemi existuje vysoká míra úmrtnosti, která je způsobená alkoholickou závislostí. Statistika úmrtí kvůli alkoholu v roce 2016 je taková: jaterní cirhóza – 71,8 lidí na 100 tis. obyvatel; dopravní nehody – 23,7 lidí na 100 tis. obyvatel; onkologie – 373,4 lidí na 100 tis. obyvatel (WHO, 2018).

Všechny výše uvedené sociální problémy by měly být řešeny na úrovni místních výkonných orgánů a orgánů místní samosprávy. To se vysvětluje tím, že poskytování sociálních služeb by mělo být prováděno na místní teritoriální úrovni, aby se odstranily nedostatky sociální politiky a bylo by možné poskytnout pomoc zavedením nezbytných reforem. Stát musí zajistit odpovídající organizační, materiální a finanční prostředky k zajištění objemu a kvality pomoci v souladu s národními normami.

Důležitou roli hrají také nevládní veřejné organizace, které mohou řádným financováním a podporou významně přispět k rozvoji systému sociální ochrany. Ukrajina musí co nejdříve pochopit své slabé stránky a zahájit provádění účinných reforem, jinak bude celý svět sledovat katastrofickou sociální a ekonomickou stagnaci státu v centru Evropy.

4.2.3 Statistická analýza dynamiky HDP Ukrajiny

Tržní reforma na Ukrajině se začala vyvíjet z fáze nejhlubší socioekonomické krize. Pro podrobnou ekonomickou analýzu je potřeba mít na paměti, že Ukrajina je průmyslově-agrární zemí s převahou výroby surovin. Má velký potenciál a je jedním z předních vývozců některých druhů zemědělských produktů a potravin. Ekonomický komplex zahrnuje takové

typy průmyslových odvětví, jako je těžba (uhlí, ropa a plyn, železné a manganové rudy), strojírenství, metalurgie železných a neželezných kovů, výroba energie, výroba nosných raket, satelitů a zařízení pro průzkum vesmíru.

Tabulka č. 7 - Dynamika ukrajinského HDP v letech 2000—2020.

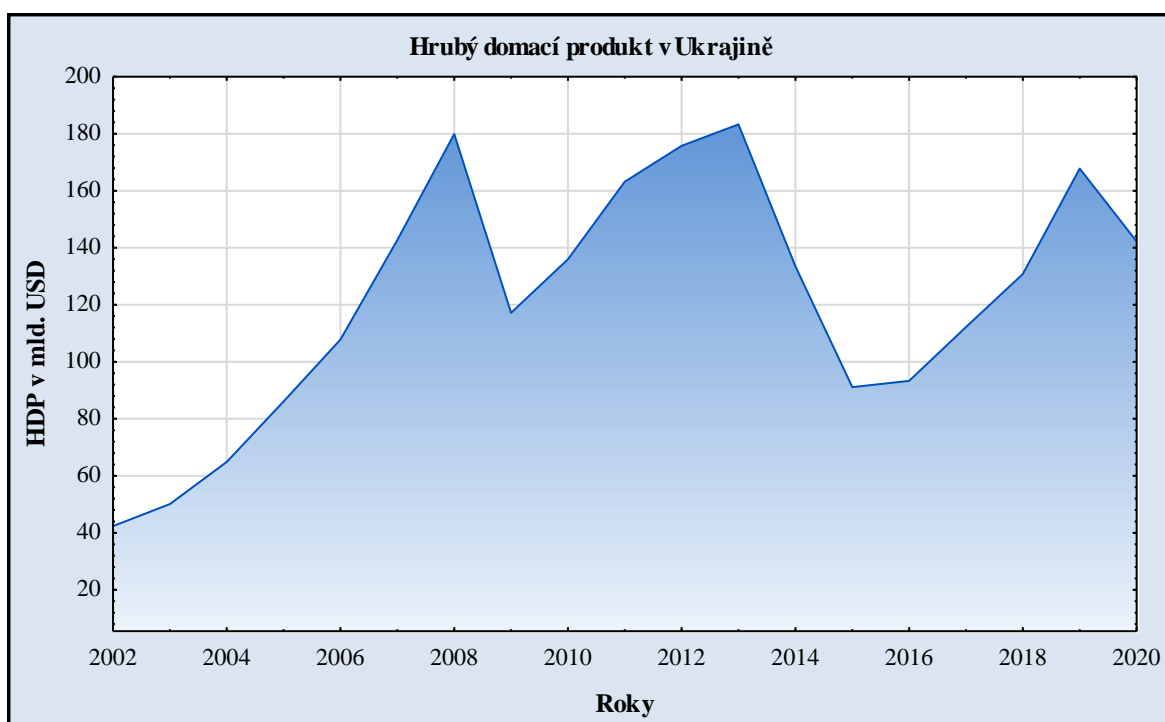
Roky:	Nominální HDP, v mld. dolarů	Růst reálného HDP	HDP v PPP, v dolarech	HDP na obyvatele, v dolarech
2000	31,3	5,9 %	187,7	635,7
2001	38	8,8 %	209,5	780,7
2002	42,4	5,3 %	224	879,5
2003	50,1	9,5 %	249,9	1048,5
2004	64,9	11,8 %	287,7	1367,4
2005	86,1	3,1 %	305,5	1828,7
2006	107,8	7,6 %	338,2	2303
2007	142,7	8,2 %	373,6	3068,6
2008	179,9	2,2 %	389,7	3891
2009	117,2	- 15,1 %	359,2	2545,5
2010	136	4,1 %	378,2	2974
2011	163,2	5,4%	407,2	3570,8
2012	175,8	0,2 %	426	3856,8
2013	183,3	- 0,0 %	486,4	4030,3
2014	133,5	- 6,6 %	462	3014,6
2015	91,1	- 9,8 %	435,5	2115,4
2016	93,3	2,4 %	475,7	2185,9
2017	112,2	2,5 %	504,2	3641,4
2018	130,8	3,3 %	533,9	3095,1
2019	167,8	3,2 %	561	3659,8
2020	142,25	- 4,2 %	527,9	3425

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Státní statistické služby Ukrajiny a World Bank, 2021

Po analýze **tabulky č. 7** lze konstatovat, že nominální HDP Ukrajiny téměř vždy měl růst. Avšak existují výjimky, například rok 2009 se vyznačuje negativním růstem HDP v důsledku globální krize; v období 2014–2015 se snížil ukazatel HDP v důsledku protiteroristické operace na Donbasu, zvýšených výdajů na vojenský komplex, vybavení armády a také obchodní blokády okupovaných regionů; rok 2020 byl pro všechny země světa zvláštním kvůli vypuknutí pandemie, která zasáhla i ukrajinskou ekonomiku (Státní statistická služba Ukrajiny, 2021).

Podle Světové banky byla Ukrajina v roce 2019 na 57. místě dle nominálního HDP, dle HDP na obyvatele na 127. místě a dle parity kupní síly na 40. místě (Světová banka, 2019).

Graf č. 12 - Dynamika HDP na Ukrajině v období 2002-2020.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Státní statistické služby Ukrajiny a World Bank, 2021.

Podle MMF jsou příčinami pravidelného poklesu ukrajinské ekonomiky především slabá akumuláční rezerva obyvatel Ukrajiny, nestabilní a omezená fiskální politika, která brání rozvoj země kvůli své finanční nestabilitě a závisí na finanční pomoci mezinárodních organizací a EU (European Business Association Ukraine, 2020).

Hlavní opatření ke zlepšení celkové situace na trhu a zejména ukazatele HDP by měla být primárně ve formě makroekonomické stabilizace a zlepšení fungování bankovního systému. Důležitá jsou také opatření zaměřená na zlepšení kvality a transparentnosti řízení, která pomohou zvýšit efektivitu rozpočtových výdajů, snížit ztráty z korupce a zlepšit kvalitu veřejných služeb. Ukrajina by také měla zvýšit úroveň výroby a vývozu konečných produktů, což může pomoci zvýšit HDP.

4.2.4 Dynamika a struktura nezaměstnanosti na Ukrajině

Trh práce nikdy nebyl na Ukrajině jednoznačný – v průběhu 20 let probíhaly poměrně významné politické a ekonomické události, které formovaly neustálé výkyvy míry nezaměstnanosti, migraci pracovních sil včetně „odlivu mozků“ do západních zemí a také způsobily změny demografické situace.

Nejhorším problémem ukrajinského trhu práce je nízká průměrná úroveň mezd, a tedy nízký podíl mzdových nákladů na výrobních nákladech; nízký podíl mezd zaměstnanců na HDP; nadměrná meziodvětvová a nízká diferenciací mezd různých volných pracovních míst především v rozpočtové sféře. V roce 2020 byla minimální mzda schválená Ministerstvem financí Ukrajiny a stanovena na úrovni 5 000 UAH (180 USD), zatímco průměrný plat byl stanoven na úrovni 14 179 UAH (512 USD) (Státní statistická služba Ukrajiny, 2021).

Hlavní důvody ztráty zaměstnání na Ukrajině jsou:

- 1) propuštění z vlastní vůle;
- 2) ztráta práce z ekonomických nebo finančních důvodů podniku (například v důsledku reorganizace, likvidace výroby, nebo snížení počtu zaměstnanců společnosti);
- 3) neschopnost najít zaměstnání po absolvování vzdělávací instituce.

Tabulka č. 8 ukazuje statistické údaje o stavu ukrajinského trhu práce od roku 2000 do současnosti. Je potřeba upřesnit, že jsou od roku 2014 údaje poskytovány bez zohlednění dočasně okupovaného území Krymské autonomní republiky a města Sevastopol a od roku 2015 - rovněž bez části dočasně okupovaných území v Doněcké a Luhanské oblastech.

Tabulka č. 8 - Ekonomicky aktivní obyvatelstvo a míra nezaměstnanosti na Ukrajině.

Roky	Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (v tis.) zahrnuje:		Míra nezaměstnanosti (v %)
	Zaměstnaní (v tis.)	Nezaměstnaní (v tis.)	
2000	20 175	2 630	12,4
2001	19 972	2 440	11,7
2002	20 091	2 129	10,3
2003	20 163	1 994	9,7
2004	20 296	1 888	9,2
2005	20 680	1 595	7,8
2006	20 730	1 514	7,4
2007	20 905	1 417	6,9
2008	20 972	1 424	6,9
2009	20 191	1 957	9,6
2010	20 266	1 784	8,8
2011	20 324	1 732	8,6
2012	20 354	1 657	8,1
2013	20 404	1 576	7,7
2014	18 073	2 440	9,7
2015	16 443	2 129	9,5
2016	16 277	1 994	9,7
2017	16 156	1 888	9,9
2018	16 361	1 595	9,1
2019	16 578	1 514	8,6
2020	15 307	1 417	9,7

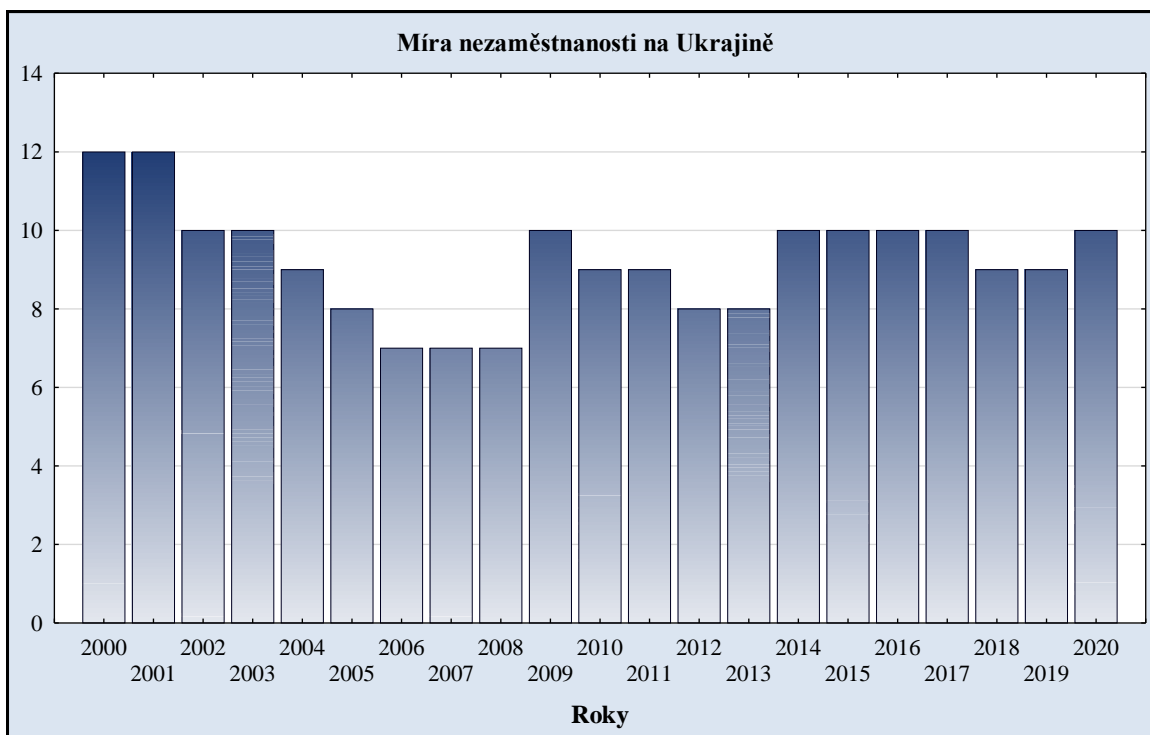
Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Státní statistické služby Ukrajiny, 2021.

Hospodářská krize, která začala na konci roku 2008, výrazně ovlivnila situaci na trhu práce v roce 2009, protože způsobovala pokles výroby a zaměstnanosti, což zmenšilo o 800 tis. lidí ekonomicky aktivní populaci ve věku od 15 do 70 let a zvýšilo počet nezaměstnaných o 500 tis. lidí.

Od roku 2013 se objevují nové problémy na trhu práce, které spočívají ve faktoru stárnutí ukrajinského obyvatelstva. Je viditelný výrazný pokles ekonomicky aktivního obyvatelstva kvůli připojení Ruskem Krymské autonomní republiky a města Sevastopol, a kvůli okupaci regionů Donbasu. Ruská agrese vedla v první řadě nejen k politické konfrontaci, ale také ke změně řady absolutních ukazatelů trhu práce.

Zejména s ohledem na to, že Státní statistická služba Ukrajiny neposkytuje relevantní údaje za výše uvedená území od roku 2014, čímž se snižuje počet ekonomicky aktivního a neaktivního obyvatelstva. Kromě toho důsledky rusko-ukrajinského konfliktu zasáhly do značné míry do dynamiky relativních ukazatelů ukrajinské ekonomiky.

Graf č.13 - Dynamika míry nezaměstnanosti Ukrajiny v období 2000-2020.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Státní statistické služby Ukrajiny, 2021.

Dá se pozorovat, že řada sousedních zemí, očividně vidí Ukrajinu jako zdroj levné pracovní síly pro rozvoj svých ekonomik. Je třeba poznamenat, že ukrajinské statistiky neberou v úvahu, že kvůli nedostatku práce cca 3-4 miliony občanů migrovali do zahraničí za sezónní nebo dlouhodobý výdělkem do Polska (36 %), Ruska (25 %), Německa a České republiky (po 5 %), Itálie (3 %) a zbytek lidí migrovaly do ostatních zemí (Deutsche Welle, 2020).

Neuspokojivým signálem je skutečnost, že právě ukrajinská mládež migruje za účelem hledání zaměstnání do zahraničí. Taková migrace ve většině případů není dočasná a takové lidé již nevracejí zpět. Bude-li tento trend v budoucnu pokračovat a bude-li zachován, povede to ke katastrofické situaci – stárnutí ekonomicky aktivního obyvatelstva a zvýšení

věku odchodu do důchodu. Včetně obecné nedokonalosti důchodového a sociálního systému takové podmínky pro obyvatele nejsou přijatelné, což bude způsobovat další problémy.

Délka nezaměstnanosti více než poloviny nezaměstnaných osob na Ukrajině není déle než 1 rok. Tato vysoká úroveň je typická pro většinu přechodových ekonomik a je pro zemi signálem, že trh a ekonomika jako celek jsou nepružné. Kvůli tomu nebudou mít pozitivní dynamiku a skrytá nezaměstnanost pravděpodobně dosáhne vysoké míry. Potvrzením výše uvedené informace je provedený výzkum veřejných organizací, že 26,5 % ekonomicky aktivního obyvatelstva na Ukrajině dostávalo stínový příjem v roce 2020 – což jsou cca 4 miliony lidí (Hromadskiy Prostir, 2020).

Na konci posouzení faktoru ukrajinské nezaměstnanosti je potřeba akcentovat pozornost na sledování procesů globalizace, řídit se zkušenostmi rozvinutých zemí světa, rozvíjet vědecké a technologické oblasti, zavádět nové strategie a programy pro zlepšení situaci na trhu práce, stimulovat produktivní zaměstnanost, zajišťovat sociální zabezpečení obyvatel a vytvářet nová pracovní místa. To je nejlepším způsobem snížení nezaměstnanosti na minimální úroveň. Je také potřeba snížit emigraci pracovních sil a rychle se rozvíjet, aby se země ztratila svoje místo v seznamu „zemí třetího světa“.

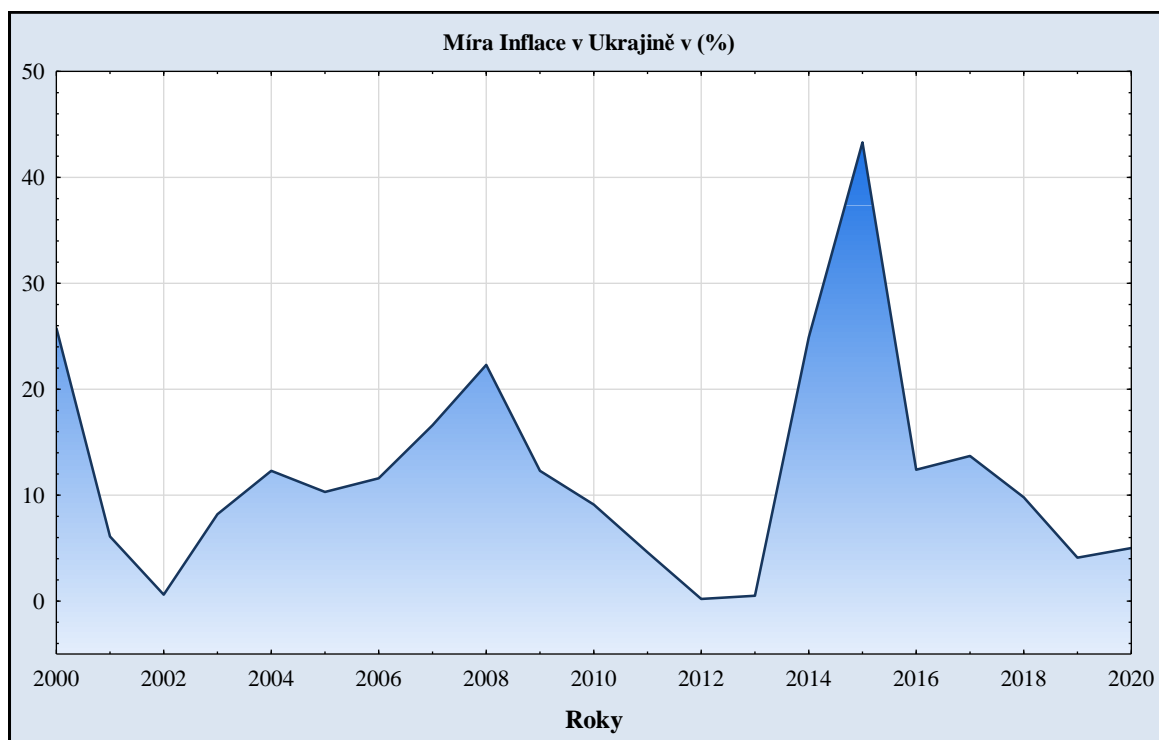
4.2.5 Sociálně-ekonomické důsledky inflace na Ukrajině

Ukrajina se již 30 let snaží transformovat ekonomický mechanismus od okamžiku získání nezávislosti a snaží se dosáhnout úrovně ekonomiky vyspělých evropských zemí.

Tento stát se ocitnul v období obrovské hyperinflace v letech 1992–1995, stejně jako všechny bývalé země Sovětského svazu, když se tento ukazatel stoupl z 240 % v roce 1991 na úroveň 2100 % v roce 1992 a 10 255 % v roce 1993. Situace spočívala především v katastroficky velkém objemu úvěrových emisí, poskytovaných státem za zvýhodněné úrokové sazby, které byly nižší než míra inflace (Mikhailovskaya, 2006).

Tento specifický typ inflace se na Ukrajině stal obtížně regulovatelným. Cenová nestabilita v průběhu mnoha let ekonomicky a psychologicky tlačila na ukrajinskou populaci a vytvořila sociální napětí ve společnosti, což vedlo ke vzniku mnoha sociálních problémů nebo rozhodnutí obyvatel se přestěhovat.

Graf č. 14 - Dynamika míry inflace na Ukrajině v období 2000-2020.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Státní statistické služby Ukrajiny a Centrální Banky 2021.

Po grafickém znázornění dynamiky míry inflace lze vidět, že vysoká inflace se na Ukrajině od roku 2002 nepřestává. Hyperinflace 90. let ztichnula po roce 2000, kdy začala růst produkce v zemi. V té době se začala uplatňovat různá protiinflační opatření. Hlavním předpokladem poklesu inflace a normalizace trhu byl růst světových cen kovů v souvislosti s rostoucí poptávkou po hutnické produkce v zemi.

Úspěch netrval dlouho, protože od míra inflace vzrostla z -0,6 %, která byla v roce 2003 na 22,3 % v roce 2008 ve formě pádivé (cválající) inflace. Je důležité vzít v úvahu, že inflační ukazatele byly doprovázeny stabilním kurzem hřivny vůči tvrdým měnám světa, a to i při dynamice růstu do roku 2008. Nicméně konec roku 2008 provedl vlastní úpravy ukrajinské ekonomiky ve formě kolapsu kurzu hřivny a finanční a bankovní krize. Pokud

jde o úroveň inflace v roce 2009, stát a Ukrajinská národní banka ji dokázaly snížit o 10 procent na úroveň 12,3 % pomocí protikrizové a protiinflační politiky.

Počínaje rokem 2013 začala míra inflace rychle stoupat z 0,5 % na 24,9 % v roce 2014 a poté na 43,3 % v roce 2015, což se posunulo zemi o 90 let do minulosti. Je možné opakovaně zmínit přelomový moment v ekonomice a společenském životě Ukrajinců kvůli Euromajdanu, nezákonné anexi Krymu a ozbrojenému konfliktu. Bez ohledu na to se dá zdůraznit ještě jeden klíčový bod týkající se národní měny., Před parlamentními volbami v roce 2014 se hřivna uměle byla udržována na úrovni 12–14 konvenčních jednotek, a poté se po volbách ji přestali silně kontrolovat, což vedlo ke skoku směnného kurzu. To zase vedlo k panice ve společnosti a nákupu veškerého základního zboží. Je také třeba akcentovat pozornost, že ukrajinský trh byl setrvačně připoután k ruskému trhu, v důsledku čehož sankce vůči Ruské federaci a pokles cen ropy měly dopad na ukrajinskou sféru v dalších 2–3 letech.

Měsíční růst inflace vede k velkým finančním ztrátám pro populaci, a to zejména pro ti, kteří mají nižší a střední příjem. Důvody inflace během sledovaného období byly způsobeny vnějšími i vnitřními faktory, mezi kterými jsou: rozpočtový deficit, růst veřejného dluhu, růst emise peněz, monopolizace výroby, zvýšená poptávka po devizových měnách v důsledku paniky, dysbalance investic, zhoršení sociálně-politické situace v zemi atd. Všechny důvody prozkoumané v této kapitole vytvořily významný tlak na kurz národní měny prostřednictvím kanálu očekávání.

Na konci popisu inflační situace na Ukrajině je třeba shrnout závěry, že země potřebuje účinnou a promyšlenou protiinflační politiku, aby zastavila tak silné impulsy inflačních procesů a získala páku pro regulaci finančního sektoru. Nejprve by Verchovna Rada Ukrajiny měla omezovat financování drahých a zbytečných projektů. Soukromí podnikatelé a majitelé malých a středních podniků by neměli extrémně zvyšovat ceny svých produktů a služeb a ukrajinská národní banka by měla dodržovat emisní limity. Vše výše uvedené je pro Ukrajinu v roce 2021 velmi relevantní, proto je potřeba věnovat pozornost těmto faktorům.

Během celého období nezávislosti Ukrajiny se úřady pokusily nejen stabilizovat, ale také zvýšit úroveň ekonomického růstu, ačkoli většina z nich byla neúspěšná. Vláda musí zabránit inflačním očekáváním, aby se občané zbavili strachu, že jejich peníze budou znehodnoceny. Proces boje proti tomuto jevu je dlouhý a složitý, vyžaduje velké materiální náklady a racionální rozhodnutí a reformy. Pokud bude tento problém ignorován, může se celý stát vstoupit do vleklé krize.

4.2.6 Struktura platební bilance Ukrajiny v současnosti

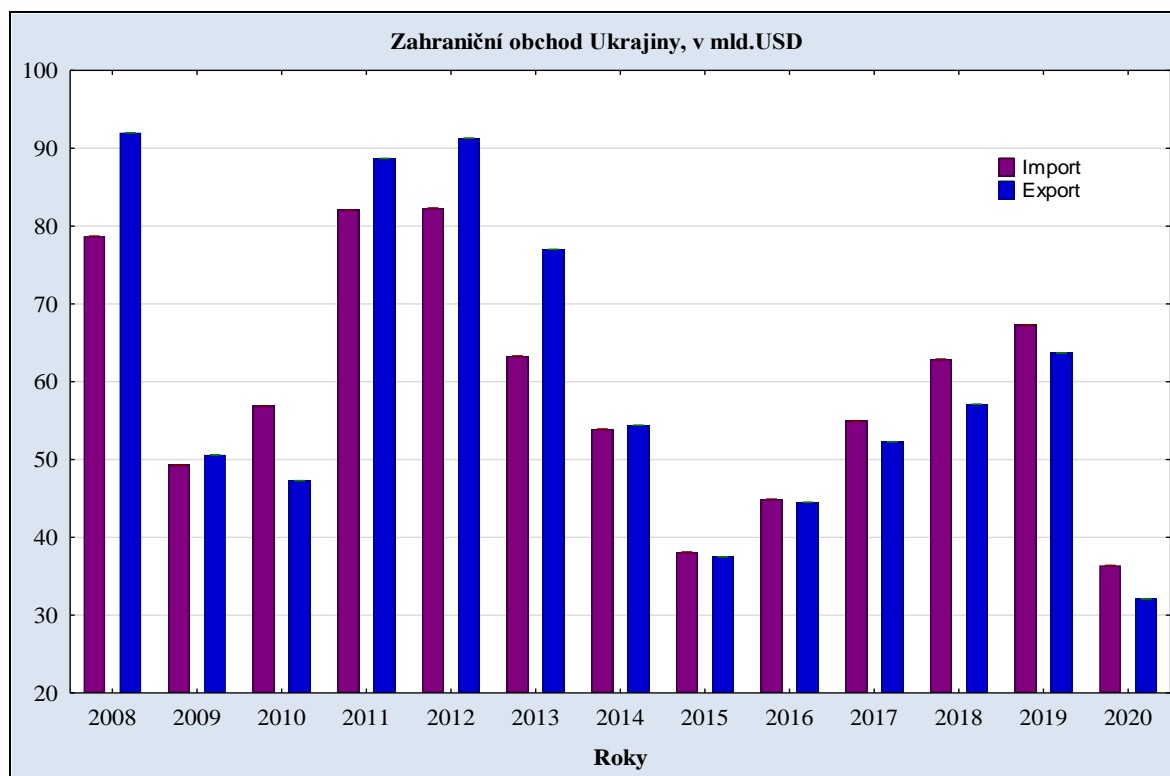
V roce 1993 byla podepsána vyhláška kabinetu ministrů Ukrajiny, která stanoví, že za přípravu platební bilance je plně odpovědná Ukrajinská národní banka a je doplněna pomocí údajů ze Statní statistické služby Ukrajiny (Kabinet ministrů Ukrajiny, 1993).

Platební bilance odráží míru přizpůsobení národní ekonomiky světové úrovni. Narušení její rovnováhy ovlivňuje celý systém ekonomických vztahů. Při posuzování rovnováhy platební bilance se provádí sekvenční analýza, která v daném případě začne posouzením dynamiky exportu a importu Ukrajiny v letech 2008–2020.

Ukrajina vykázala kladné saldo a vývoz převyšoval nad dovozem pouze v období 2008–2014. Od roku 2015 do současnosti se Ukrajina stala ekonomicky závislou na dováženém zboží, a to zejména z EU. Metalurgický, zemědělský, strojírenský a chemický průmysly tvoří více než 80 % ukrajinského exportu.

Ztráta Krymské autonomní republiky, která zaujímala významný podíl ve struktuře vývozu a dovozu byla důvodem převýšení importu nad exportem o 527 mil. USD v roce 2014 a převýšení o 406 mil. USD v roce 2015. Také jde o ztrátu východní části Ukrajiny kvůli antiteroristické operaci na Donbasu. Nejprve je třeba si pamatovat na důležitost ekonomických regionů, kterými jsou Doněck, Lugansk a Záporoží. Tato území byla předními exportéry určitých produktů, zboží a surovin do zahraničí.

Graf č. 15 - Dynamika exportu a importu Ukrajiny v období 2008-2020.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Státní statistické služby Ukrajiny a Centrální Banky 2021.

Vzhledem k tomu, že na těchto územích probíhají vojenské operace a vláda směřuje většinu finančních prostředků na rozvoj vojenského průmyslu, dovoz vojenského vybavení zároveň snižuje tok finančních prostředků v různých hospodářských odvětvích, což ukazuje jejich pokles.

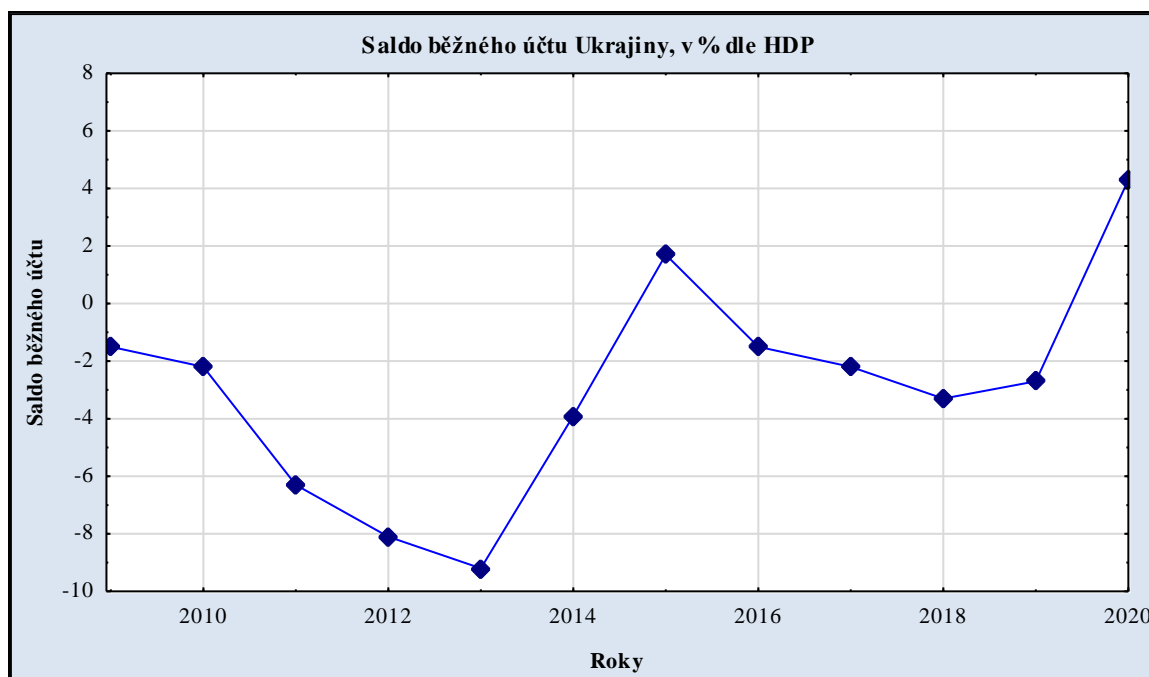
Tabulka č. 9 - Zahraníční obchod s hlavními partnery Ukrajiny v roce 2020.

Partnerská země	Vývoz, mld. USD	Partnerská země	Dovoz, mld. USD
Čína	7,1	Čína	8,3
Polsko	3,3	Německo	5,1
Ruská federace	2,7	Ruská federace	4,6
Turecko	2,4	Polsko	4,1
Německo	2,1	USA	3,1

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Státní celní služby Ukrajiny, 2021.

Vzhledem k současné politické a ekonomické situaci se podíl dovozu ze zemí EU ve srovnání s předchozími lety významně zvýšil po roce 2014. Hospodářská spolupráce mezi Ukrajinou a Ruskem se za posledních 6 let začala kolosálně zhoršovat. Kvůli tomu byly sníženy dodávky surovin, dodávky plynu a ukončení mnoha obchodních dohod.

Graf č. 16 - Saldo běžného účtu Ukrajiny v % poměru k HDP v období 2009-2020.

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Centrální Banky Ukrajiny a MMF, 2021.

Deficit běžného účtu Ukrajiny nadále rostl v souvislosti se zvýšením obchodního deficitu až do roku 2019. Ukrajina byla překvapivě odolná vůči šoku způsobenému pandemií COVID-19 - její bilance byla zachovaná v hodnotě 6,2 mld. USD v roce 2020. Pro analýzu dynamiky platební bilance v **tabulce č. 10** jsou zobrazené příslušná data.

Tabulka č. 10 –Platební bilance Ukrajiny ve vybraném období (v mil. USD).

Rok:	2010	2012	2014	2016	2018	2019
Běžný účet	-3 016	-14 335	-4 596	-1 866	-6 432	-4 124
Kapitálový účet	188	40	400	92	37	38
Finanční účet	-7 859	-10 120	9 111	-3 120	-9 272	-10 066
<i>Prímé investice</i>	-5 759	-7 195	-299	-3 794	-4 460	-5 212
<i>Portfoliové investice</i>	-4 342	-4 689	2 700	-293	-2 080	-5 134
<i>Ostatní investice</i>	3 593	3 157	7 243	392	-1 061	1 474
Konsolidovaný zůstatek	5 031	-4 175	-13 307	1 346	2 877	5 980
<i>Rezervní aktiva</i>	5 031	-4 175	-13 307	1 346	2 877	5 980

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Centrální Banky Ukrajiny, 2021.

Ukrajina nemůže tisknout bankovky v cizí měně, a proto neustále dochází k odlivu peněžní zásoby ze země, kterou je třeba nějakým způsobem kompenzovat: například půjčkami v cizí měně od MMF, na což stát je poměrně zvyklý. Zajímavá situace se stala v roce 2020:

1. Podle prohlášení Národní banky Ukrajiny v roce 2019 deficit obchodní bilance činil 12,5 mld. USD a v roce 2020 se snížil na úroveň 1,6 mld. USD, a to je s ohledem na konstantní převody v obou rocích ve výši 12,7 mld. USD.

2. Ukrajina přežila rok 2020 díky relativně úspěšnému globálnímu cenovému prostředí. Ceny hlavní vývozní kategorie (zemědělská výroba) se výrazně zvýšily, zatímco ceny hlavní dovozní položky (energetické zdroje) se výrazně snížily.

3. Pozitivní stav běžného účtu Ukrajiny se zbavil potřeby překrývat ji s transakcemi na finančním účtu. Přestože došlo k odlivu přímých zahraničních a portfoliových investic, platební bilance zůstala kladná.

Tradiční ukrajinský problém spočíval v tom, že krize vedla ke dvojitému útoku: na vývoz a na finanční účet. Platební bilance by měla být regulována komplexními opatřeními státu a národní banky. Taková opatření by měla být primárně ekonomická (včetně měnového, úvěrového a finančního rozvoje), která se zaměří na vytvoření a vedení základních účtů, odstranění nedokonalého stavu včasným zjišťováním důvodů a zorganizovanou komunikací na mezinárodním trhu.

Rozvojové země, jako je Ukrajina se musejí zaměřit na přilákání nových investic do země, na usnadnění dovozu zahraničního kapitálu a omezení vývozu kapitálu ze státu a také na stimulaci exportu a na regulaci importu zboží.

5 Výsledky a diskuse

Hlavní myšlenkou této práce je ukázat čtenáři, že ekonomika primárně existuje za účelem pomoci obyvatelům, jejich podpory a uspokojování jejich potřeb ekonomickými statky. V případě nedostatku nebo nesprávného rozdělení statků, bude člověk mít mnoho sociálních problémů, a to počínaje nepřijetím statusu a sociální stratifikace ve společnosti, až do problému chudoby.

Vznikající problémy sociální sféry by měla sociální politika státu řešit pomocí komplexů různých opatření, vytváření jak státních, tak i regionálních rozvojových strategií. To všechno je velmi důležité pro zlepšení životní úrovně obyvatel země, zajištění ochrany a jejich jistoty pro budoucnost, jakož i k zajištění rozvoje každého jednotlivce. Negativní faktory, jako je ekonomická nestabilita, nezaměstnanost a růst cen na trhu kvůli inflaci, zdržují rozvoj nejen intelektuálního a kulturního kapitálu, ale také celé ekonomiky země.

Mnoho demokratických států již dávno dospělo k závěru, že čím více úřadů bude věnovat pozornost problémům populace a bude je účinně odstraňovat, tím šťastnější budou lidé. Díky tomu bude jejich práce produktivnější a tím pádem bude příspěvek k rozvoji země mnohem výkonnější.

Tyto faktory byly zváženy na příkladu dvou vedoucích států postsovětského prostoru – Ruské federace a Ukrajiny. Jak bylo popsáno dříve v praktické části, tyto země jsou historicky velmi blízké a společně prošly mnohými převraty, krizemi, válkami, spojenectvími, a to jak ve spolupráci, tak v opozici vůči sobě navzájem. Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991, který vedl k získání nezávislosti u 15 států, došlo k rozpadu celého systému, což dalo jasně najevo, že nyní každý národ existuje samostatně a jenom on je již zodpovědný za rozvoj svého sociálního, ekonomického a geografického prostoru.

Při hloubkovém průzkumu je vidět konkurence mezi chováním a modely rozvoje států: Ukrajina prosazuje principy demokracie a snaží se co nejvíce posunout směrem k evropským hodnotám, ale Rusko je silným politickým vůdcem v euroasijském regionu s výkonnou

prezidentskou mocí. Ve skutečnosti tyto dvě země mají podobný typ politického systému s jasnou dominancí určitých lidí nebo skupin vyššího sociálního postavení nad obyvatelstvem.

Období 2000–2008 bylo nejpříznivějším pro ekonomiky obou vybraných zemí. Ruská federace postupně hledala nástroje řešení těžké krize, která byla způsobena finančním defaultem, těžkou ekonomickou recesí, znehodnocením ruského rublu a výrazným poklesem příjmů. Kvůli devalvaci, novým reformám a produktivitě podniků, dosáhl růst HDP v průměru 7 % ročně, kde maximální přírůstek byl na úrovni 10 % v roce 2000. Za 10 let krize v letech 1998 až 2008 se ruský HDP zdvojnásobil. Počet lidí pod hranicí chudoby se snížil o polovinu a přímé zahraniční investice vzrostly desetkrát. Pokud jde o statní měnu rubl, tak v té době se úřady pokusily jej posílit pomocí devalvace, za účelem zlepšení platební a obchodní bilance a stimulace přílivu kapitálu.

Ukrajina byla v podobné situaci po krizi a vykázala přírůstek HDP o 6,9 %, což ukazuje, že země nezaostávala ve vývoji za Ruskou federací. Nové mezinárodní smlouvy, aktivní obchodní bilance a podpora potenciálu země na vnějším ekonomickém trhu měly pozitivní vliv na růst ekonomiky. Ale pokud Ukrajina dostane za úkol ekonomicky dohnat Rusko anebo země EU s nízkou úrovní ekonomiky z hlediska bohatství a ekonomické vyspělosti, tak je potřeba pochopit, že tento proces potrvá několik desítek let.

Investice, které byly prozkoumány při analýze platební bilance, vedly k hlavnímu závěru, že jejich objem nevytváří nový úspěšný ekonomický systém, ale nejčastěji vyvolává vznik korupce. Míra korupce v Rusku a na Ukrajině je dle své podstaty a rozsahu stejná. Rozdíl spočívá ve skutečnosti, že na Ukrajině je otevřenější veřejný mechanismus a pluralita politických stran s opozicí v parlamentu. Z toho vyplývá, že pokud bude ignorován fakt korupce, vláda nebude dlouho čekat na odpovídající reakci obyvatel.

Latentní nezaměstnanost, která velice omezuje přehled a rozvoj ekonomické a finanční aktivity státu, je akutním problémem na území obou zemí. Hlavním faktorem tohoto problému je vyhýbaní se placení daní státu ze strany podniků a jejich zájem o levnou a flexibilní pracovní sílu. Ve mnoha rozvojových zemích je neformální ekonomická

zaměstnanost ve skutečnosti jedinou reálnou možností příjmu pro nízkokvalifikované pracovníky.

Na příkladu regionů Ruska byla představena nedokonalost systému zaměstnanosti, který nebyl schopen poskytnout dostatečný počet pracovních míst, což vynucovalo obyvatelstvo nastupovat do jakýchkoli prací. V případě Ukrajiny část populace musela kvůli stejným důvodům migrovat na sezónní práci do EU.

V diplomové práci byla také věnována pozornost problému závislosti na alkoholu, která ovlivňuje populaci postsovětských zemí. Tato nemoc existuje v poměrně velkém rozsahu a je na vysoké úrovni. Nicméně navzdory tomu se dá vykazat tendence ke snižování spotřeby alkoholu v důsledku vysoké úmrtnosti kvůli nekvalitním alkoholickým výrobkům a jejich příliš časté konzumaci.

Ještě jedním celosvětovým problémem je chudoba. Všechny země světa upravují svou sociální a ekonomickou politiku tak, aby chudoba byla na co nejnižší úrovni. Při analýze situace Ruské federace je vidět, že 12,6% populace žije pod úrovní životního minima, které je v roce 2020 ve výši 155 USD. Na Ukrajině je situace katastrofická – více než polovina populace má příjem nižší než 79 USD. Úroveň mezd na Ukrajině neumožňuje každému třetímu pracujícimu občanovi žít za jednu mzdu a každý druhý práceschopný občan je vynucen mít druhé nebo nelegální zaměstnání.

Krizové jevy v ekonomikách obou zemí byly obyvatelstvem vnímány poměrně bolestivě. Ukrajinské orgány si uvědomily zhoršující se sociální a ekonomickou situaci a začaly hledat východisko v podobě úvěrových programů EU, MMF a ekonomické integrace. V roce 2013 se jablkem sváru stalo podepsání dohody o přidružení s EU, což ale znamenalo také vytvoření zóny volného obchodu, která by výrazně podpořila hospodářský rozvoj Ukrajiny.

První věc, kterou je třeba poznamenat, je, že ukrajinská ekonomika přestala být závislá na ekonomice Ruské federace. Pokud se jedná o finanční trh a ovlivňování směnného kurzu Ukrajiny Ruskem, tyto tendence byly vidět až po období 2017–2018. Právě krize v letech

1998 a 2008 zasáhly ekonomiky všech zemí SNS včetně Ukrajiny v době, kdy tyto krize měly velký vliv na Rusko.

Tento problém se stal obzvláště akutním po finanční krizi v letech 2008–2010, kdy se v podmínkách deficitu aktiv na globální úrovni Ukrajina ocitla společně s Ruskem mimo proces alokace světového kapitálu. Pomalý a neefektivní ekonomický růst, sklouznutí dolů v úrovni sociálních standardů pro život a vznik korupce ve vládě vedly k jednomu z nejserióznějších konfliktů, jejichž negativní důsledky se odrážejí i na okolnosti probíhající v momentu psaní diplomové práce nejenom na Ukrajině, ale i daleko za její hranicemi.

Na závěr je důležité poznamenat, že politická krize na Ukrajině v letech 2013–2014 a vojenský konflikt na východě země od roku 2014 do současnosti byly výsledkem vývoje krizových jevů v globálním ekonomickém systému. Když do situace vstoupily silné geopolitické příčiny destabilizující povahy, posílení sociální nerovnosti, vznik národní nenávisti k populacím vůči sobě navzájem, vznik nového přílivu uprchlíků a vysídlených osob, situace se ještě zhoršila. To způsobovalo významnou nerovnováhu makro a mikroekonomických ukazatelů pro Ukrajinu a Ruskou federaci.

6 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo podrobné zkoumání a porovnání modelů dvou velkých zemí, které vznikly po rozpadu Sovětského svazu v devadesátých letech – Ruské federace a Ukrajiny. Pro tyto účely byly použity hlavní makroekonomické ukazatele, jako jsou hrubý domácí produkt, míra inflace, nezaměstnanost a platební bilance, pomocí kterých byla provedena hloubková analýza těchto dvou států. Časový horizont pro posouzení ekonomických výsledků byl stanoven od roku 2000 do roku 2020. Dílčím cílem stanoveným v dané práci byl průzkum propojenosti ekonomik těchto sousedních zemí a analýza různých sociálních problémů, které vykazovaly odlišnou dynamiku v Ruské federaci a na Ukrajině.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí: teoretické a praktické. V teoretické části byly určeny a popsány základní makroekonomické ukazatele a sociální problémy, pomocí kterých by se dalo do určité míry probrat aktuální stav ekonomik sousedních republik a pochopit souvislosti úrovně rozvoje daných zemí s emocionálním, psychickým a zdravotním stavem populace. V této části byla pro vysvětlení makroekonomických ukazatelů, metod jejich výpočtu a důsledků sociálních problémů, které mají obrovský vliv na vybrané indikátory úspěšnosti ekonomiky, použita odborná literatura českých a cizích autorů a důvěryhodné internetové zdroje.

V praktické části byly postupně popsány obě země počínaje jejich charakteristikami a historickou specifikou, poté šlo o vymezování hlavních sociálních problémů.

Po analýze kapitol 4.1.2 a 4.2.2 autorka dospěla k výsledku, že kvůli podobnosti ekonomik obou zemí v důsledku propojených historických událostí, spolu sociální problémy států úzce souvisí. Problém chudoby a alkoholismu fakticky ničí vnitřní strukturu těchto zemí a jejich sociální a politický blahobyt. Ukrajina statisticky vykazovala, že trpí demografickými problémy, zejména problémem depopulace, odlivem vzdělaných lidí a pracovních sil do zahraničí a přebytkem úmrtí nad počtem narozených. Politické a národní konfrontace mají také nepříznivý dopad na zemi v důsledku mezinárodního konfliktu na východě Ukrajiny, a to kvůli tomu, že muži umírají, ti, kdo přežili po skončení branné povinnosti začínají pít alkohol, protože stát nemůže poskytnout včasnou a správnou

pomoc a ochranu lidí před posttraumatickou stresovou poruchou. Na druhé straně Rusko vykazuje statisticky pokles spotřeby alkoholu, ale drogová závislost obyvatel v zemi a rozsáhlá korupce také negativně ovlivňují ekonomiku a život občanů. Nerozvinutá sociální politika a nezájem Ruska a Ukrajiny o rozvoj jejich populace vede ke katastrofálním důsledkům pro ekonomiku obou zemí.

Statistická analýza dynamiky HDP při porovnání obou zemí prokázala tendenci pozitivního růstu reálného HDP v celém prozkoumaném období, kromě krizových period v letech 2008, 2015 a 2020. Faktor nezaměstnanosti a její vliv na ekonomiku států ukázal, že Ruská federace oproti Ukrajině má míru nezaměstnanosti na úrovni blízké 4–5 %, což je ve světovém měřítku přípustnou hodnotou. V případě Ukrajiny je míra nezaměstnanosti dvakrát vyšší a má nekontrolovanou skrytou nezaměstnanost, jejíž úroveň se rovná 51 %, což je 19 mil. obyvatel.

Inflační procesy jsou typické pro většinu zemí světa včetně Ruska a Ukrajiny. Inlace má mnoho forem projevu, ale ve vybraných zemích existují určité zákonitosti ve vývoji inflace, podle nichž se zvyšuje nebo snižuje. Patří mezi ně zejména inflační očekávání, při kterých inflace stoupá a v opačném případě bude klesat. Ruská federace a Ukrajina v roce 2020 docela dobře zvládly vliv pandemie a míra inflace dosáhla na začátku roku 2021 5,19 % v Rusku a 6,1 % na Ukrajině.

Na konci byla zanalyzována struktura platební bilance, ve které kromě ekonomických procesů byla pozorovaná hlavně změna domácí ekonomiky každé země kvůli politickým událostem. V roce 2020 Rusko vykázalo stav platební bilance 32,5 mld. USD, což ukazuje dvojnásobný pokles ve srovnání s předchozím rokem. Důvodem této rezonance byl pokles vývozu zboží v důsledku pandemie Covid-19 a zvýšení dovozu. Situace s Ukrajinou vypadala poměrně stejně s tou výjimkou, že obchodní bilance měla poprvé za posledních 10 let pozitivní saldo. Ve výsledcích a diskusích bylo provedeno porovnání obou států.

Přínosem této práce bylo ukázat, jak jsou podobné a odlišné vnitřní ekonomiky obou států. Sociální problémy těchto zemí ničí jejich potenciál pro mezinárodní ekonomický rozvoj. Ukrajina bude kvůli své ekonomické slabosti nadále závislá na sousedním Rusku a

Rusko se bude i nadále snažit implementovat svou část moci a kontroly do ukrajinské společnosti.

V závěru této diplomové práce by bylo dobré zmínit, že ekonomika všech států je velmi silně propojená se sociálními problémy jejich obyvatel. Z toho vyplývá, že zhoršení nebo zlepšení situace na globálním ekonomickém a politickém trhu podstatně ovlivňuje občany dané země kvůli změně stavu určitých indexů a vlivu těchto ukazatelů na lidský život. V případě zhoršení situace se člověk začíná přizpůsobovat aktuálnímu stavu a v průběhu času se formují určité zvyky. Některé z těchto zvyků, je jako alkoholická závislost a stínová práce, po zpátečním návratu ekonomiky do předchozího ekonomicky příznivého stavu okamžitě nezmizí, což bude mít za následek zpomalení tempa ekonomického růstu. Proto jsou velmi důležitými faktory péče o své občany a podpora jejich blahobytu.

7 Seznam použitých zdrojů

KNIŽNÍ PUBLIKACE:

1. **BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ.** Makroekonomie – teorie a praxe. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2014. 230 s. ISBN 978-80-7380-492-3.
2. **DVOŘÁČEK, Jiří a Peter SLUNCÍK.** *Podnik a jeho okolí: jak přežít v konkurenčním prostředí.* Praha: C. H. Beck, 2012. 173 s. ISBN 978-80-7400-224-3.
3. **HOLMAN, Robert.** *Ekonomie.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. 720 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-278-6.
4. **KOTYK, Václav.** *Jednota či rozpad Ruska: ruská regionální politika po rozpadu Sovětského svazu.* Praha: Oeconomica, 2010. s.138. ISBN 9788024516400.
5. **KUSHNIR, I. V.** *Makroekonomie: nejdůležitější.* Ruská Federace: Institut ekonomiky a práva, 2010. 155 s.
6. **MAREŠ, Petr.** *Nezaměstnanost jako sociální problém. Vyd. 3. upr.* Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty, sv. 6. 2002. 172 s. ISBN 80-86429-08-3.
7. **MIKHAILOVSKAYA I. M, a LARIONOVA K. L.** *Den'gi i kredit: uchebnoye posobiye.* Lviv: New World-2000. 2006. 432 s. ISBN 966-7827-99-2
8. **MYANT, M. R.** *Tranzitivní ekonomiky: politická ekonomie Ruska, východní Evropy a střední Asie.* Praha: Academia, 2013. s. 577. ISBN 978-80-200-2268-4.
9. **OXENSTIERNA, Susanne.** *The Challenges for the Russia's Politicized Economic System.* Publikováno 12. října 2017. Routledge 2015. 266 s. ISBN 9781138554207
10. **PAVELKA, Tomáš.** *Makroekonomie: základní kurz.* 3. aktualiz. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu. 2010. 273 s. ISBN 978-80-86730-55-4.
11. **ROJÍČEK, Marek. Vojtěch SPĚVÁČEK. Jan VEJMĚLEK. Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽĎÁREK.** *Makroekonomická analýza: teorie a praxe.* Praha: Grada Publishing. 2016. Expert. S. 544. ISBN 978-80-247-5858-9.
12. **RUSMICOVÁ, L. SOUKUP, J. a kol.** *Makroekonomie. Základní kurs.* 5. vyd. Slaný: Melandrium. 2002. s.166.
13. **SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS.** *Ekonomie: 19. vydání.* Praha: NS Svoboda, 2013. 732 s. ISBN 978-80-205-0629-0.

14. **ŠÍR, Jan.** *Ruská agrese proti Ukrajině.* Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. 346 s. ISBN 978-80-246-3711-2.
15. **ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ.** *Nezaměstnanost. 2.,* přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). 192 s. ISBN 978-80-247-4282-3.
16. **VOLGINA, Natalia.** *Mezhdunarodnyye finansy. Uchebnik.* - Moskva.: KNORUS, 2020. - 206 s. ISBN 978-5-406-07650-7.

ODBORNÉ ČLÁNKY A ČASOPISY:

1. **BRENNER, M HARVEY.** *Commentary: Economic growth is the basis of mortality rate decline in the 20th century—experience of the United States 1901–2000.* In: *International Journal of Epidemiology.* vol.34, issue 6, prosinec 2005 [online] s. 1214–1221 [cit. 2021-03-01] Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ije/dyi146>.
2. **HOLCNER, Vladan a AL-MADHAGI, Gamil.** *Inflace ve výdajích na obranu: otevření diskuse.* In: *Vojenské rozhledy,* 2020 ISSN 2336-2995 [online] vojenskerozhledy.cz, 2021 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/inflace-ve-vydajich-na-obranu-otevreni-diskuze>.
3. **KOPFOVÁ, Alena.** *Inflace* [online prezentace] muni.cz, 2021 [cit. 2021-02-12] Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1422/jaro2012/BV203Zk/um/inflace.pdf>
4. **KUDLÁČKOVÁ, Daniela.** *Vztah deflace a recese -- pohled do historie.* Praha, 2012 Vysoká škola ekonomická v Praze. Diplomová práce. Ekonomie a hospodářská správa / Hospodářská politika. Vedoucí práce: Josef Jílek.
5. **LEWIS, G. a SLOGGETT, A.** *Suicide. deprivation. and unemployment: record linkage study.* In: *BMJ,* 1998, 7 listopadu [online] s. 1283-1286 [cit. 2021-03-01] Dostupné z: <https://www.bmj.com/content/317/7168/1283.long>.
6. **NORDIN. M., ALMÉN. D.** *Long-term unemployment and violent crime.* In: *Empir Econ.* vol. 52, 2017 [online] s. 1–29 [cit. 2021-03-04] Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s00181-016-1068-6>.
7. **PUTNINS, TALIS a SAUKA, ARNIS.** *The Shadow Economy in Russia: New Estimates and Comparisons with Nearby Countries.* In: *FREE Network Policy Brief*

Series. Stockholm School of Economics in Riga, 2020 [online] researchgate.net, 2021 [cit. 2021-03-04] DOI: 10.13140/RG.2.2.35215.74405. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/>.

8. **TURNOVSKY, S.J.** a **KASPURA, A.** *An Analysis of Imported Inflation in a Short-Run Macroeconomic Model*. In: The Canadian Journal of Economics / Revue Canadienne D'Economique. vol. 7. no. 3. 1974. [online] s. 355–380. [cit. 2021-03-07] Dostupné z: www.jstor.org/stable/134035.

LEGISLATIVNÍ ZDROJE:

1. **KABINET MINISTRŮ UKRAJINY.** *Postanovleniye Kabineta Ministrov Ukrainy o sisteme valyutnogo regulirovaniya i denezhnogo kontrolya*. [online] ligazakon.net, 2020 [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kmd93015?an=1>.
2. **UN.** *General Assembly Adopts Resolution Calling upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region*. [online] un.org, 2014 [cit. 2021-02-23] Dostupné z: <https://www.un.org/press/en/2014/ga1493.doc.htm>.
3. **UNIVERSITY OF TORONTO.** *Déclaration des nations du g7*. [online] g8.utoronto.ca, 2014 [cit. 2021-02-28] Dostupné z: http://www.g8.utoronto.ca/summit/2014sochi/ukraine_140302_fr.html
4. **ÚSTAVA RUSKÉ FEDERACE.** [online] constitution.ru, 2021 [cit. 2021-02-27] Dostupné z: <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-3.htm>.
5. **ÚSTAVA UKRAJINY.** [online] zakon.rada.gov.ua, 2021 [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page2#Text>.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

1. **CENTR RAZUMKOVA.** *Press-reliz po rezul'tatam sotsiologicheskogo issledovaniya* [online] razumkov.org.ua, 2020 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: https://razumkov.org.ua/uploads/socio/2017_Press_reliz_4_company.pdf

2. **CENTRÁLNÍ BANKA RUSKÉ FEDERACE.** *Makroekonomicheskaya finansovaya statistika* [online]. cbr.ru, 2020 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.cbr.ru/statistics/>.
3. **CENTRÁLNÍ BANKA RUSKÉ FEDERACE.** *Platzhnyy balans Rossii* [online]. cbr.ru, 2021 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: http://www.cbr.ru/Collection/Collection/File/31934/Balance_of_Payments_2020-04_6.pdf
4. **ČSÚ.** *Indexy spotřebitelských cen (metodická příručka pro uživatele)* [online] czso.cz, 2018 [cit. 2021-02-08] Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/26822363/manual_isc_2018.pdf/ab0c03f6-2131-4a01-9210-abca95fe64b8?version=1.4.
5. **ČSÚ.** *Inflace, spotřebitelské ceny* [online] czso.cz, 2021 [cit. 2021-02-08] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace
6. **DEUTSCHE WELLE.** *L'vinaya dolya ukrainskikh rabochikh ostayetsya za granitsey* [online] dw.com, 2021 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://www.dw.com/uk/chy-povernutsia-zarobitchany-z-yes-v-ukrainu-cherez-koronavirus/a-52996263>
7. **EMISS.** *Oficiální statistiky.* [online] fedstat.ru, 2021 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://www.fedstat.ru/>.
8. **EUROPEAN CENTRAL BANK.** *Euro foreign exchange reference rates* [online] ecb.europa.eu, 2020 [cit. 2021-03-01] Dostupné z: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-rub.en.html
9. **FEDERÁLNÍ CELNÍ SLUŽBA.** *Rezultaty vneshney torgovli s osnovnymi stranami.* [online] customs.gov.ru, 2021 [cit. 2021-02-23] Dostupné z: <https://customs.gov.ru/folder/511>
10. **GARANT.RU.** *Platzhnyy balans, mezhdunarodnaya investitsionnaya pozitsiya i vneshniy dolg Rossiyskoy Federatsii* [online] garant.ru, 2016 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/71595334/>.
11. **GENERÁLNÍ PROKURATURA RUSKÉ FEDERACE.** *Pokazateli prestupnosti v Rossii* [online] crimestat.ru, 2020 [cit. 2021-02-27] Dostupné z: http://crimestat.ru/offenses_map.

12. **HROMADSKIY PROSTIR.** *Neformal'naya zanyatost' v Ukraine: prichiny, posledstviya, vozmozhnyye resheniya* [online] prostir.ua, 2021 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.prostir.ua/?news=neformalna-zajnyatist-v-ukrajini-prychyny-naslidky-mozhlyvi-rishennya>.
13. **INVEST UKRAINE.** *Agriculture – industry overview* [online] investukraine.com, 2011 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: http://investukraine.com/wp-content/uploads/2011/10/Agri_www.pdf.
14. **KNOEMA.** *IMF: World Economic Outlook (WEO) Database, October 2020* [online] knoema.ru, 2020 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://knoema.ru/IMFWEO2020Oct/imf-world-economic-outlook-weo-database-october-2020>.
15. **KNOEMA.** *Ukraina - Sal'do tekushchego scheta,% VVP* [online] knoema.ru, 2020 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://knoema.ru/atlas>.
16. **KORESPONDENT.** *Putin: Spad v rossiyskoy ekonomike zakonchilsya* [online] korrespondent.net, 2010 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://korrespondent.net/business/economics/1068675-putin-recessiya-v-ekonomike-rossii-zakonchilas>.
17. **NÁRODNÍ BANKA UKRAJINY.** *Platební bilance v roce 2019.* [online] bank.gov.ua, 2019 [cit. 2021-02-20] Dostupné z: https://bank.gov.ua/files/ES/State_y.pdf
18. **NOVYJE IZVESTIYA.** *Issledovaniye: dolya tenevogo sektora ekonomiki Rossii sostavlyayet primerno 45 % VVP* [online] newizv.ru, 2020 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://newizv.ru/article/general/02-02-2020/>.
19. **RBK.** *Uroven' bezrobotitsy v Rossii obnovilsya do rekordno nizkogo urovnya* [online] rbc.ru, 2020 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://www.rbc.ru/>
20. **RIA NEWS.** *Regiony s samym vysokim urovnem bezrobotitsy* [online] ria.ru, 2020 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://ria.ru/20201026/bezrobotitsa-1581499984.html>.
21. **ROSSTAT.** *Kak Rosstat schitayet inflyatsiyu i mozžno li eto yeshche raz proverit'* [online] rosstat.gov.ru, 2020 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://rosstat.gov.ru/ps/inflation/>

22. **ROSSTAT.** *Rabochiye resursy* [online] rosstat.gov.ru, 2020 [cit. 2021-03-05].
Dostupné z: https://rosstat.gov.ru/labor_market_employment_salaries.
23. **ROSSTAT.** *Vneshnyaya trgovlya Rossiyskoy Federatsii* [online] rosstat.gov.ru, 2020 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://rosstat.gov.ru/folder/11193>
24. **SOCIS.** *Press-reliz po rezul'tatam sotsiologicheskogo issledovaniya «Sotsial'no-politicheskaya situatsiya v Ukraine v nachale 2020 goda»* [online] socis.kiev.ua, 2020 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <http://socis.kiev.ua/ua/2020-02/#gallery-1>
25. **STÁTNI CELNÍ SLUŽBA UKRAJINY.** *Pokazateli vneshney trgovli Ukrainy.* [online] customs.gov.ua, 2021 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://bi.customs.gov.ua/trade/#/ratings>
26. **STÁTNI STATISTICKÁ SLUŽBA UKRAJINY.** *Demograficheskaya i sotsial'naya statistika.* [online] ukrstat.gov.ua, 2021 [cit. 2021-03-03] Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html.
27. **STÁTNI STATISTICKÁ SLUŽBA UKRAJINY.** *Ekonomicheskaya statistika / Makroekonomicheskaya statistika / Tendentsii delovoy aktivnosti* [online] ukrstat.gov.ua, 2021 [cit. 2021-03-03] Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/tda.htm
28. **TASS.** *Zabolevayemost' narkomaniyey v Rossii snizilas' za 10 let* [online] **tass.ru**, 2020 [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://tass.ru/obschestvo/7767617>.
29. **THE WORLD BANK GROUP.** *GDP per capita, PPP (current international \$)* [online] worldbank.org, 2020 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD>.
30. **THE WORLD BANK GROUP.** *World development indicators* [online] worldbank.org, 2020 [cit. 2021-02-19] Dostupné z: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/>.
31. **TRANSPARENCY INTERNATIONAL.** *Country data.* [online] transparency.org, 2021 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/countries/china>.
32. **VCIOM.** *Indexy sociální nálady* [online] wciom.ru, 2020 [cit. 2021-02-20] Dostupné z: <https://wciom.ru/ratings/indeksy-socialnogo-samochuvstvija>.
33. **WORLD HEALTH ORGANIZATION.** *Global status report on alcohol and health 2018* [online] who.int, 2018 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z:

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/274603/9789241565639-eng.pdf?ua=1>.

VIDEO A AUDIO ZÁZNAMY:

- 1. EUROPEAN BUSINESS ASSOCIATION UKRAINE**, 2020. *EBA Business Outlook: Crisis Management Lessons*, Jost Lyngman. YouTube video. [2021-03-02].
Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=ywMf_zxy-ew.

8 Přílohy

Seznam příloh:

Příloha 1- Dynamika HDP Ruské federace v letech 2000—2020.....	95
Příloha 2- Dynamika ukrajinského HDP v letech 2000—2020.....	96
Příloha 3- Ekonomicky aktivní obyvatelstvo a míra nezaměstnanosti na Ukrajině	97
Příloha 4 – Platební bilance Ruské federace v roce 2019 (v mld. USD)	98

Příloha 1- Dynamika HDP Ruské federace v letech 2000—2020.

Roky:	Nominální HDP, v mld. rublů	Růst reálného HDP	HDP v PPP, v mld. dolarů	HDP na obyvatele, v dolarech
2000	7305,6	10 %	1636,08	1771,594
2001	8943,6	5,1 %	1757,07	2100,353
2002	10830,5	4,8 %	1869,55	2377,53
2003	13208,2	7,3 %	2044,21	2975,125
2004	17027,2	7,2 %	2249,88	4102,365
2005	21609,8	6,4 %	2467,88	5323,463
2006	26917,2	8,2 %	2749,88	6920,189
2007	33247,5	8,5 %	3064,76	9101,255
2008	41276,8	5,2 %	3288,33	11635,27
2009	38807,2	-7,8 %	3054,26	8562,813
2010	46308,5	4,5 %	3229	10675
2011	60114	4,3 %	3463,46	14311,08
2012	68103,4	3,4 %	3660,5	15420,87
2013	72985,7	1,3 %	3791,77	15974,64
2014	79030	0,7 %	3890,55	14095,65
2015	83087,4	-2,5 %	3833,86	9313,014
2016	85616,1	0,3 %	3887,39	8704,898
2017	91843,2	1,6 %	4036,53	10720,33
2018	103861,7	2,2 %	4223,40	11288,87
2019	109193,2	1,3 %	4282	11585
2020	106606,6	-3,1 %	4021,73	-----

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu a World Banku, 2021.

Příloha 2- Dynamika ukrajinského HDP v letech 2000—2020.

Roky:	Nominální HDP, v mld. dolarů	Růst reálného HDP	HDP v PPP, v dolarech	HDP na obyvatele, v dolarech
2000	31,3	5,9 %	187,7	635,7
2001	38	8,8 %	209,5	780,7
2002	42,4	5,3 %	224	879,5
2003	50,1	9,5 %	249,9	1048,5
2004	64,9	11,8 %	287,7	1367,4
2005	86,1	3,1 %	305,5	1828,7
2006	107,8	7,6 %	338,2	2303
2007	142,7	8,2 %	373,6	3068,6
2008	179,9	2,2 %	389,7	3891
2009	117,2	- 15,1 %	359,2	2545,5
2010	136	4,1 %	378,2	2974
2011	163,2	5,4%	407,2	3570,8
2012	175,8	0,2 %	426	3856,8
2013	183,3	- 0,0 %	486,4	4030,3
2014	133,5	- 6,6 %	462	3014,6
2015	91,1	- 9,8 %	435,5	2115,4
2016	93,3	2,4 %	475,7	2185,9
2017	112,2	2,5 %	504,2	3641,4
2018	130,8	3,3 %	533,9	3095,1
2019	167,8	3,2 %	561	3659,8
2020	142,25	- 4,2 %	527,9	3425

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Státní statistické služby Ukrajiny a World Banku, 2021.

Příloha 3- Ekonomicky aktivní obyvatelstvo a míra nezaměstnanosti na Ukrajině

Roky	Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (v tis.) zahrnuje:		Míra nezaměstnanosti (v %)
	Zaměstnaní (v tis.)	Nezaměstnaní (v tis.)	
2000	20 175	2 630	12,4
2001	19 972	2 440	11,7
2002	20 091	2 129	10,3
2003	20 163	1 994	9,7
2004	20 296	1 888	9,2
2005	20 680	1 595	7,8
2006	20 730	1 514	7,4
2007	20 905	1 417	6,9
2008	20 972	1 424	6,9
2009	20 191	1 957	9,6
2010	20 266	1 784	8,8
2011	20 324	1 732	8,6
2012	20 354	1 657	8,1
2013	20 404	1 576	7,7
2014	18 073	2 440	9,7
2015	16 443	2 129	9,5
2016	16 277	1 994	9,7
2017	16 156	1 888	9,9
2018	16 361	1 595	9,1
2019	16 578	1 514	8,6
2020	15 307	1 417	9,7

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Státní statistické služby Ukrajiny, 2021.

Příloha 4 – Platební bilance Ruské federace v roce 2019 (v mld. USD)

	I čtvrtletí 2019	II čtvrtletí 2019	III čtvrtletí 2019	IV čtvrtletí 2019	2019 celkem:
Běžný účet	33,370	9,990	10,519	10,927	64,806
Obchodní bilance	46,951	39,421	37,909	40,971	165,252
Bilance služeb	-6,104	-8,891	-11,739	-10,011	-36,745
Bilance výnosů	-672	-647	-1,042	-1,242	-3,603
Bilance výnosů z investic	-4,143	-19,005	-12,898	-13,960	-50,007
Bilance renty	26	28	12	23	89
Sekundární bilance výnosů	-2,687	-916	-1,723	-4,855	-10,180
Kapitálový účet	15	-213	-97	-389	-684
Saldo běžného účtu a kapitálového účtu	33,386	9,777	10,422	10,538	64,122
Saldo finančního účtu, s výjimkou rezervních aktiv	12,310	-5,171	-7,222	-3,781	-3,864
Čistý závazek	11,888	13,735	-714	3,790	28,698
Čistá finanční aktiva, s výjimkou rezervních aktiv	24,198	8,564	-7,936	9	24,834
Účet chyb a opomenutí	-2,494	1,636	-1,714	1,066	-1,505
Rezervy a příslušné položky	18,582	16,585	15,930	15,385	66,481

Zdroj: vlastní zpracování, zpracováno dle Centrální Banky, 2021.